

ABSTRACT

Mennesker, dyr og grensene dem i mellom har de seneste årene vært et omdiskutert tema både innen antropologi og andre vitenskaper. Vesten har tradisjonelt sett operert ut fra den kartesiske dualisme, og sett mennesker som essensielt forskjellige fra andre dyr. Folkeslag i andre deler av verden har gjerne et annet syn på dyr, noe som blir poengtert i mange antropologiske tekster. Denne avhandlingen baserer seg på et feltarbeid utført på et omplasseringscenter for katter i Berlin, der jeg jobbet som frivillig i et halvår. Avhandlingen beskriver et vestlig deltidssamfunn der dyrene blir sett på som personer med lik verdi som menneskene. Oppgaven bygger på teoretiske begreper som den ontologiske vending, animisme og naturalisme, og antropomorfisme og egomorfisme. Jeg argumenterer for at omplasseringscenteret Katzenhafen på én måte kan kalles en animistisk ontologi, samtidig som det finnes, tidvis svært uklare, grenser mellom menneskene og dyrene ved senteret. Jeg viser dette med en rekke empiriske eksempler fra dagliglivet på senteret.

Jeg ønsker med denne avhandlingen å vise at endringer er i ferd med å skje i vesten, og at grensene mellom oss og dem ikke er så rigide som de ofte blir beskrevet.

Takk

Til Joakim, for uvurderlig støtte. Hver eneste dag.

Til alle mine venner i Berlin, både to- og firbeinte. Takk for at dere tok i mot meg med åpne armer og gjorde dette mulig.

Takk til instituttet og min veileder for å ha brøytet vei i denne brokete prosessen.

Til Martine, takk for lesesalsplass og bøker, og ikke minst utveksling av teoretiske perspektiver og generell livsfilosofi over en pils eller tre.

Innholdsfortegnelse

FIGURLISTE	VII
PROLOG.....	1
TEORI OG METODE.....	3
LOKUS.....	3
METODE OG ETABLERING I FELT	4
MENNESKER OG DYR GJENNOM HISTORIEN.....	7
KATTEN SOM KJÆLEDYR.....	9
TEORETISK FORANKRING OG MITT ARGUMENT	10
OPPGAVENS OPPBYGGING:	16
FORENINGEN OG SENTERET KATZENHAFEN	19
DIE WOHNUNG/SENTERET.....	19
RUTINER- ET TYPISK MORGENSKIFT PÅ KATZENHAFEN	26
<i>Fütterrunde</i>	27
DAS VEREIN- FORENINGEN	31
<i>Foreningens verdigrunnlag og filosofi</i>	33
<i>Flyveblad</i>	35
ADOPSJON OG SOLSKINNSHISTORIER.....	37
BURMESERNE - SHE JUST WANTED CATS THAT LOOKED PRETTY.....	39
FUZZY	39
KATZENHAFEN- EN FORM FOR ANIMISTISK ONTOLOGI?	45
FLÖHCHEN.....	53
HVOR MYE OMSORG ER FOR MYE OMSORG?	65
PUMA.....	66
AIMI	73
KONKLUSJON.....	83
REFERANSELISTE	85

Figurliste

Figur 1: Valp på utested	3
Figur 2: kart over Katzenhafen	26
Figur 3: Nelly og Kiara	38
Figur 4: Nala og Marlou utenfor buret.....	49
Figur 5: Caroline.....	52
Figur 6: Nyopererte Aimi	76

PROLOG

Jeg sitter på en sliten, flettet hagestol i et hvit- og rødmalt rom med en svart og hvit katt i armkroken. Katten maler høyt. Genseren min er full av kattehår, de tynne tøyskoene mine det samme. Det røde fleeepleddet jeg sitter på har også mange små hår på seg. Katten på fanget mitt strekker på seg, og begraver snuten dypt inn i armkroken min. Utenfor steker sola, og vinduet på min venstre side er åpent. Hele vindusåpningen er dekket av finmasket netting. Utenfor passerer småbarnsfamilier med sykler og eldre menn med en döner kebab i hånda. På den andre siden av den trangte brosteinsgaten har caféen åpnet for dagen. En hund uten bånd sitter utenfor og stirrer inn. Eieren er nok inne og kjøper kaffe og frokost. Døren inn til rommet jeg sitter i åpner seg, og inn kommer Monica, ei ung dame med langt, brunt hår og briller. "Oh, there you are", sier hun til meg. Så får hun øye på katten som maler og snorker om hverandre på fanget mitt. Hun smiler, legger hodet på skakke og sier "Aah, isn't that nice. She really likes the cuddles, that one. Well, I'm just checking how everyone's doing in the heat." Hun strekker opp hånden mot en gråstripete, stor katt som sitter på toppen av det store buret innerst i rommet. "Hallo, Marlou" sier hun, og han gnir seg mot hånda hennes. "So he still hasn't come down yet, huh?" spør hun, og jeg rister på hodet. "No. He also ate his food up there again", sier jeg, hvorpå hun rister forsiktig på hodet. "We should maybe start feeding him on the floor again. Maybe he will come down then." Izabella beveger seg videre inn i rommet, og setter seg på huk for å stryke på en orangestripete katt. "Hi, Tigger". Hun reiser seg opp igjen, og ser seg omkring i rommet. "Where is Klara?" Jeg peker på en sovekasse plassert langs en av hyllene på veggen, og Izabella går mot den og kikker inn. "Oh, she's sleeping. Everyone is so tired today, it must be the hot weather. It's too warm in here. We opened all the windows, and I don't know what more we can do." Hun kommer bort til meg og gir katten på fanget mitt, Nala, litt kos før hun går mot døra igjen. "Oh well, I have to check on the others. See you later".

En god stund sitter jeg bare og klapper på Nala i den stillestående, hete luften. Jeg blir brått revet ut av dagdrømmene mine da jeg hører et "entschuldigung?" - "unnskyld?" ved siden av meg. Jeg ser ut av det åpne vinduet, og der står en ung dame, en ung mann og et lite barn med sparkesykkel. Damen fortsetter å snakke rasende fort på en tysk dialekt jeg ikke forstår. "I'm sorry, do you speak english?" avbryter jeg. "Oh... yes. Sorry. We just walked past here, and was wondering what kind of place it is. Can you come visit here? We were thinking about getting a cat." Jeg forklarer henne at senteret omplasserer katter, og at de kan adoptere katter herfra. Jeg forteller henne videre at de nok kan komme på besøk, men at de må ta kontakt med foreningen først. Jeg reiser meg opp, og katten Nala hopper ned på gulvet og stirrer på meg, ser misfornøyd ut med å bli vekket. Jeg går bort til en hylle ved døra, og plukker med meg et flygeblad.

Jeg går bort igjen til vinduet, lirker opp en smal åpning av nettingen, og gir den unge damen flygebladet. "All the contact information you need is in here", sier jeg med et smil. Hun smiler tilbake og takker. De sier hadet til meg og Nala, det lille barnet vinker ivrig til katten. "Hope to see you again", sier jeg, og setter meg ned igjen. Nala er tydeligvis ferdig med å kose. Jeg plukker opp leketøyet som ligger på bordet, en orange tøyfisk i en snor festet til en tynn stang i plast. Jeg tar tak i stangen, og sveier fisken over gulvet, foran nesa til Nala. Det er for varmt til å reise seg opp og gjøre en skikkelig innsats. Tigger kommer bort og vifter litt med labben mot leketøyet, men gir fort opp. Snart ligger rommets alle fire katter og sover. Marlou ligger oppå buret, og ser ikke ut til å ville komme ned.

Døra åpner seg. Det er Monica som kommer tilbake, nå med oppbrettede ermer på den røde genseren og håret oppsatt i strikk. "Oh, it's so warm", gjentar hun og drar håndbaken over panna for å stryke bort et tynt lag av svette. Jeg sier meg enig, reiser meg opp og strekker på meg. Ikke et eneste vindpust finnes i lufta i storbyen i dag, og jeg tenker at de åpne vinduene ikke gjør stor forskjell på innetemperaturen. Varmen gjør også meg døsig, ikke bare kattene. "I just want to check if Marlou left some *surprises* in some of the baskets", sier Izabella. Med "surprises" mener hun avføring eller urin. Buret Marlou holder til på er såpass høyt at man må klatre på noe for å nå opp dit. En krakk står ved vinduet, og Izabella går for å hente den. Hun setter krakken ned ved siden av buret. Katten Tigger våkner når Izabella kommer inn i rommet, og når hun nå setter ned krakken, løper han bort til den. Han hopper opp på krakken og blir sittende. Izabella legger armene i kors, skakker på hodet og ser på han. "OK, so he clearly wanted to sit there", sier hun. Tigger blir sittende i flere minutter, men Izabella gjør ingenting for å få ham til å flytte på seg. Hun sier bare "Tiger, darf ich?" - "Tiger, får jeg lov?" med rolig stemme. Etterhvert hopper Tigger ned igjen. Izabella sier "danke, Tigger", og klatrer opp på stolen. Jeg smiler for meg selv. På dette tidspunktet er jeg vant til sånne hendelser, der katten har førsterett på møblene. Izabella titter opp i de to sengene Marlou har på toppen av buret, og sukker høylytt. "Oh, he definitely did something here."

Jeg befinner meg i en leilighet tilhørende et omplasseringscenter for katter kalt Katzenhafen, og her har jeg jobbet frivillig i flere måneder.

TEORI OG METODE

Lokus

Leiligheten ligger i en bydel i gamle Vest-Berlin, Tyskland. Berlin er Tysklands hovedstad, og den neste største byen i EU, målt etter areal. Berlin har 3,5 millioner innbyggere, og er etter alle standarder en storby. Leilighet huser et omplasseringssenter for katter, kalt Katzenhafen, der jeg hadde feltarbeid under fem måneder våren 2014.

Mitt valg av lokus for feltarbeid var litt tilfeldig. Jeg hadde aldri tidligere vært i Berlin, men kjente flere som snakket varmt om byen. Særlig hørte jeg mye om det "unge og trendy" miljøet i byen. Jeg hadde en forestilling om at jeg ville skrive noe som omhandlet relasjoner mennesker har til dyr, og overalt i Berlin skulle jeg finne tegn på at menneskene her hadde et bevisst forhold til de andre dyrene vi deler jorda med. På nesten ethvert gatehjørne lå en vegetarisk eller vegansk café. Ikke sjelden var jeg vitne til at PETA og liknende organisasjoner holdt demonstrasjoner på folksomme plasser i byen. Særlig ofte var det demonstrasjoner utenfor Zoo Berlin og byens akvarium. En annen ting man biter seg merke i når man er i Berlin, er alle hundene overalt. Omtrent annenhver person du møter på gata har med seg en hund, og de aller færreste av hundene går i bånd. I Berlin er hundehold veldig vanlig, og eiere må betale hundeskatt for hver hund de eier (Berlin 2015). Flere ganger møtte jeg hunder ute på byen om natten, like ofte på barer og nattklubber som på uteserveringer. En av mine første kvelder ute i Berlin, møtte jeg en dame med en labradorvalp på en nattklubb. "Of course she comes here with me. Should I just leave her home alone?!" var svaret jeg fikk da jeg stilte spørsmål ved det. I det svært urbane Berlin-livet er altså dyrene tilstede i høy grad, og er veldig synlige.

Figur 1: Valp på utested

Berlin har, som de fleste storbyer, flere institusjoner som tar seg av dyr som av en eller annen grunn ikke har et hjem. Tierheim Berlin er den største av disse. Det ligger litt utenfor byen, og er et kjempestort område som blir drevet av Tierschutz Berlin, dyrebeskyttelsen i Berlin. I tillegg til hunder og katter, huser Tierheim også fugler, eksotiske dyr som slanger og skilpadder, og husdyr som hest og geit. Tall fra 15. mars 2015 kunne fortelle at 301 hunder bodde i Tierheim Berlin på det tidspunktet (tierschutz-berlin.de). Dette tallet sier noe om hvor stort dette senteret er. Katzenhafen der jeg gjorde mitt feltarbeid skiller seg fra dette og andre sentre i Berlin ved å være lite, og kun fokusere på katter. Jeg besøkte en dag et annet redningssenter, og der hadde de alt fra hunder og skilpadder til skunk. Katzenhafen spesialiserer seg på katter, og de mener derfor at dyrene har det bedre hos dem enn på større sentre. Et lite miljø med få individer og fokus på lite stress skaper bedre levevilkår for kattene. De tar stor stolthet i å være et lite og personlig senter, der de har bedre tid til det enkelte dyr.

Under mitt opphold i Berlin bodde jeg i en bydel i gamle Vest-Berlin, den samme bydelen Katzenhafen ligger i. For å komme til senteret brukte jeg bare ti minutter til fots. Bydelen er et av de stedene i Berlin der det fortsatt er relativt billig å bo og leve. Boligprisene i byen er på vei oppover i rekordfart, men min bydel var ikke nevneverdig berørt enda. Ting var imidlertid i endring mens jeg var der, og bydelen ble kalt det "nye hippe". I takt med at nye barer og butikker dukket opp (og det gjorde de raskt, flere nye etablissementer kom til bare på mine måneder der), ble området stadig mer populært som boligområde. Bare på den korte tiden jeg bodde der, ble boligprisene skrudd opp. I kollektivet jeg delte med tre andre, gikk romprisen titalls euro opp for hver ny leieboer som flyttet inn. Bydelen har Europas største tyrkiske befolkning utenfor Europa, og har også vært et yndet sted å okkupere gamle hus og leiligheter for ulovlige flyktninger. Bydelen framsto likevel som rolig og trygg. De relativt lave boligprisene var grunnen til at Katzenhafen etablerte seg der de gjorde, da de er en organisasjon som overlever av donasjoner. Gaten Katzenhafen ligger i, og gatene rundt, blir regnet som gamlebyen i denne delen av Berlin. Gatene er trange og brosteinsbelagte, husene lave og fargerike, og det finnes mange små parker der magnoliatrærne blomstrer i april og eldre menn spiller bordtennis på de offentlige bordtennisbordene. På 1700-tallet var gamlebyen ansett som et sted der bare kriminelle bodde, og hadde et dårlig rykte. I dag er stedet svært idyllisk, og er et yndet reisemål i fenomenet slow travel. Gamlebyen virker som et naturlig, rolig bakteppe for lavstressmiljøet Katzenhafen ønsker å ha.

Metode og etablering i felt

Jeg dro ned til den, for meg, ukjente byen Berlin uten en spesifikk plan, annet enn at jeg altså visste jeg ville se på noe som hadde med menneskers forhold til dyr å gjøre. Jeg ankom byen med en koffert i

hånden og det tyske telefonnummeret til min første utleier på mobilen, og ikke stort mer. Jeg var svært nervøs over min nye og helt ukjente tilværelse, men innen en måned var gått bodde jeg i en fin leilighet og hadde forstått det umiddelbart svært forvirrende kollektivtrafikksystemet. Da gjensto bare det jeg egentlig kom til byen for- å gjøre feltarbeid til en masteroppgave i sosialantropologi.

Opprinnelig ønsket jeg å komme inn i et miljø av veganere og vegetarianere, noe som skulle vise seg å være lettere sagt enn gjort. Miljøet er tydelig i Berlin, med veganske caféer på ethvert gatehjørne, og stadige demonstrasjoner i gatene. Men å bli en del av det viste seg så og si umulig. Den første måneden frekventerte jeg disse caféene hver dag, og jeg var også en del av en ganske stor demonstrasjon på Alexanderplatz, Berlins midtpunkt for tilreisende og turister. På caféene var det ikke mange mennesker, og ingen naturlig måte å ta kontakt med de som var der på. På demonstrasjonen fikk jeg bare et rart blikk, og beskjed om hvor jeg skulle plassere meg. Etter disse ukene med prøving og feiling på området jeg trodde jeg skulle skrive om, måtte jeg kaste inn håndkleet og se meg om etter noe annet. Jeg ønsket fortsatt sterkt å studere forhold mellom mennesker og dyr, og begynte å lete opp organisasjoner som driver med dette i Berlin. Mange dukket opp etter noen søk på internett, og jeg tok kontakt med de som så mest lovende ut. Noen få svarte meg positivt, og av disse valgte jeg meg altså ut et senter for omplassering av katter. Hjemmesiden deres så svært lovende ut. De informerte der om at de var et lite og intimt sted, der kattens behov sto i fokus. Jeg resonnererte med at det ville være enklere å komme inn i et lite miljø enn et stort, og at mennesker som selv mener de setter kattens behov først, måtte ha noe interessant å si om hvordan de forholder seg til dyr. I tillegg lå dette senteret like ved der jeg selv bodde i byen. Jeg takket ja til å begynne å arbeide frivillig hos dem, og allerede dagen etter fikk jeg invitasjon om å komme og hilse på.

Den første dagen fikk jeg en omvisning, og informasjon om hva det innebærer å arbeide frivillig hos dem, noe jeg skriver mer om i kapittel 2. Ikke mange dager etter var jeg der igjen, og fra den dagen jobbet jeg fast som frivillig hos Katzenhafen.

Katzenhafen er en forening og et senter som driver med omplassering av katter. Senteret tar i mot katter fra hjem der de ikke kan være lengre. Vanlige årsaker til dette er eiers dødsfall, allergi hos barn og lignende. Kattene på Katzenhafen er ikke mishandlede katter eller gatekatter, de er tamme og menneskevante katter som trenger et sted å bo og hjelp til å finne et nytt hjem. I overkant av fem måneder jobbet jeg som frivillig på senteret, flere dager i uka.

Min metode ved Katzenhafen var deltakende observasjon. Jeg deltok i senteres daglige rutiner, og ble behandlet som alle andre frivillige, selv om de var fullt klar over at jeg skulle basere et studie på tiden min der. Senteret har mange frivillige. En oversikt over dem alle finnes ikke, og mange kommer og går veldig sporadisk. De gjorde et estimat da jeg spurte, og kom fram til at minst førti frivillige hadde vært innom siden oppstarten i 2006. Jeg gjorde ingen formelle intervjuer under tiden i felt, noe jeg innser i ettertid at jeg med hell kunne gjort. Mine argumenter og konklusjoner er basert på observasjon og deltakelse i det daglige arbeidet, så vel som senterets informasjonskanaler på internett og flyveblader. I disse kanalene skriver Katzenhafen om foreningens arbeid og filosofier. På internett kommer det også jevnlig oppdateringer fra senteret og kattene som bor der. Observasjon ble notert ned i en liten bok, og de fleste notatene ble til mens jeg var på jobb. Hendelser, sitater og dialog ble altså fortløpende skrevet ned mens det skjedde, eller like etterpå. De frivillige ved senteret lot seg ikke affisere av at jeg stadig skrev i den lille boka mi, og oppførte seg naturlig rundt meg. Jeg har valgt å anonymisere senteret og de ansatte og frivillige. Alle navn i oppgaven er endret, også de aller fleste kattenes.

Den eneste store merkbare forskjellen på meg og de andre frivillige ved senteret, var språkferdighetene. Jeg forstår så og si alt som blir sagt på tysk, men er ikke flink til å formulere meg selv. Jeg følte likevel at kommunikasjonen fløt godt. En del ansatte og frivillige på senteret snakket ikke engelsk, men kunne forstå det godt. Ofte snakket jeg engelsk og de tysk, hvilket fungerte fint. Hun som skulle ende opp med å bli min nøkkelinformant var heller ikke av tysk opprinnelse. Hun viste stor forståelse for min språksituasjon, og snakket i tillegg flytende engelsk. Hun ble uvurderlig for mitt arbeid. Som nevnt ble jeg på daglig basis behandlet akkurat som alle andre frivillige ved senteret, men det var tydelig at jeg spurte og gravde mer enn de andre. De var tålmodige med meg og svarte alltid så godt de kunne, og en av senterets daglige leder var til og med ivrig på å diskutere hvordan dyr burde få mere plass i samfunnsvitenskapelig forskning. Han ga meg også flere litteraturtips. På én måte var det bare tilfeldigheter som førte meg til Katzenhafen. Samtidig hadde jeg hadde utrolig flaks- ikke bare stortrivdes jeg med arbeidet og kollegene mine der, det var også svært interessant fra et faglig perspektiv.

Jeg var dessverre ikke hos Katzenhafen hver dag under de fem månedene, noe jeg selv skulle ønske jeg fikk mulighet til. De har som sagt mange frivillige, og det var dermed begrenset hvor ofte de trengte min hjelp. Katzenhafen er strenge på å ikke ha for mange folk på jobb om gangen, da de mener det virker negativt inn på kattene. Flere folk skaper mer lyd og kaos, og kattene må ikke stresses mer enn nødvendig. Lavstressmiljøet gjorde det imidlertid enkelt for meg å spørre og grave informantene om ting jeg lurte på,

og få i gang samtaler som berørte temaer jeg interesserte meg for. De andre frivillige hadde alltid tid til meg og mine spørsmål og funderinger. Mange nyttige opplysninger ble delt over en kopp kaffe med sovende katter på fanget.

Jeg skulle ønske jeg hadde større kontinuitet i arbeidet mitt på senteret, men føler likevel at jeg fikk god nok innsikt i deres hverdag til å levere et tilfredsstillende arbeid.

Feltarbeidet var ikke et tradisjonelt studie av et samfunn eller en landsby. Jeg var kun rundt mine informanter når de var på jobb på omplasseringssenteret, og vet fint lite om de fleste av de sine liv utenfor jobb. Luckman (1978) skriver at det moderne mennesket ofte er medlemmer av forskjellige part time societies- deltidssamfunn (min oversettelse). Lien mener det må være greit å gjøre feltarbeid i slike deltidssamfunn, da de fleste i den moderne verden er del av flere samfunn i ulike deler av dagen eller livet, heller enn å leve i ett verdenssystem hele tiden (Luckman 1978, Lien 1997). Mitt feltarbeid er et studie av et slikt type deltidssamfunn, der mennesker og katter møtes hver dag og er en del av det samme lille systemet. Feltarbeidet kan også kalles et studie av et nettverksdefinert univers, som Frøystad (2003) kaller det. Byantropologer må være mer selektive i sitt studieområde enn de som utfører klassiske feltarbeid i små landsbyer. Sistnevnte har gjerne mulighet til å følge nesten alle samfunnsmedlemmer i alle deler av deres liv, mens noe sånt blir praktisk umulig for de som utfører feltarbeid i byen. Da kan man for eksempel studere et nettverksdefinert univers. Her er informantene knyttet til hverandre gjennom for eksempel en organisasjon, slik som mine informanter var. Frøystad mener dette kan føre til at informantene kan bli mer homogene enn ved landsbyantropologi, men at det likevel er fullverdige feltarbeid (Frøystad 2003).

Mennesker og dyr gjennom historien

Relasjoner mellom mennesker og dyr har vært diskutert i lang tid i mange ulike fagretninger, og har alltid vært et tilbakevendende tema i antropologien.

Franklin skriver oppsummerende historisk om dyr-mennesker-relasjoner i vesten (Thomas 1983, Franklin 1999). Franklin beskriver hvordan og når det ble vanlig å holde kjæledyr i vesten. Han følger Thomas sitt resonnement, som mener at det vestlige menneskets forhold til dyr endret seg i perioden 1500 til 1800. Som et resultat av urbanisering og opplysningstid ble holdninger til dyr stadig mer sentimentale i denne perioden. På denne tiden, og tidligere, sto antroposentrismen svært

sterkt i den vestlige verden. Thomas mener dette har en sammenheng med den kristne ortodokse tanken om at mennesket står fritt til å bruke alle andre dyr på hvilken som helst måte vi ønsker. Mennesket så på seg selv som universets sentrum, og Guds viktigste verk. Å utvise aggressiv oppførsel ovenfor dyr, og å utnytte dem utelukkende til vår fordel, var en måte å befeste menneskets posisjon over alle andre skapninger på jorden.

Den nye naturhistorien og biologiske vitenskapen, og senere astronomi og geologi, undergravde den teoretiske antroposentrismen ved å skape klassifikatoriske forskjeller mellom arter. Slik ble det menneskelige verden utvidet, og mennesket ble tvunget til å innse at de ikke nødvendigvis var universets naturlige sentrum. Folk begynte å innse at de bare var en liten del av en stor verden, et stort system uten sentrum. Denne oppdagelsen er en av de store revolusjonene i moderne vestlig tankegang, mener Thomas.

Da industrialiseringen kom i gang for fullt, ble folk mindre avhengige av dyrene for overlevelse. De fleste mennesker ble mer urbaniserte, og sluttet å leve så tett på dyrene som de hadde gjort tidligere. Dette banet vei for andre typer relasjoner med dyr. Ofte var dette metaforiske relasjoner basert på avstand. Den spatiale separasjonen av menneske og (hus)dyr gjorde skillet mellom mennesker og andre dyr enklere å befeste. Man trengte ikke lenger å utøve vold og andre ritualiserte handlinger i like stor grad for å markere forskjellen.

En større sentimentalitet ble knyttet til dyr. Det ble vanligere å ha kjæledyr, anger over utryddelse av ville arter oppsto, og vegetarianisme ble et faktum. Den nye avstanden til dyrene skapte en nysgjerrighet og et ønske om å forstå dem. Denne utviklingen skjedde sakte men sikkert i det syttende og attende århundre, og blomstret for alvor opp i det nittende. Vitenskapen klassifiserte naturen på en ny måte, og det antroposentriske verdenssynet ble satt på prøve.

Kjæledyrholdet ble etterhvert mer og mer raffinert. Ofte fikk puddelen dyrere og bedre mat enn tjenerne, og like fine tversoversløyfer som eierne sine. Denne nye nærheten til dyr på en annen måte enn tidligere stimulerte folk til å undre seg over om dyr hadde en egen personlighet. I samme periode begynte også dyrevernavtivismen å spire. RSPCA (the Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) ble opprettet så tidlig som på 1800-tallet.

(Thomas 1983, Franklin 1999)

Franklin kritiserer Thomas' sammenfatning av den endrede holdningen til dyr noe, og mener det blir for simpelt å forklare det utfra urbanisering, industrialisering og opplysningstid. Thomas får også kritikk for kun å fokusere på middel- og overklassen i sin oppsummering. Arbeiderklassens kår ble ikke like nevneverdig endret på dette tidspunktet.. Her var det fortsatt mange mennesker som stadig ikke ble urbaniserte, og som fortsatt levde tett på dyrene (Franklin 1999). Jeg finner det likevel nyttig å ta med Thomas' sammenfatning som en, om enn noe fragmentert, historisk bakgrunn for temaet jeg skal ta for meg her i denne oppgaven. Johnson poengterer imidlertid at man ikke kan kalle kjæledyrhold for noe utelukkende vestlig og modernistisk, da det finnes utallige bevis for at mennesker har kjæledyr også i andre kulturer og deler av verden (Johnson 2009).

Katten som kjæledyr

Mest tydelig er kanskje relasjoner til dyr som subjekter i kjæledyrhold (Knight 2005). Sabloff mener at kjæledyrhold er det minst ambivalente forholdet mellom mennesker og dyr som eksisterer- kjæledyr bor i hus sammen med mennesker, har egne navn og skal aldri spises. Det stilles få spørsmål ved kjæledyrhold, og blir sett på som et vanlig og nærmest utelukkende positivt fenomen. Sabloff har foretatt feltarbeid blant kjæledyreiere og i dyrebutikker. Sabloff mener kjæledyrhold beviser at mennesket kan ha dype, personlige forhold til individer av andre arter. Av informantene hennes rapporterte samtlige at de så på kjæledyret som en del av familien, og noen av de barnløse kalte hunden eller katten for barnet sitt. Det levnes ingen tvil om at et spesielt bånd mellom eier og kjæledyr er til stede. (Sabloff 2001). En oppfatning som finnes blant mange, er at kjæledyr også fyller en funksjon for eierne. Kjæledyr tilfredsstiller et behov mennesker har for omsorg, kjærlighet og intimitet. Opplæring og oppfostring av kjæledyr kan også ha opplærende og sosialisierende effekt på mennesker, og da særlig hos barn. Det er en vanlig oppfatning at kjæledyrhold skaper ansvarsfølelse hos barn, og er et vanlig argument for å gå til anskaffelse av et dyr (Knight 2005). Med domestiseringen av hunder, katter og andre dyr ble menneskets forhold til dyr forandret for alltid (Johnson 2009).

Kattens status som kjæledyr gjennom historien er langt kortere, men mer konfliktyllet enn hundens. (Johnson 2009). Der hunden har vært fullt domestisert i tusenvis av år, kan katten sies å ha blitt helt fullstendig domestisert først de siste 150 årene (Serpell 2000, Serpell 2003, Johnson 2009). Tidligere har katten vært frem og tilbake mellom statusene vill og tam, selv om det er bevist at de gamle egypterne hadde omgang med katter rundt år 2000 før kristus. Katter og mennesker var knyttet sammen i Egypt lenge før andre deler av verden. For de gamle egypterne var dyr kraftfulle

symboler, der mange arter var trodd å ta formen til ulike guder og gudinner (Serpell 2000, Johnson 2009). Tusen år etter dette var det blitt vanlig å holde katter som kjæledyr i Egypt og de hadde svært høy status. Mange mumifiserte sine døde katter, og enhver som drepte en katt måtte forvente selv å bøte med livet. På denne tiden ble det vanlig også i Europa og Asia å holde katter som kjæledyr. Lenge var katten et elsket og verdsatt kjæledyr, helt til kristendommen gjorde sitt inntog i verden. I kristendommen var katten sett på som ond, den var en utsender av djevelen. Katter ble assosiert med hekser, og i det femtende til syttende århundre ble utallige kvinner og katter dømt, torturert og drept sammen, mistenkte for å drive djevelens tjenester på jorden. Ikke før i det nittende århundre ble katter igjen sett på med positive øyne, og fikk igjen sin status som kjæledyr. I dag er katten blitt et mer populært kjæledyr enn hunden (Johnson 2009). Det har ikke lyktes meg å finne noen statistikk på kjæledyr- eller katterpopulasjon i Tyskland eller Berlin. Statistikk over antall kjæledyr er problematisk, da det bare teller de som faktisk svarer på undersøkelser og skjemaer. I tillegg finnes det mange dyr, særlig katter, som lever på gaten eller på sentre som Katzenhafen. Johnson kan presentere tall som antar at kjæledyrraten i vestlige land som Storbritannia, Australia og USA er høy- omtrent 50-60% av husholdninger har kjæledyr. Johnson utførte sitt feltarbeid blant kjæledyreiere i Canada, der tall fra The Humane Society of Canada indikerte at det fantes 8.3 millioner katter i Canadiske hushold i 2007 (Johnson 2009) Det er nærliggende å tro at Tyskland har tilsvarende høye tall som de andre vestlige landene presentert her.

Teoretisk forankring og mitt argument

Russell argumenterer for at antropologien er spesielt godt egnet til å studere menneske-dyr-relasjoner, da den alltid har vært opptatt av møtet mellom natur og kultur, i en form eller en annen (Russell 2010). Hun skriver at antropologi per definisjon baserer seg på et grunnleggende skille mellom mennesker og andre dyr, og spør: hva er det som skiller mennesker fra andre dyr? Enda viktigere: finnes det egentlig et tydelig skille? Antropologien er i seg selv antroposentrisk, og har tendert til å sette et skarpt skille mellom mennesker og andre dyr. Russell mener imidlertid det er på tide å bevege seg forbi denne grensen, og se lengre enn det klassiske natur/kultur- skillet. Menneskelig natur har alltid vært sosial og kulturell. Språk og kultur er ofte det som trekkes frem når det gjelder hva som skiller oss fra de andre, men dette kan også bare ses på som en biologisk adaptasjon på lik linje med andre adaptasjoner. Russell mener vi bør se mennesket som en helhetlig enhet heller enn et vesen delt opp i menneskelig sinn og dyrisk kropp, jamfør den kartesiske dualisme. Om vi klarer å se hele mennesket på denne måten, kan vi også forhåpentligvis klare å se dyr på samme måte- som helhetlige individer med både kropp og sinn. Da vil det være mulig å ta dyr på enda større alvor. I andre deler av verden finnes det utallige eksempler på mennesker som ser

på dyr som likeverdige personer, og behandler dem deretter. Det er på tide at vesten følger etter (Russell 2010).

Russell fastslår at menneske-dyr-relasjoner er et hett tema innen mange akademiske disipliner for tiden, inkludert antropologi, og mener det til dels bunner i stadig endrede oppfatninger om hva som virkelig foregår i andre dyrs sinn ("minds"). Flere retninger innen vitenskapen studerer nå dette temaet. Tidligere var det ofte primatologi som sto sentralt i antropologers fokus på grensene og relasjonene mellom mennesker og andre dyr, men de senere årene har også andre dyr kommet fram i lyset, og da ofte kjæledyr. Selv om mange antropologer nå har beveget seg litt bort fra menneskeapene, har studiet av dem bidratt til å skape det Russell kaller en sunn skepsis rundt grensene mellom menneske og dyr. Likhetene mellom oss og dem er så store at de ofte oppfattes nesten skremmende, og kan bringe opp spørsmål rundt vår egen opprinnelse og utvikling. For når ble vi egentlig mennesker, når trådte vi over grensen fra dyreverdenen? Russell skriver at det var enklere for mennesker i vesten i svunnen tid å sette et klart skille mellom menneske og dyr, da menneskeaper ikke lever i denne delen av verden. De slapp å ta hensyn til artslikheten, og kunne bastant konstatere at det er en vesentlig forskjell på oss og dem.

Den dualistiske tankegangen rundt mennesker og andre dyr har vært med på å forme antropologien, der mennesket har blitt satt i en helt egen kategori, også adskilt fra menneskeapene. Jane Goodall ble for eksempel kritisert for å kalle sjimpansene i sitt studie for subjekter istedenfor objekter (Russell 2010). Molly Mullin fastslår at selv om antropologer i dag stadig oftere foretar feltarbeid i urbane strøk, blir temaet mennesker og dyr mer og mer yndet. En av grunnene hun oppgir er at det har en sammenheng med den konstante kryssingen av grenser som foregår i samtiden, ikke bare mellom mennesker og dyr, men også mellom natur og kultur, og også menneske og maskin. Grenser endres og redefineres stadig, og antropologien er med på denne utviklingen (Mullin 1999). Matei Candea påpeker mye av det samme, og fastslår en tydelig post- symbolsk vending i antropologien de siste to tiårene. Etter årtusenskiftet har det skjedd en endring i hvordan dyr blir framstilt i antropologiske tekster. Så sent som i 1999 var det vanlig at dyr dukket opp i tekster som noe som var good to think- altså bare som symboler brukt av mennesker i relasjon til andre mennesker. Nå blir dyr oftere behandlet som deltakere i menneskelige samfunn, heller enn bare symboler for det. Denne økte interessen for menneske- dyr- relasjoner har vært fremtredende i flere fagområder, som mediefag, filosofi og sosiologi (Candea 2010). Candreas post-symbolisme kan ses i sammenheng med postmodernismen som beskrevet av Pålsson. I modernismen sto dualismen mellom natur og kultur sterkt, og det var en generell oppfatning om at naturen kunne underkastes menneskelig kontroll. Den dualistiske tenkningen ble delt av så godt som alle

samfunnsvitenskapene, som ble farget av dikotomien. Postmodernismen står for det motsatte- et fravær av menneskelig kontroll, og et forsøk på en oppløsning av dualismen natur- kultur. Den objektive observatør som sto sterkt i modernismen, forsvinner i postmodernismen. Mennesket står lenger ikke utenfor naturen og observerer den, men er heller en del av den. Den postmodernistiske vending viser seg ved mindre tro på strenge dualismer, og ved å sammenføre teoretiske områder som tidligere var sterkt adskilte. Distinksjonen natur og kultur har de seneste årene blitt utsatt for diskusjon, særlig i antropologien, og Pålsson mener i likhet med mange at det er på høy tid å tenke nytt om den vestlige antroposentrisme og maktrelasjonene som inngår. Mennesket har en fysisk kropp som naturaliserer oss. I tillegg er naturen mennesket utsettes for, i endring. Andre vesener endres og konstrueres for å tilpasses menneskenes behov og ønsker. Dermed må også den menneskelige natur være flytende, og grensene mellom oss og dem er i bevegelse. Pålsson mener den nye tenkningen har hatt positiv innvirkning på antropologien. (Pålsson 2004):

"Postmoderne kritikere har utvilsomt beriket antropologisk tenkning omkring miljøspørsmål, gjennom å peke på tema som maktrelasjoner, vestlig antroposentrisme, problemene knyttet til dualisme, og de feilaktige sannhetspretensjonene som preger den moderne vitenskapens store narrativer om framskritt og kontroll - der disse forstås som et speilbilde av naturen."(Pålsson 2004)

Denne trenden innen antropologien og andre samfunnsvitenskaper kan ses en del av det som kalles den ontologiske vending. Dette er en kritikk av den euro-amerikanske epistemologi, og særlig dikotomiene natur/kultur, menneske/dyr. Det er i vår tid blitt viktigere å behandle dyr som medlemmer av menneskelige samfunn. Dermed blir dyrene nå mer behandlet som subjekter, heller enn objekter i bakgrunnen for menneskelige liv. Den ontologiske vending er et rop om å ta flere verdener seriøst, og ikke bare verdenssyn. Ved å behandle dyr på lik linje med menneskene, kan vi se på hvilke direkte effekter dyrene og menneskene har på hverandre (Candea 2010). Remme skriver at én måte å forstå den ontologiske vending i antropologien som en vending mot ontologi og fra epistemologi: "Dette betyr at man i stedet for å studere folks *kunnskap* om verden har begynt å ta folks *verdener* på alvor og heller studere *hvordan de frembringer sine verdener*" (Remme 2013):8. Denne innfallsvinkelen til den ontologiske vending leder til spørsmålet: "Finnes det mange ulike syn på én felles grunnleggende virkelighet, eller finnes det snarere mange ulike virkeligheter?" (Remme 2013):8. Remme skriver at den ontologiske vending ikke er en helhetlig bevegelse innen samfunnsvitenskapene, men en strømming som har flere aspekter ved seg. Han oppnevner fire typer av den ontologiske vending: den moderate, den radikale, den dynamiske og

den ANT- inspirerte. Her skal jeg begrense meg til å gå nærmere inn på den moderate og den radikale versjonen av den ontologiske vending, da den ligger nært opp mot hva jeg erfarte i mitt eget feltarbeid. Det Remme kaller den moderate ontologiske vending i antropologien handler blant annet om hvordan man møter andre levende vesener. Når man møter en annen skapning, vil man prøve å identifisere denne annen ved å gå ut i fra hva man vet om den andres fysikalitet (kropp) og interioritet (sinn/intensjonalitet/"mind"). Mennesker ordner, jamfør den kartesiske dualisme, verden inn etter fysikalitet og interioritet. Det hjelper oss å ordne likhet og forskjeller mellom oss selv og andre dyr og vesener. I vesten vil vi normalt tenke at vi mennesker ligner på dyr ved at vi alle har en biologisk kropp, og at skillet mellom oss og dem ligger i at vi mennesker har en aktiv interioritet, noe dyrene mangler- eller har en kvalitativt annerledes versjon av. Man kan imidlertid snu dette på hodet, og si at vi mennesker ligner dyrene fordi vi alle har samme interioritet, vi bare ser forskjellige ut på utsiden. Disse to ontologiene kalles for henholdsvis naturalisme og animisme. Remme bruker et eksempel fra sitt eget feltarbeid på Fillippinene. En kveld fløy det han så som en fugl inn på rommet hans. En av hans informanter reagerte sterkt på fuglen- fordi han så den som en manifestasjon av en ånd, og ikke en fugl. Fuglen var for informanten en ånd, en person, som forsøkte å kommunisere- dette er et eksempel på en animistisk ontologi (Remme 2013). Mine informanter på Katzenhafen ser på kattene som personer som de interagerer og kommuniserer med hver dag. På en måte kan man sammenligne dette med en animistisk ontologi, da de setter kattens mentale kapasitet like høyt som sin egen. De frivillige ser ikke på seg selv som bedre eller "smartere" enn kattene. Det betyr imidlertid ikke at de ikke ser forskjell på sin egen interioritet og kattens interioritet- kattene er katter og mennesker er mennesker, men interioriteten er like mye verdt. Det som er litt problematisk med den moderate versjonen av den ontologiske vending, mener Remme, er at den ses disse antakelsene på som nettopp det- antakelser. Det sier ikke noe om realiteten bak ontologien, men ser det mest som varianter å forholde seg til verden på. En "riktig" og grunnleggende verden og virkelighet ligger til grunn for disse antakelsene. Dette blir på en måte å understreke den vestlige antroposentrisme, om man mener det ligger en "ekte" sannhet bak dette, og at et animistisk syn på verden er en versjon mange tror er sann- men som egentlig ikke er det. Remme mener den moderate ontologiske vending bare representerer *verdenssyn*, istedenfor *verdener*. Den radikale ontologiske vending poengterer denne "feilen", og mener man må se på andres verdener som faktiske verdener, og ikke bare en representasjon av vår egen, "sanne" verden. Andres virkeligheter er *virkelige*, og utfordrer vår egen (Remme 2013). For de frivillige og ansatte ved Katzenhafen er kattene personer- og det settes ikke spørsmål ved dette. Det er deres verden. Jeg skal i denne avhandlingen skrive om grenser mellom de frivillige og kattene ved senteret- hvordan de er i stadig bevegelse, og noen ganger nesten krysses fullstendig. Jeg vil også argumentere at de

frivilliges ontologi kan ses på som en form for animisme i vesten, da de ser kattene som like fullverdige personer som de selv er.

Den ANT (aktør- nettverk- teori)- inspirerte versjonen av den ontologiske vending skal jeg ikke begi meg særlig ut på i denne avhandlingen. ANT er et stort og komplekst tema som strekker seg over flere fagområder, og som er relativt nytt i forbindelse med antropologien. ANT handler blant annet om at også ikke-menneskelige aktører er aktive deler av nettverk, og utøver handling og agens. ANT jobber mot å oppløse dikotomier, blant annet menneske/dyr og natur/kultur. Sånn sett kunne ANT vært relevant for denne avhandlingen, men jeg har likevel valgt å la det ligge. Det ble et spørsmål om sideantall og prioriteringer, og her har jeg valgt å la andre antropologiske teorier få plass framfor en såpass brokete og avansert teori som ANT er.

Cherry (2010) slår fast at dyrerettighetsforkjempere aktivt bruker grenser i sitt arbeid. Grenser i samfunnet bidrar til klasseforskjeller, og til separasjon av ulike etniske grupper. Grensene mellom mennesker og dyr følger de samme prinsippene, i følge Cherry. De symbolske grensene mellom oss og dem er så implementerte at de har blitt en del av den dominante kultur i vesten. De er blitt så vanlige at de er vanskelige å få øye på, og dette er det mange dyrerettighetsforkjempere ønsker å gjøre noe med. Mange har det som strategi å synliggjøre grensene for å bli kvitt dem. De fleste mennesker tar de for gitt, og har aldri ofret de en tanke. Ved å gjøre grensene eksplisitte, ønsker de å vekke flere til å se at det er galt. Cherry mener skillet mellom mennesker og dyr er kognitivt og språklig baserte, det handler i stor grad om hvordan vi tenker og snakker om andre dyr (Cherry 2010).

Mitt studie av Katzenhafen ligner noe på et studie utført av sosiologene Alger og Alger. De gav seg ut på et studie få hadde gjort før dem- nemlig et etnografisk studie av dyr og kulturen dem i mellom. De arbeidet som frivillige på et senter for omplassering av katter, der de så på "cat culture"- altså kultur blant kattene på senteret (Alger 2003). Mye av deres studie har likhetstrekk med mitt, særlig ligner utforming og organisering av senteret mye på det jeg jobbet ved. Den store forskjellen er at der jeg i hovedsak ser på hvordan menneskene ved Katzenhafen forstår og forholder seg til kattene de jobber med, ser Alger og Alger mest på relasjoner og interaksjon kattene i mellom, og undersøker om det kan finnes noe sånn som katterkultur. Deres studie inneholder flere empiriske vignetter kun forbeholdt kattens interaksjon, noe min studie ikke gjør. Alger fastslår at kattene definitivt er individuelle personer, og at de også gjenkjenner hverandre som ulike katter, og interagerer med hverandre basert på disse forskjellene. Alger finner også at kattene innehar en

følelse av et selv, hvilket tydeliggjøres når de initierer interaksjon, skaper vennskap med andre katter, og så videre (Alger 2003). I denne avhandlingen vil jeg argumentere for at kattene jeg arbeidet med på Katzenhafen er individuelle personer, men på litt annet grunnlag enn hos Alger. På Katzenhafen var det helt tydelig at kattene dannet vennskap, og fant seg favoritter blant hverandre på senteret. De initierer også interaksjon gjennom hele dagen, både med andre katter og med de frivillige. Jeg argumenterer imidlertid fra et annet ståsted enn Alger. Mine informanter, de frivillige, behandler kattene som fullverdige personer. Jeg vil vise dette gjennom en rekke empiriske eksempler på samhandlingen mellom menneske og katt ved Katzenhafen.

Et stadig tilbakevendende begrep i sammenheng med studier av relasjoner mellom mennesker og dyr, er antropomorfisme. Begrepet innebærer, kort sagt, å tillegge andre objekter og organismer menneskelige trekk og egenskaper. Begrepet har den seneste tiden vært utsatt for kritikk og diskusjon i antropologien. Det blir stadig oftere sett på som feil å bruke begrepet i studier av relasjoner mellom mennesker og dyr. Jeg skal i denne oppgaven fokusere en del på begrepet, særlig i kapittel 4 og 5, og vise hvordan også jeg mener det er feilaktig å bruke det i mitt studie av de frivillige og deres syn på kattene de arbeidet med. Å bruke antropomorfisme blir å undergrave dyrenes verdi i seg selv. Jeg mener det er arrogant å anta at det kun er mennesker som har rett på egenskaper som moral, empati og personlighet, og at vi hverken kan vite sikkert eller avskrive at andre dyr også innehar dette. Antropomorfismebegrepet er med på å forsterke den vestlige antroposentriske hegemoni, som antropologi som diskutert nå forsøker å vende seg vekk fra.

Jeg har her etablert at grenser mellom mennesker og dyr for tiden er et hett tema i antropologien så vel som i andre faglige retninger. Den kartesiske dualisme rokkes ved, og mange taler i mot dikotomien menneske/dyr og mener vi bør tenke og snakke om den på nytt, eller redefinere det helt. Forhold til kjæledyr er av de sterkeste båndene som finnes mellom oss selv og andre dyr. Katten har en noe trøblete historie som domestisert venn av mennesket, men har nå kanskje tatt bestevennstatusen fra hunden ved å bli det mest populære kjæledyret.

Men hvilke mennesker er det som i praksis utfordrer dikotomien? Hvem er det som stadig flytter disse grensene, som nærmer seg andre dyr på intime måter, som ser dem som individer med personlighet, ønsker og behov?

De ansatte og de frivillige ved omplasseringssenteret Katzenhafen forskyver grensene mellom seg selv og kattene hver eneste dag, og studiet av deres arbeidshverdag belyser dikotomi-

problematikken godt. Jeg ønsket å drive et studie der dyrene ble direkte representert, og ikke bare var statister eller objekter i bakgrunnen- en flerartsetnografi (min oversettelse), som Kirksey og Helmreich kaller det (2010). Flerartsetnografi er etnografi som inkluderer flere arter direkte. Livsformer som tidligere ble skrevet om som mat, symboler eller andre objekter for menneskers bruk, har de siste årene kommet mer fram i forgrunnen. Planter, dyr, bakterier og andre vesener har i det siste dukket opp i etnografier på lik linje med mennesker. Flerartsetnografi skriver om hvordan andres liv hører sammen med menneskelige sosiale verdener. Andre organismer kan forme og endre kulturelle krefter. Inntoget av flerartsetnografi utfordrer og forskyver grensene mellom menneske og dyr, og gjør skillene mellom oss og dem mer uklare (Kirksey and Helmreich 2010).

Kattene jeg jobbet med på Katzenhafen, var definitivt direkte linket menneskene og deres liv. Arbeidet de ansatte og de frivillige gjorde ved senteret, handlet om å gjøre livet så godt som overhodet mulig for kattene som til enhver tid bodde der. Grensene mellom menneskene og kattene ble utfordret på daglig basis. Enkelte katter fikk medisiner utviklet for mennesker, andre katter ble kalt for konger, atter andre igjen hadde førsterett på møbler som opprinnelig var der for menneskers bruk.

Jeg håper og ønsker at denne avhandlingen kan være et beskjedent bidrag i de store diskusjonene rundt mennesker, dyr, grenser, og ontologi som nå pågår der ute i den antropologiske verden. Jeg vil argumentere for at grensene mellom oss og dem ikke er absolutte her i vesten. Mine empiriske eksempler viser grenseoverskridelse og -forflytning, og jeg slår et slag for at Katzenhafen går i mot den tradisjonelle vestlige oppfatningen om en fundamental forskjell på mennesker og dyr, og at de på en måte kan kalles en animistisk ontologi. Jeg vil også vise at en forskyvning av grenser mellom menneske og katt ikke nødvendigvis kun er positivt, da det kan by på store etiske bekymringer.

Sagt med Frans De Waal (1996) sine ord: "There is no need to launch probes into space in order to compare ourselves with other intelligent life: there is plenty of intelligent life down here." (Waal 1996)

Oppgavens oppbygging:

Dette kapitlet har tatt for seg min metodiske tilnærming til felten, og et teoretisk og historisk overblikk over temaet jeg skal se på i denne avhandlingen. Kapittel 2 handler om senteret jeg

arbeidet som frivillig for, og foreningen som står bak. Her skal jeg beskrive senterets fysiske oppbygging, regler og rutiner ved senteret, og foreningens filosofi og oppbygging. Kapittel 3 er et kort kapittel som illustrerer adopsjonsprosessen til Katzenhafen, og hvordan disse prosessene viser hvordan de frivillige ser kattene som personer. Kapittel 4 kan ses som et hovedkapittel, der jeg ved hjelp av en rekke empiriske eksempler belyser hvorfor jeg mener at Katzenhafen ligner en animistisk ontologi, og at slike tankemåter ikke kun er forbeholdt ikke-vestlige samfunn. Her diskuterer jeg også begrepene antropomorfisme og personhood. Kapittel 5 vil virke som en slags motvekt til kapittel 4, og belyser hva som er problematisk med å behandle katter og andre dyr som om de skulle vært mennesker. Her bruker jeg eksempler fra Katzenhafen der to katter fikk behandling for både psykiske og fysiske lidelser. Helt til slutt i avhandlingen kommer en konklusjon som nøster sammen tråder fra tidligere kapitler.

FORENINGEN OG SENTERET KATZENHAFEN

Die Wohnung/senteret

Senteret Katzenhafen holder som nevnt til i en gammel leilighet i gamle vest-Berlin. Mitt første møte med senteret er en grå dag sent i februar. Dagen før hadde jeg fått svar på mine henvendelser til foreningen, der de ba meg komme på omvisning så fort jeg kunne. Jeg er ivrig med å komme i gang med feltarbeid, men også nervøs.

Jeg finner etterhvert fram til riktig gate, og derfra er det ikke vanskelig å finne fram til riktig leilighet. Et skilt annonserer Katzenhafen, og når jeg titter inn vinduet blir jeg stirret tilbake på av fire trefargede katter som sitter i vinduskarmen. I vinduet bortenfor ser jeg blant annet en vegg med mange smale hyller og et par kurver med pledd oppi.

Jeg ringer på der det er merket Katzenhafen, og blir øyeblikkelig buzzet inn. Inne i gangen blir ei dør i første etasje åpnet, og jeg blir raskt vinket inn. "Kom inn, det er kaldt ute!", hører jeg på litt gebrokkent engelsk fra døråpningen. Vel inne i gangen leiligheten håndhilser jeg for første gang på det som etterhvert skal bli min nøkkelinformant, Monica. Det første som slår meg når jeg er vel innenfor døra, er lukten. Et tosifret antall innekatte på relativt liten plass skaper uten tvil en distinkt lukt. "I know, the smell. You'll get used to it. After a while, it's just like coming home", smiler Monica. Hun ber meg deretter om å ta av meg uteskoene. Monica er ei ung dame, svært hyggelig og imøtekommende. Det var hun som svarte meg på min henvendelse på mail. Hun er den eneste på senteret som snakker flytende engelsk. Hun er også svært snakkesalig, og skal vise seg uunnværlig for min tid i felt.

Denne dagen var det også to andre frivillige på jobb, Tina og Sabine. Tina er ei eldre dame med grått hår i ei knute og et svært vennlig ansikt. Sabine er ei dame i sin beste alder med en klesstil som kunne glidd rett inn hos hipsterne som beveger seg i omkringliggende gater i samme bydel. Hylende ulver og sprakende farger preger t-skjorta hennes, og dongeribuxa har flere hull. Begge to er imøtekommende. Sabine snakker noe engelsk, Tina ingenting. Jeg forstår en god del tysk, og kan gjøre meg forstått når det gjelder enkle ting. Kommunikasjonen fløt uten tvil lettest med Monica, men den fungerte også tilfredsstillende med de fleste andre ved senteret.

"I'll show you everything", sier Monica, og vi begynner vår rundtur på senteret. Leiligheten de holder til i, består av gang, kjøkken med spiskammers, toalett, kontor, og tre andre rom. Mens vi enda står i gangen, informerer Monica meg om noen enkle regler. Enten bytter man fra utesko til innesko når man kommer,

ellers må man jobbe med skoposer på ytterskoene. Det er også en mulighet å arbeide i sokkelesten, men det er ikke særlig innbydende med tanke på alt kattehår og rusk som finnes der. Grunnen til at man ikke skal gå inne med utesko er først og fremst for at kattene ikke skal bli syke av bakterier som kan finnes under sålene, forteller Izabella meg. I tillegg gjør innesko eller skoposer den daglige rengjøringen av senteret enklere.

Vi begynner rundturen vår i leilighetens kjøkken. Det er svært slitent, er det første som slår meg. Benkeplatene i metall er rustne, ei skapdør er festet med duct tape. Et kattedklorestativ står ved kjøleskapet. Oppå stativet ligger en ganske stor, svart katt med lang pels. "This is Miko", sier Monica. Hun forteller meg at han er den største katten de har, og at han nettopp har flyttet inn på kjøkkenet. Tidligere bodde han på et rom med flere katter, men det viste seg at han var for territoriell til at det fungerte godt. Derfor ble han eneboer på kjøkkenet. Det er egentlig ikke meningen at noen katter skal bo på kjøkkenet, sier Monica, men at de fant ut at det var den beste løsningen for alle. Hun klør Miko litt på siden, og får et forsiktig slag av en pote tilbake. Hun ler litt, og kommenterer at han visst ikke er helt i humør i dag.

Sabine kommer inn på kjøkkenet, og sier "mein König!" til Miko mens hun slår hendene sammen mens hun går mot ham. Det skal etterhvert vise seg at hun gjør det ganske ofte, og at det er hennes kjæle navn på ham. "Yeah, he is kind of the king in here", smiler Monica.

På veggen ved kjøkkenbenken henger kjøkkenhåndklær og vaskefiller. Disse er merket med M og T. Monica forklarer at det står for *Menschen* og *Tiere*, mennesker og dyr, og at det er svært viktig å ikke blande dem. Menneskenes kopper og kar må aldri vaskes med kluter merket T, da kan man bli syk. Jeg stusser litt på hvorfor håndklærne og klutene henger tilsynelatende tilfeldig plassert og veldig nærme hverandre, men spør ikke noe mer. Akkurat her er det er klart skille mellom hva som tilhører dyrene og hva som tilhører menneskene. Jeg skal etterhvert lære at grensene ikke alltid er like klare ved andre faktorer ved senteret. Innerst på kjøkkenet er et lite spiskammers fylt med rot. Miko eller andre katter har ikke tilgang til dette rommet, det er kun forbeholdt mennesker, får jeg vite.

Videre fra kjøkkenet går vi inn på rommet som fungerer som kontor, kalt *büro*. Rommet inneholder hyller med permer og bøker, et skrivebord med en datamaskin og en printer, og en tilhørende kontorstol. I enden av rommet står det et stort, firkantet bur som når nesten opp i taket. På skrivebordet ligger det en hvit perser og snorker. Fem andre katter befinner seg rundt omkring i rommet. Langs veggene og på gulvet er det plassert ut sovekasser, tepper, håndklær og kattetoaletter. Rommet har en rotete preg. "You can see, we use all the space for cats!" proklamerer Monica med en liten latter. Det er tydelig at kattene er

hovedfokuset på dette rommet. Kontorarbeid virker sekundært tenker jeg og ser på den tykke perserkatten som ligger henslengt over tastaturet. Det meste av det lille rommets innredning er tilpasset kattene.

Rommet har vinduer ut mot gata. På printeren som står på ei rotete og full hylle, er det tapet fast en lapp med budskapet "Nichts hier stellen. Landeflache!", hvilket kan oversettes til "Ikke plassér noe her. Landeflate!" Midt oppe i alt rotet på kontordelen av rommet er det altså ei flate som det absolutt ikke er lov å sette noe på, da denne brukes som landingsplass for kattene som har vært og klatret oppe på bokhyllene.

Videre beveger vi oss inn i de andre rommene, de som ikke har andre funksjoner enn å huse katter. Det ene rommet ligger vegg i vegg med kontoret. Disse to rommene har kun en nettingdør mellom seg. Den nederste meteren eller så av den gjennomsiktige døra er sirlig tildekket med håndklær. Når vi beveger oss mellom rommene, forteller Monica meg at vi må være forsiktige så ingen av kattene kommer inn i et rom de ikke hører hjemme i. Hun sier at dette er en av de aller viktigste reglene de har på senteret. Om kattene går inn i et rom de ikke hører hjemme i, kan det fort bli rabalder. Kattene er plassert på rom etter hvor det til enhver tid er plass, men at det også tas hensyn til hvilke katter som går sammen uten å begynne å slåss, forklarer hun meg.

Inne i det nye rommet blir vi møtt av fire katter. To av dem er plassert i et bur tilsvarende det på kontoret. Det er flere kvadratmeter stort, og når nesten opp til taket. Disse to kattene er nye, forklarer Monica meg. Alle nyankomne katter må være i bur i minst to uker for å tilpasse seg sin nye tilværelse. På denne måten venner de seg til de andre kattene i rommet- forhåpentligvis. De ansatte kan observere prosessen, og hvis det oppstår trøbbel mellom nye og gamle katter, kan man prøve å ha de nye i et annet rom. Det hadde blitt mye slåssing om vi bare hadde sluppet dem rett inn i rommet, sier Monica. Det er også to andre katter i rommet. Monica går bort til begge, klør de på hodet og sier hei.

Bortsett fra det store buret, er rommet innredet med et bord og to stoler som ser ut som hagemøbler. På stolene ligger det røde fleecpledd, på veggene henger det bilder av katter limt på rød kartong. Jeg får vite av Monica at dette kalles det røde rommet, eller bare Raum zwei- rom to. Ei hylle som er åpen på begge sider står også i rommet. Rommet inneholder, som kontoret, også mange sovekasser, klorestativ, pledd og håndklær og kattetoaletter. På veggene er det bygget hyller der mange av sovekassene står. Dette rommet har også vinduer mot gata. På det ene vinduet henger et skilt med tekst ut mot gata: "Bitte nicht am fenster klopfen"- vennligst ikke knakk på vinduet. Flere mennesker titter inn til kattene, peker og vinker mens vi er der. Ingen knakker.

Det neste rommet vi går inn i er også innredet med hagemøbler og fleecepledd, i tillegg til det samme buret og de samme sovekassene som i de andre rommet. I dette rommet er pleddene grønne, og det er malt grønne "poteavtrykk" på veggene. Det grønne rommet, får jeg vite at det kalles, eller bare Raum drei- rom tre. Dette rommet består egentlig av to rom, men mellom rommene er døra åpen. Det fungerer dermed som ett stort rom. Her er det god plass, og det befinner seg flere katter her enn i de foregående rommene. Jeg og Izabella setter oss på gulvet, selv om det står to stoler like ved siden av oss.

Innerst i dette store dobbelrommet finnes en da endør. Der inne bor katten Puma, får jeg vite. Særlig mer forteller ikke Izabella meg, annet enn at hun er en vanskelig katt som jeg egentlig ikke trenger ha noe med å gjøre.

Etter disse rommene gjenstår kun toalettet. Her har ikke kattene tilgang, og det er viktig at døren alltid er lukket. Miko som bor på kjøkkenet kan for eksempel lett komme seg inn på toalettet om døra er åpen, da døren fra kjøkkenet og ut mot gangen står åpen. Jeg får ikke vite hvorfor det er så viktig at toalettet er kattefritt.

På hvert av katterommene henger det en whiteboard-tavle. På tavlene står det skrevet ned forskjellige opplysninger om de forskjellige kattene i det rommet. For eksempel står det at en kommuniserer med to blinde katter i raum drei via knakking på møbler og gulv, og at katten Narla liker veldig godt å leke med snører.

Senteret har en god del katteleketøy. Det dreier seg stort sett om pinner med snører der det henger en leke i enden. Disse leketøyene oppbevares ikke på katterommene, men på kjøkkenet. Der henger de godt surret rundt knagger, så ikke Miko skal få tak i dem. For at kattene skal få leke med disse, må altså en frivillig eller ansatt ta med seg leketøyene inn på katterommene. Det er ikke opp til kattene selv når de får leke med disse. Argumentet for at lekene oppbevares utilgjengelig for kattene, er at de ville blitt ødelagte om de lå på rommene hele tiden. På rommene ligger det andre, mer robuste leker, som små baller og tøyms. Disse lekene blir så godt som aldri rørt, jeg så ihvertfall aldri en katt bruke noen av dem. Snørelekene er derimot veldig populære, og mange av kattene kaster seg over dem når noen tar de med inn i rommet.

Etter en stund som frivillig på senteret, fant jeg ut at foreningen disponerer en leilighet til. Den brukes kun til oppbevaring, lagerplass. Leilighetene ligger vegg i vegg, og for å komme mellom dem brukes som regel rommet til Puma som gjennomfartsåre. Det skal sies at jeg kun var i den andre leiligheten én gang,

og fikk inntrykk av at den ikke besøkes særlig ofte. Når den første leiligheten pusset opp toalettet, bruktes toalettet i den andre istedenfor. Ellers ble det bare hentet noen pledd og håndklær der en gang i blant, når man gikk tom for rene tekstiler i den første leiligheten.

Kattene er altså sirlig plassert på senteret. Når jeg begynner å jobbe der har foreningen fem disponible rom å huse katter i (etterhvert skulle det bli seks), og hvem av kattene som bor hvor er slett ikke tilfeldig. Nye katter som kommer til senteret, blir først og fremst plassert i et bur i rommet som har mest plass. Hvis det viser seg at det ikke går bra, og det oppstår kringling med de andre kattene, blir de oftest flyttet inn i et annet rom. Dette prøver de imidlertid å unngå så langt det lar seg gjøre, da en flytteprosess bare vil skape mer stress hos katten-

Kattene får tidlig sin angitte plass på senteret, en plass de ikke skal forlate. Trår en katt over i "feil rom", er det en stor risiko for å ødelegge harmonien på senteret. Kattene i de forskjellige rommene er adskilt av en grunn. Viktigheten av denne adskillelsen vises særlig godt mellom büro og raum drei, der nettingdøra imellom er dekket av håndklær så kattene i de ulike rommene ikke skal få øye på hverandre. Dette kan skape uro, og de gangene noen av kattene har forsøkt å kikke over, eller flytte på håndklærne, blir de raskt skysset vekk. Disse viktige dørstokkene er noe av det mest grunnleggende for senteret. Det aller første jeg lærer på Katzenhafen er at alle dører må være lukket til enhver tid.

Rominndelingen og de strenge reglene om overtredelse av dørstokker skiller seg sterkt fra senteret der Alger og Alger gjorde sitt arbeid. Der kunne alle voksne, friske katter gå fritt blant hverandre. Syke katter ble plassert i individuelle bur, men disse burene står i samme rom som resten av kattene. De frivillige ved senteret til Alger ønsket med dette å gi kattene stor autonomi- noe som imidlertid kom i konflikt med faktumet at alle kattene ble steriliserte når de kom til senteret. Senteret til Alger fungerte som en stor, konstruert katekoloni der kattene stort sett gjør som de vil, og de frivillige er der for å møte deres behov (Alger 2003). Katzenhafen skiller seg også fra sentre jeg har besøkt i Norge, der alle katter stort sett har vært på ett stort område. Katzenhafen setter harmoni og ro høyt, og det ville dermed vært utenkelig for dem å ha alle dører åpne til enhver tid. De mener også at ved å samle kattene i mindre rom, er det enklere å følge med på den enkelte katt og deres utvikling. Det gjør det også enklere å oppdage endret atferd, og ta grep om situasjoner der en katt for eksempel blir syk. Ikke rent sjelden hender det at en katt kaster opp på Katzenhafen. De oversiktlige små rommene med relativt få katter sørger for at man alltid vet hvem som har blitt dårlig, og hvem de frivillige skal følge ekstra med på under de neste dagene. Rominndelingen begrenser noe av kattenes frihet, men de frivillige mener veies opp av hvor mye enklere det gjør det å følge med på individuelle behov.

Under min tid som frivillig ved Katzenhafen, ble deler av senteret, leiligheten, pusset opp. Dette preget en del av tiden min der, og skapte forskjellige konflikter hva angikk kattene på senteret. Leiligheten som senteret disponerer, fremstår som gammel og nedslitt. To av rommene var nylig oppusset da jeg begynte der, raum zwei og ytterste del av raum drei.

Mens jeg jobbet der ble den innerste delen av raum drei oppusset, og det ble satt i gang renovering av kjøkkenet og gangen. Oppussinga førte til omrokking av katter, og flere måtte flytte til nye rom. Oppussingen preget den rutinemessige hverdagen i stor grad, og de frivillige slet med å holde atmosfæren stressfri og rolig under denne perioden. Under oppussingen ble det ekstra tydelig hvilke fysiske grenser senteret opererer med, og hvor viktig selve arkitekturen og romfordelingen er for driften av senteret.

Som nevnt bodde den store, svarte katten Miko alene på kjøkkenet. Da det ble bestemt at rommet endelig skulle pusses opp, oppsto et problem- hvor skulle Miko bo nå? Ingen visste hvor lang tid oppussingen ville ta, og det var viktig at Miko hadde et fast og trygt rom. Det var ikke aktuelt å for eksempel la han vandre i gangen de timene Mattis var der. En mulighet som ble diskutert var å ha Miko i det store buret på raum drei, der han tidligere hadde bodd. De frivillige slo imidlertid raskt fra seg dette, da Miko er svært territoriell, noe som ville blitt et problem selv om han ble plassert i et bur. De syntes heller ikke noe om å ha katter i bur uten god grunn.

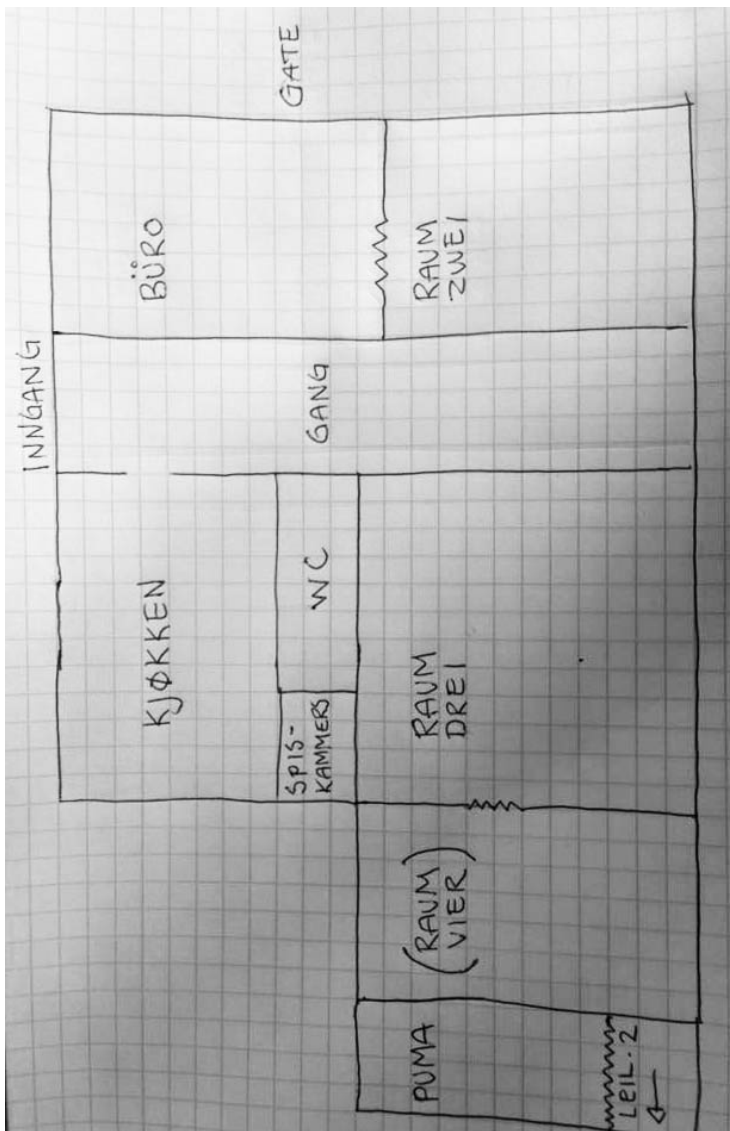
Løsningen ble til slutt å dele raum drei inn i to rom. Dette lot seg enkelt gjøre, da raum drei besto av et stort og et mindre rom med en åpen dør i mellom. Man kunne lett fått et helt nytt rom bare ved å lukke denne døren, men dette var ikke nok for senterets ledelse. Bare den ytterste, største delen av raum zwei var nylig pusset opp. Den innerste delen hadde gulnende maling på veggene og gamle møbler. Dermed ble det bestemt at den innerste delen måtte pusses opp før Miko skulle flytte inn. "I guess Ine and Jochen thought it would be unfair if Miko got the ugly room" fortalte Monica meg da jeg lurte på hvorfor det var så viktig at også dette rommet ble pusset opp før Miko kunne bo der. Som sagt så gjort, og på bare et par kvelder hadde frivillige og ansatte (jeg var ikke en del av dette) malt hele rommet. Temaet gikk i grønt, og det nye rommet ble kalt raum vier, eller die grüne raum, det grønne rommet.

Med en gang rommet var malt, tørket og luftet, flyttet Miko inn. En dag jeg kom på jobb var døren i raum drei lukket, og raum vier var et faktum. Raum drei ble med dette mange kvadratmeter

mindre, men det så ikke ut til å skape noen problemer for kattene der. Monica var imidlertid bekymret for at de skulle få inn mange nye katter, da ville det raskt bli trangt om plassen med den nye romløsningen. En annen stor forandring var at Miko ikke bodde alene lengre- da jeg åpnet døra til nye raum vier for første gang, ble jeg overrasket over å se både Miko og Rumpel henslengt på de to grønne stolene som sto innerst i rommet. Rumpel hadde tidligere bodd på raum drei, der han hadde tilbrakt mye tid sammen med en katt ved navn Kalle. Jeg spurte Monica hvorfor de skilte de to. "Kalle will be fine, he is friends with everyone. Rumpel is Mikos only friend here", sa Monica da jeg uttrykte min overraskelse. "But there was not room for both of them in the kitchen, they are big cats and need their space. Now they are finally together again". Det forundret meg litt at det måtte en oppussing av kjøkkenet til for at noen gjorde noe med Mikos bosituasjon. Foreningen vil egentlig ikke at noen katter skal behøve å være alene, og Puma er et trist unntak. I Miko og Rumpels tilfelle virket det ikke som de hadde fulgt sin egen filosofi, men heller fulgt den enkleste løsningen- bare plassere Miko alene på kjøkkenet.

Da raum vier sto ferdig, kunne oppussingen av kjøkkenet endelig sette i gang, mange dager senere enn egentlig planlagt. Denne oppussingen viste hvor mye også de fysiske grensene mellom katt og menneske faktisk betydde på Katzenhafen.

Denne oppgaven skal i stor grad handle om mentale og konstruerte grenser mellom mennesker og dyr, men det er likevel interessant å se på disse fysiske grensene mellom de faktiske menneskene og de faktiske kattene ved Katzenhafen. Enkelte rom er i teorien kun forbeholdt mennesker, i de andre rommene har kattene førsterett på alt av møbler og plass. En katt, Puma, har sitt helt egne rom på senteret, godt adskilt fra alt annet som foregår i leiligheten. Dette rommet er det viktigste å holde lukket til enhver tid. Mer om Puma kommer i kapittel 5. Senterets fysiske grenser former på mange måter dagliglivet ved Katzenhafen. Men hva skjer når disse grensene brytes? De strengt satte grensene mellom menneskelig rom og katterom skulle vise seg å ikke være statiske. Dette skal jeg se nærmere på i kapittel

Figur 2: kart over Katzenhafen

Rutiner- et typisk morgenskiift på Katzenhafen

Hver arbeidsdag på senteret består av to skift. Morgenskiiftet varer fra 0900-1200. På dette skiftet jobber det nesten utelukkende frivillige, og de som er ansatt gjennom "NAV". De gangene noen av de fast ansatte har vært der om morgenen, har det vært fordi de ikke har klart å få tak i nok frivillige. Når jeg i denne teksten skriver om menneskene ved senteret kommer jeg derfor for enkelhets skyld til å referere til de som "de frivillige", selv om det noen ganger også gjelder ansatte.

Det gjør ingenting om man er der lengre enn de tre timene, siden foreningen uansett ikke lønner de frivillige og nav- ansatte. Likevel skal man ikke være der hele dagen- tanken er at kattene skal få en pause mellom morgenskiftet og ettermiddagsskiftet, som begynner klokka tre. Det skjer mye på senteret med så mange katter, og selv om Katzenhafen ønsker å være et lavstressmiljø, er det ingen tvil om at tempoet kan være ganske høyt under et arbeidsskift. De tre timene ei vakt varer, skal man være to til fire på jobb. Tre personer ses på som ideelt- to personer er litt for lite til å få gjort det man skal, og fire personer kan føles fullt.

Alle frivillige som kommer inn døra om morgenen, hilser kort på oss andre frivillige, før de tar runden innom alle rommene med katter. Her sier de hei til absolutt alle kattene på senteret, før de tar tak i arbeidsoppgavene. «Hei Kalle, hei Leon, hei Aimi!» hører man. Jeg har sett mang en frivillig stikke hodet inn i alle bur og små sovehuler for å finne absolutt alle kattene. "Har du sett Sushi? Hvor er hun? Jeg har ikke sagt hei til henne enda!" De fleste frivillige snakker til kattene på såkalt babyspråk og med lysere stemmer enn de bruker når de snakker til andre frivillige. Johnson sine funn viser at de fleste kjæledyreiere gjør dette, i tillegg til å ofte kalle kjæledyret sitt for "babyen min", "ungen min" og lignende. Ofte ble også kjæledyr løftet og holdt som man ville holdt et spedbarn (Johnson 2009). Dette så jeg også ofte bli gjort på Katzenhafen, særlig av de eldre, kvinnelige frivillige. De løftet ofte på de mest kosete og håndterbare kattene, og holdt dem tett inntil seg mens de snakket til dem på babyspråk.

Etter hilserunden er det tid for fütterrunde- fôringsrunde. Èn frivillig tar ofte på seg kjøkkentjeneste, og setter på tevann og kaffe. Denne personen setter ofte også på en vask med skitne håndklær, kluter og pledd, og holder kjøkkenet rent og ryddig. De to andre konsentrerer seg om fôring.

Fütterrunde

Maten som brukes ved senteret er spesielt nøye utvalgt, og den er sponset av produsent. Maten har økologiske og naturlige ingredienser, og er i tillegg kortreist. På sine nettsider informerer Katzenhafen om riktig ernæring for katter, og foreningen gir også nøye informasjon om dette til alle som adopterer fra senteret. På sine nettsider forklarer de at de fleste sykdommer hos huskatter skyldes for dårlig ernæring. Mange katter har de siste årene blitt diagnostisert med sykdommer man bare assosierer med mennesker, som sykkelig overvekt, diabetes og ulike former for kreft. De skriver en god del om fordelene ved å bruke våtfôr, og anbefaler alle å kutte ut tørrfôr helt.

"We are so lucky that they (fórprodusenten) will sponsor us. If not, it would be hard to give them this food. It is expensive, you know", forteller Monica meg under fütterrunde på min første dag.

Maten blir oppbevart i lukket skap over benken på kjøkkenet. Ved denne benken blir maten porsjonert ut. Da kjøkkenet var under oppussing, ble denne prosessen flyttet ut til en provisorisk benk satt opp i gangen. Da også gangen begynte å renoveres, ble matbenken flyttet inn raum zwei, der de roligste kattene holdt til. Siden maten er i hermetikkbokser, var det ikke noe problem. Katten kunne ikke kjenne matlukten gjennom boksen, og dermed kunne det stå uforstyrret. Det var derimot en liten utfordring når maten skulle fylles i skåler. Selv om kattene i raum zwei var harmoniske og rolige, ble de ganske pågående når matlukten spredte seg i rommet. Mange skåler med mat skulle fylles opp, og det var om å gjøre å få skålene ut til de andre rommene før kattene i raum zwei kastet seg over dem.

Fütterrunde går etter rom, og det er tilfeldig hvilket rom som får mat først. Man fyller i og deler ut alle matskåler for ett rom før man begynner på det neste. Skålene fylles ikke helt opp. Det er bedre å gi litt lite enn litt mye, får jeg beskjed om av Monica på min første dag. "If someone still is hungry, they get another small portion." Hun sier ikke noe om hvordan man vet om en katt er ekstra sulten, og jeg så sjelden at noen fikk to porsjoner.

Boksene med mat og gaflene og skålene lager en del lyd, og når kattene hører denne lyden begynner de å mjaue høyt. Om man er i et rom og renses en do eller lignende mens noen andre begynner med mat, merker man med en gang en endring i kattens oppførsel. De reiser seg opp, mjauer høyt, begynner å gå rundt i rommet, gjerne mot døra. Alle matskålene til et rom skal helst bæres inn samtidig, så alle kattene får mat samtidig. Ellers blir det trengsel ved skålene, og det kan oppstå uro, og i verste fall krangling eller slåssing. Derfor trengs det gjerne en ekstra person som kan hjelpe til å bære skåler, om man har fylt de opp alene. Når dørene til katterommene åpnes mens man har mat i hendene, står de fleste kattene helt inntil døra. I andre tilfeller ville man vært påpasselig med at ingen katter stikker ut av rommet, men når det serveres mat er det ingen som vil ut. Det virker som de vet at maten alltid blir servert inne i rommet, og at det ikke er noen vits i å stikke av. Unntaket er den lille katten Flöhchen, som under mitt opphold stakk ut i gangen et par ganger under mating. Da ble hun umiddelbart lokket inn igjen- det var jo faktisk tid for mat, og ikke tull eller lek, som de andre på jobb sa.

Under fütterrunde prøvde de frivillige å møte kattenes individuelle behov. En av kattene på det store katterommet, Fuzzy, er en katt som helst holder seg for seg selv. Funny fikk alltid en matskål servert et stykke unna de andre skålene, for å øke sjansene for at han fikk spise i fred. Da spiste han nemlig mer, og saktere. Mange av kattene spiste for fort om de ble stresset, og da var det stor sjanse for at de kastet opp senere. Det hendte imidlertid rett som det var at andre katter prøvde seg på matskåla tiltenkt Fuzzy. Disse kattene ble ikke løftet bort, men tiltalt på en streng, men rolig måte: "Sushi, la Fuzzy spise i fred." Kattene hørte selvfølgelig sjelden på dette, men på senteret får man ikke lov til å heve stemmen, og kun i få tilfeller er det sosialt godtatt å fysisk håndtere en katt- unntaket er kos, selvsagt. En dag var jeg på senteret sammen med blant annet den kvinnelige daglige lederen, Laura. Hun tok ansvaret for fütterrunde. I raum drei bor det blant annet enn gammel katt som heter Kingsley. Han er sliten og tynn, og alle ved senteret er veldig opptatte av at han skal spise opp maten sin. Når jeg kom inn på raum drei for å rense ut kattetoalettene denne dagen, fant jeg Laura sittende på gulvet. Hun hadde én hånd på matskålen Kingsley spiste av. Jeg spurte hva hun gjorde, og hun sa "he likes when we hold the bowl." Dette hadde jeg aldri hørt om før, men nikket. Hele tiden mens Kingsley spiste, satt hun der og holdt på skåla. Etterhvert kom også Sabine, en frivillig, inn, og spurte om akkurat det samme. Det var tydeligvis ikke bare jeg som ikke hadde fått med meg at Kingsley ville at matskålen skulle bli holdt i. Da Kingsley hadde tømt bollen, hentet Laura en porsjon til, og gjentok prosedyren. Andre katter som kom til og ville smake, ble varsomt dyttet bort. Dette var Kingsley sin mat, sa Laura. "Han er tynn og trenger å spise masse. De andre har fått nok." Hverken før eller senere så jeg noen som holdt i matskåla til Kingsley, eller som gav han flere enn én porsjon. Dette var et behov Laura mente Kingsley hadde, selv om ingen av oss andre hadde hørt om det før.

Når alle matskålene er tomme- dette tar maks ti minutter- tas de ut av rommene og inn på kjøkkenet for vask. Som regel blir skålene vasket av den som har tatt på seg kjøkkentjeneste for dagen. Skålene vaskes med varmt vann, mild, økologisk oppvaskmiddel, og svamp. Vaskesvampen er merket med T eller K for Tiere/Katze. Dette er skrevet i tusj på siden av svampen. Det er viktig å ikke vaske kattesaker og menneskesaker med samme svamp- da kan skadelige bakterier bli overført. Etterpå tørkes skålene med et oppvaskhåndkle- også dette merket T/K, og stablet tilbake på sin rette plass til neste Fütterrunde begynner. Gaflene vaskes i samme slengen, og legges tilbake på plass i skuffen.

Samtidig som fütterrunde gjennomføres, er det en person som tar seg av å rense kattetoalettene. Man tar med seg en plastskje med store hull i, og en liten søppelbøtte i plast. Skjea har hull for at

kattesanden skal skli igjennom og ned i kattetoiletet igjen, mens avføring blir igjen i skjea og enkelt kan kastes. Hvert rom har minst tre toaletter, så det er en liten jobb å rense alle, og tar tid. Om man ser at det begynner å bli litt lite kattesand i noen av toalettene, fyller man mer av det.

Etter at fütterrunde og toalettrensing er unnagjort, skal rommene vaskes raskt. En person tar med seg kost og feiebrett og koster alle gulvene i alle rom. Etterpå må man gå over rommene med våt fille og såpevann for å vaske bort eventuelle klissete flekker, det være seg oppkast eller urin. Ser man noen flater som er skitne, drar man over de også. Jeg har aldri sett senteret blitt vasket "skikkelig", for eksempel med ordentlig grundig gulvvask eller vindusvask. Vaskerunden som blir tatt hver dag er mer for å holde det ganske rent.

Etter at alt dette er gjort, har man resten av vakta til å drive med andre ting. Disse morgenrutinene tar maksimum én time, og man har to timer igjen. På disse to timene er det viktig at det noen er innom alle rom for å tilby kos og lek. Leking tas eslst før kosen, for å få brukt opp litt energi hos kattene, så det blir roligere stemning før man koser. Leke- og kosebehovet er forskjellig fra rom til rom, noe alle frivillige er godt kjent med. For eksempel vil en lekestund i raum drei vare lengst, da Flöhchen som bor der er en svært energisk, liten katt som elsker å leke. Mer om Flöhchen senere i teksten. raum zwei bor bare fire katter, og alle vil heller sove og kose enn å leke. På büro bor de to perserne Aimi og Leon (mer om disse to lengre ned) sammen med fire andre katter. Perserne leker litt en gang i blant, men, rasen tro, vil de helst bare kose. De fire andre kattene holder seg oftest oppe i høyden for seg selv, og er ikke særlig interessert i menneskelig kontakt av noe slag. Frivillige snakker til disse kattene, og prøver å nærme seg med leketøy, men får sjelden særlig respons. Disse fire kategoriseres ikke som sky eller usikre, så det gjøres ingen tiltak for å prøve å forandre dem. Det kalles bare uinteresserte, og det er godtatt. De får være i fred, og er blant kattene som har vært lengst på senteret. Kosete og sosiale katter blir raskest adoptert bort.

I tillegg til at lek og kos skal distribueres mellom alle fellesrommene i leiligheten, må noen innom Puma. Der, som på de andre rommene, må det føres og gjøres rent, i toaletter og gulv. Puma er en vanskelig katt med spesielle behov, og bor derfor på et eget rom innerst i leiligheten. Rutinen med å stikke innom Puma tar ikke spesielt lang tid. De fleste våger eller ønsker ikke å bruke lang tid der inne, og i tillegg råder det usikkerhet blant de frivillige om det er bra eller dårlig for Puma med mye sosial stimuli. Enkelte mener hun trenger sosialisering, andre mener det stresser henne. Det er langt fra alle frivillige som er innom Puma. Selv var jeg der bare to ganger, begge gangene med

invitasjon fra og i følge med noen med lang fartstid med senteret. Mer om Puma kommer i kapittel 5.

Etter at alle rom har fått besøk, og alle katter har fått tilbud om lek og kos, merker man at ofte kattene har "fått nok". De slutter å søke kontakt, og legger seg gjerne for å sove. Da koker de frivillige ofte mer kaffe, og vi setter oss ned i stolene i de forskjellige rommene og slapper av- om stolene ikke allerede er okkupert av katter, selvsagt. Skiftets leder bruker denne tiden til å skrive i loggboka på kontoret, for å informere ettermiddagskiftet om hva som har skjedd den morgenen. Selv brukte jeg denne tiden på å notere fra vekten, og snakke med Monica og de andre. Enkelte dro hjem, hvis de hadde andre planer for dagen.

Klokka tolv er morgenskiftet over. Et par timer senere begynner ettermiddagsskiftet, som varer fra klokka 14.00-17.00. Rutinene er her stort sett det samme, men her skjer det oftere at noen blir igjen senere enn klokka fem. Etter dette er det nemlig ikke noen mennesker innom før klokka ni morgenen etter igjen, og ofte er de daglige lederne til stede under dette skiftet, og gjør kontorarbeid etterpå.

Das Verein- foreningen

Senteret drives av en verein- en forening. "Kort og noe upresist kan en si at foreninger er personsammenslutninger uten eiere. Foreningen er medlemsstyrt, ikke eierstyrt og er selveiende. En forening har vanligvis intet økonomisk formål. Videre at foreningen ledes av et styre." (Ones).

Foreningen har to daglige ledere, Jochen og Ine, men altså ingen formelle eiere. En av lederne i Katzenhafen er nå i en utfasningsperiode, og den andre skal ta over ansvaret alene. Til enhver tid er mellom fem og ti personer fast ansatte i foreningen. De daglige lederne og de fast ansatte får lønn for jobben de gjør. Noen av disse er midlertidig ansatte, som del av et program for å komme tilbake i arbeidslivet. De kan ha falt utenfor arbeid på grunn av sykdom eller lignende, eller det kan være tørrlagte alkoholikere eller folk som har vært på avrusning og er på vei tilbake i arbeid. Ordningen kan sammelignes med NAV i Norge, der mennesker som av en eller annen grunn har falt utenfor arbeidslivet får prøvd seg i ulike typer jobber.

Jeg har truffet svært få av disse ansatte, da jeg stort sett har tatt på meg vakter som kun styres av frivillige. I perioden jeg arbeidet der, var det tidvis store gnisninger mellom de ansatte. Det har vært store diskusjoner og krangler om hvilke team og skift som gjør en bedre jobb, hvem som har vaska

mest og lignende. De få gangene jeg har vært der samtidig som noen av de fast ansatte, har det vært trykket stemning, noe også de andre frivillige har bitt seg merke i og kommentert. På grunn av dette gjennomgår nå foreningen en endring i arbeidsplan, slik at flere skift kun belager seg på frivillige. Dette har selvfølgelig ledet til konflikter mellom ledelsen og de ansatte, og noen ganger merket jeg at stemningen på senteret var preget av det. Heldigvis var ikke dette ofte, da morgenskiptene jeg var på som regel bare har frivillige.

Foreningen har et antall frivillige medarbeidere. Jeg har ikke oversikt over hvor mange det er snakk om. Når jeg har spurt noen av de andre som jobber der, har de bare svart «jeg vet ikke, men det er mange.» Det er svært varierende hvor ofte de frivillige er innom. Det er tydelig gjengangere på frivilligfronten, på fire måneder har jeg stort sett sett de samme ti- tolv ansiktene, selv om det er langt flere som er registrerte i systemet. Av min nøkkelinformant Monica fikk jeg høre «sometimes I have to call over ten people before someone comes in». Frivilligsystemet virker noe uoversiktlig og kaotisk, og det kan tenkes at informasjonen ut om hva jobben innebærer er for dårlig. Samme informant kunne fortelle meg at de frivillige kom innom for første gang og ble sjokkerte over at jobben innebærer mer enn å bare kose på katter- man må også regne med å skuffe avføring fra kattetoalettene og tørke opp oppkast fra gulvet.

Kjemien mellom de frivillige ved senteret er god. Nesten hver gang jeg har vært på jobb har det vært god stemning, og latteren sitter løst. Noen av de frivillige ser jeg der ofte, og det er tydelig at de legger ned mye tid i arbeidet med foreningen, selv om de ikke får betalt for det. Mange har også vanlige, betalte jobber ved siden av. Arbeidet gjort av de frivillige er tydelig drevet av en ekte motivasjon for kattene og deres beste. Under mine skift har jeg sett de daglige lederne i underkant av ti ganger. De frivillige tar seg oftest av morgenskiptene, mens de daglige lederne helst er der på ettermiddag og kveld, da de ofte sitter på eksterne kontorer og tar seg av administrative oppgaver på dagtid.

Foreningen Katzenhafen har eksistert siden 2005. Økonomisk overlever de ved hjelp av donasjoner. Hver gang det er spesielle tilfeller på senteret som krever rask økonomisk støtte, som at en katt trenger medisinsk hjelp, settes det i gang aksjoner på sosiale medier om å samle inn ekstra penger. For eksempel brakk en av kattene hofta i perioden jeg jobbet der, og trengte akutt operasjon og senere rehabilitering og fysioterapi. Nærmere tusen euro trengtes bare til operasjonen. På foreningens side på Facebook og på deres hjemmeside ble situasjonen forklart, og det ble bedt pent om hjelp. På under ei uke var hele operasjonen dekket. Som nevnt er dette en veldig liten forening, i

en av Berlins minste bydeler, så dette er rimelig imponerende, og viser at de har god støtte selv om de ikke er så godt kjent.

Foreningen får i tillegg gratis fôr fra en tysk leverandør. Fôret har et høyverdig næringsinnhold og er økologisk. Fôrkvalitet er noe foreningen setter svært høyt, og alle katter som kommer inn vennes gradvis til dette fôret. (Mange av kattene har levd hele livet på billig og det foreningen kaller "dårlig" fôr.)

Foreningens verdigrunnlag og filosofi

Foreningen beskjeftiger seg med omplassering av katter - «fra privat til privat», som de selv sier. Det er ikke mishandlede katter, gatekatter eller katter som har blitt funnet forlatt eller lignende. Kattene kommer fra vanlige hjem, som de av en eller annen grunn ikke lengre kan bo i.

Som nevnt er foreningen mye mindre enn mange andre lignende institusjoner i Berlin og omegn. For eksempel er sentrene og gårdene som tilhører Tierschutz Berlin (Dyrebeskyttelsen Berlin) er ofte av voldsom størrelse, og tar inn alle mulige raser av dyr med alle mulige forskjellige problemer. Foreningen Katzenhafen reklamerer utad, både på sine nettsider og flyers, med at de er en forening som er mye mindre enn de andre dyrehjemmene. Dette ser de som positivt, da de bedre kan ta vare på den individuelle katts behov. Dette er også hovedpoenget i deres filosofi. Både når det kommer til behovene kattene har mens de bor på senteret, og hvilke personer de havner hos, står individualitet og personlighet i sentrum. På sin nettside kaller de seg selv en «liten og oversiktlig» forening, med den enkelte katts behov i fokus. På grunn av størrelsen på senteret, kan hver og en av kattene få mye kos og oppmerksomhet, og de frivillige blir lettere kjent med den enkelte katt. Det gjør det også enklere å etablere tillitsforhold, spesielt til de kattene som fra før av er skeptiske og/eller dårlig sosialiserte. De små gruppene av katter gir trygghet for dyrene som gjerne er i en litt stresset situasjon- katter liker ikke å flytte på seg. Foreningen kaller seg selv et lavstressmiljø, og er stolte over det.

Selv om senteret er lite i forhold til andre lignende steder i Berlin, føles det allikevel ganske fullt. Med tju katter fordelt på tre ganske små rom blir det trangt om plassen. På det meste har de hatt 30 katter, forteller Monica meg en dag vi sitter i raum drei under en morgenvakt. Hun slår ut med armene. "Can you imagine? THIRTY cats in here! That was too much", sier hun megetsigende.

Under min tid på senteret er det på det meste tjue katter der. Det er ikke medregnet Puma, som har et eget rom innerst i leiligheten, og som man ikke legger spesielt merke til under dagen. Jeg synes leiligheten virker rimelig full mens jeg er der, og kan ikke helt se for meg hvordan man skulle fått plass til over ti katter til. Det oppstår en del småkrangler mellom kattene, og jeg kan bare forestille meg hvordan det ville vært med så mange flere. Selv om Monica mener tredivet katter var for mye, legger hun til at hun skulle ønske de kunne hjelpe mange flere. "Sometimes when I hang up the phone after saying no to someone, I know that a cat will die", sier hun med alvor i stemmen mens vi setter oss ned på gulvet i raum drei. "They are not things, they are cats, living beings. They are persons too, you know", sier hun mens hun klapper forsiktig på Flöhchen. Senteret har aldri hatt færre enn ti katter, forteller Monica videre. Hun sier at det ideelle er rundt femten, men at de sjelden sier nei til katter på grunnlag av plassmangel- med mindre de da har tretti katter og det er helt fullt. Med såpass få katter som femten er det enklere å få tid til hver enkelt, og det er viktig for de å bli kjent med hvert enkelt individ. Dette er viktig både for at kattene skal føle seg trygge, men det er også viktig i jobben med å finne permanente hjem. Foreningen er svært nøye med å bare adoptere katter inn i hjem som de føler passer "perfekt". "We are a small center. That is good for the cats here, but I also wish I could help all the cats in Berlin", sukker Monica og stryker forsiktig på Sushi, som slår lett med en pote tilbake.

Foreningen understreker også på sine nettsider at de er «pro tier», altså «pro dyr». De er ikke en forening som hjelper *mennesker* med å bli kvitt kattene sine. De er en forening som hjelper *kattene* med å finne nye, passende hjem. Foreningen er også et såkalt "No kill shelter", der de strekker seg i det lengste for å hjelpe katter som har det vondt, istedenfor å avlive. Avliving er kun et alternativ i helt spesielle saker, der det utvilsomt er til det beste for katten, for eksempel ved langt fremskredet uhelbredelig sykdom.

For foreningen og dens ansatte og frivillige står også generelle dyrerettigheter i fokus, og ikke bare katter som trenger nye hjem. På sin nettside har de en stor underkategori som går på dyrs rettigheter. Der kan man lese generell info og få kunnskap, og det finnes også flere linker til andre nettsider og foreninger som beskjeftiger seg med dyrs rettigheter. Foreningen ser altså seg selv som en del av et større nettverk der dyrene står i det absolutte fokus. Selv beskriver de dyrs rettigheter som noe som går langt lengre enn bare hensyn til dyrs velferd. Fokus på rettigheter handler om å ta dem på alvor, som skapninger, individer, personer. Deres behov skal tas på like stort alvor som alle andres. Det handler om mer enn å bare ha empati til andre dyr- selv om det selvfølgelig ligger i bunn. Det er viktig å lære seg noe teori om dyrs rettigheter, skriver de videre- men det aller

viktigste er handling.

På sine nettsider kommer de også med anbefalinger om hvilket fôr de mener er best, og linker også til veterinærer og dyreterapeuter som de selv går god for og har erfaringer med.

At foreningen er opptatt av å spre sitt budskap om dyrevelferd og dyrehold, blir særlig tydelig en dag i februar. Jeg sitter på gulvet i raum drei og klapper forsiktig på Sushi, som ligger og døser i en bitteliten hengekøye laget for katter. Døren inn til rommet åpner seg forsiktig, og inn kommer en ung dame og ei lita jente på tre- fire år. Jeg har ikke sett noen av dem før, men hilser høflig. De kommer bort og setter seg på gulvet ved siden av meg. Vi håndhilser og presenterer oss, og damen forteller at den lille jenta er datteren hennes. Jeg spør mammaen om hun har tenkt til å bli frivillig ved senteret, eller kanskje hun tenker på å adoptere en katt? Hun smiler og rister på hodet, og forklarer at hun er på besøk fordi familien ikke kan ha dyr selv der de bor, og fordi hun synes det er svært viktig at datteren har kontakt med dyr. Jeg nikker meg enig, og vi prater litt mer om hvor viktig det er for barn å bli glade i dyr. Samtalen går på engelsk, da hun raskt forstår at jeg ikke er helt trygg i tysk. Vi snakker rolig og klapper sushi forsiktig- hun kan være litt uforutsigbar. Etter en liten stund kommer også Monica inn i rommet, og setter seg med oss. Hun forklarer den unge damen og datteren om hvordan senteret fungerer- det blir snakket mest om hvordan alt tilrettelegges for kattene, og lite eller ingenting om hvordan det er organisert, hvordan det finansieres og så videre. Det tok lang tid før jeg ble fortalt om den delen av Katzenhafen, og nye frivillige som kom senere enn meg fikk også mest info om senteret, og lite om foreningen som står bak. Den lille jenta vil gjerne også klappe Sushi, og Monica forklarer henne at hun må være forsiktig. Jenta stryker veldig forsiktig Sushi over ryggen, og Monica roser henne for å være flink med henne. Etterpå tar Monica med seg de to på en rundtur i leiligheten. Når de drar hjem, setter hun seg ned med meg og sier "that was so nice, I think the little girl learned a lot. It's so important to learn about animals when you are young."

(interessant setning fra nettsider: «Bei uns kommen die Bedürfnisse der Tiere vor denen der Menschen.»- «Hos oss kommer dyrenes behov foran menneskenes.»)

Flyveblad

Foreningen har et flyveblad som de deler ut til interessenter som kommer innom senteret. Flyvebladet blir også delt ut ved anledninger da foreningen fremmer seg selv utenfor senteret. For eksempel lager de syltetøy og julepynt og selger på julemarkeder rundt om i Berlin. Her deler de også ut flyveblader og

forteller om seg selv. Flyvebladene deles sånn ut til mennesker som kanskje aldri har hørt om Katzenhafen før. På grunn av dette er informasjonen ryddig oppsatt, med fire hovedpunkter:

- Dyrene som lever med oss og ved vår side har rett på et liv uten anstrengelser og lidelser. Vi skylder dyrene å kjempe for deres rettigheter. I tillegg har alle kjæledyr rett på artstilpasset næring.
- Ved sykdom setter vi dyrets langsiktige beste i fokus. Vi foretrekker helhetlig behandlingsterapi som behandler årsaker istedenfor symptomer.
- Vi handler med sunn menneskelig fornuft. Vi er kritiske og innehar sunn skepsis. Særlig gjelder dette fóringindustrien, men også dyrleger og -terapeuter.
- Vårt foretak er fritt og uavhengig.

I tillegg informeres det selvfølgelig om hva de driver med, nemlig omplassering av katter fra privat til privat. Målet er å videreformidle katter til "egne og kjærlighetsfulle hjem" (min oversettelse). Senteret stiller også opp som langvarig, midlertidige hjem for mennesker som for eksempel sliter med langvarig sykdom. En stille dag på jobb leser jeg gjennom flyvebladet, og spør Monica om dette med å stille opp som midlertidig hjem. Hun kan fortelle meg at ingen noen gang har tatt kontakt med senteret angående det, men at de fortsetter å ha tilbudet. "Many people who go to the hospital for a long time, have no other choice than to put down their cats. We want to help them."

Jeg bruker her en del plass på å greie ut hvordan foreningen fremstiller seg selv på sine nettsider og flyveblader. Det er spennende å se hvordan de eksplisitt formidler sitt formål og sin filosofi i forhold til hvordan de faktisk behandler kattene til daglig ved senteret. For eksempel står det både på nettsider og flyveblader at de så godt de kan unngår store inngrep på kattene. Mens jeg var der var det en liten perser som var gjennom to operasjoner med full narkose. Den ene operasjonen krevde bandasjer, medisiner og langvarig fysioterapi. Man kan spørre seg om dette inngrepet med påfølgende behandling virkelig var for kattens langvarige beste. Jeg skal skrive mer om denne operasjonen i kapittel 5, og diskutere hvorvidt alle livsforlengende behandlinger virkelig er for dyrets beste.

ADOPSJON OG SOLSKINNSHISTORIER

Foreningen driver altså med omplassering av katter som kommer fra hjem som av ulike grunner ikke kan huse dem lengre. Oftest skyldes det dødsfall, langvarig sykdom, allergi eller lignende hos eiere. Som Monica sa til meg min første dag: "these are not rescue cats or cats from the street. They come here if their owner die, or if they have to go to the hospital for a long time, or they have allergies, or a baby.." Disse forklaringene samsvarer med hva sosiologien Leslie Irvine (2004) fant da hun intervjuet flere mennesker som overga kjæledyrene sine til omplasseringscentre. Allergier er den vanligste grunnen oppgitt, fulgt av flytting og atferdsproblemer hos dyret. Under intervjuene kom det imidlertid fram flere mer diffuse grunner til hvorfor de gav bort dyrene sine. Mange virket uvitende om hva det egentlig innebærer å ha et kjæledyr, og Leslie mener dette ofte var mye av grunnen til at dyrene ble overlevert. Mange eiere følte skyldfølelse, og botet på dette med å fortelle seg selv at det ikke fantes noen annen utvei. Det er også vanlig å skylde på dyret og eventuelle problemer hos det som gjør det vanskelig å ta vare på det (Irvine 2004, DeMello 2012). Johnson kan melde at hele 61,5 prosent av hennes informanter som eide katt, hadde adoptert den fra et omplasseringscenter. Hun mente det flere adopterte hunder enn katter, da hunder gjerne har store raseforskjeller. Ulike raser kan ha svært ulike behov og lynne, og om man adopterer kan man ikke "velge og vrake" i raser. Katter, derimot, er relativt like uansett rase. Derfor er terskelen lavere for å adoptere katter (Johnson 2009). Kjæledyrhold blir stadig mer populært, og tallene på antall kjæledyr blir dessverre reflektert i tallene for overlatte dyr. Franklin presenterer et tall fra Storbritannia i 1988, der en halv million forlatte hunder ble tatt inn hos ulike sentre hvert eneste år. Franklin skriver videre at de fleste av disse har blitt overgitt grunnet en inkompatibilitet mellom eier og kjæledyr (Franklin 1999).

Ideelt sett ønsker Katzenhafen å adoptere bort kattene så fort som overhodet mulig, men det er lettere tenkt enn gjort. De er svært nøye på hvilke hjem kattene havner i, og denne prosessen tar lang tid. Det er også en faktor at ikke alle kattene like populære blant de som ønsker å adoptere. De mest utagerende og de mest sky kattene blir som regel værende lengst på senteret, mens rolige og kosete katter er lettere å skaffe et hjem. På min relativt korte tid der fikk jeg følge prosessen til to katter fra de kom til senteret og helt til de fikk et hjem. Disse to kattene var begge veldig kosete, og oppsøkte menneskelig kontakt ofte. Andre katter på Katzenhafen hadde vært der i godt over et år uten at noen hadde tatt kontakt for å vurdere adopsjon. "I can understand it, but it's sad", sier Monica til meg en dag vi klapper på en av de gamle, sky kattene ved senteret. Det er ofte de litt

spesielle eller problematiske kattene som har størst behov for å komme seg vekk fra senteret og inn i stabile hjem.

Mange katteeiere ringer også inn til Katzenhafen med diffuse grunner til å måtte overgi kattene sine. Da er det gjerne mistanke om at de skal på ferie eller lignende, og ikke har noen til å passe på kattene sine. Hver gang det kommer en sånn telefon, blir det surmuling blant de som er på jobb. Senteret har ikke mulighet til å ta i mot katter på slike grunnlag, men vet litt for godt at disse kattene kan bli avlivet som et alternativ.

Det er viktig for Katzenhafen at katter som kommer inn til senteret sammen, også drar videre sammen. Katter som møtes på senteret og velger å holde mye sammen der, blir også alltid adoptert i par. Om det kommer forespørsler om adopsjon av bare én katt av sånne par, blir det raskt avvist. En gruppering på senteret består faktisk av tre katter, og alle tre kommer til å bli adoptert sammen. Disse tre har ikke bodd sammen før de kom til senteret, men foreningen har gjort vurderingen av de tre er så gode venner at de ikke kan skilles. Det samme var tilfelle på senteret Alger studerte (Alger 2003), for å ta kattens sosiale behov på alvor.

Figur 3: Nelly og Kiara

Burmeserne - she just wanted cats that looked pretty

En dag utpå vårparten forteller Monica meg om en dame som har tatt kontakt angående to katter hun gjerne ville omplassere til Katzenhafen. Damen hadde tatt kontakt via telefon, og hadde vært ganske kort i sin forklaring på hvorfor hun ville gi opp kattene sine. Etter telefonsamtalen hadde Monica derfor skrevet en mail til damen for å høre mer om hvorfor hun egentlig hadde tatt kontakt med Katzenhafen. "I asked the lady a lot of questions, because we want to know as much as possible about the cats, and she never even answered the e-mail. It was so frustrating, because it took me a lot of time and energy that I could have used on the other cats, you know. And there is a waiting list here, so she took time from the others on the list aswell, not just from me. She also sent a lot of e-mails and called many times to Ine. The reason she said she wanted to give up the cats was that one of them was meowing all the time. When she finally answered some questions it became obvious to me that she never played with them or cuddled with them. She just wanted nice looking cats."

Burmesere er en dyr katterase som blir sett på som svært eksklusiv. Damen sin grunn for å gi dem fra seg var at den ene mjauet for mye og lagde for mye støy. Monica fortalte videre at damen hadde fått baby, og at den mjauende katten holdt babyen våken. "It's just sad. I don't think we can take them, but I wonder what will happen to the poor cats now." Katzenhafen tok aldri i mot de to burmeserne, vel vitende om at de kom til å møte sin skjebne. Foreningen kan ikke hjelpe alle, selv om de noen gang ønsker det. Dette er et eksempel på diffuse og uklare grunner til å gi opp katten sin.

Fuzzy

I tillegg til å ta imot katter til senteret, formidler Katzenhafen også katter direkte til fosterhjem. I fosterhjem er kattene i påvente av adopsjon og en permanent familie, akkurat som på senteret. Disse kattene hørte jeg ikke så mye om, hverdagen dreide seg rundt kattene som faktisk var rundt oss i leiligheten. Fosterfamilier er nøye utvalgt, men det er ikke en like omfattende prosess som det å finne en permanent familie. Fosterhjem var ofte bekjente av de som jobbet på senteret. Enkelte ansatte og frivillige var selv fosterhjem for katter foreningen hadde tatt på seg ansvaret for.

Fuzzy er en katt som bor i raum drei, sammen med blant andre Flöhchen, Sushi og de to blinde kattene som jeg skriver mer om i kapittel 4. Fuzzy er en svart katt med hvite tegninger i ansiktet, halen og potene. Han er en av de eldre kattene, de ansatte antar at han er rundt åtte år gammel. Han

er også en av de kattene som har vært lengst på senteret, det er over ett år siden han kom til Katzenhafen. De frivillige ved senteret snakker mye om hvor sterkt de ønsker at han snart skal få seg et permanent hjem. Fuzzy er en katt som blir sett på som veldig vakker, med sine store, gule øyne og lange, myke pels. Han er i tillegg den mest sky katten på hele Katzenhafen. Fuzzy holder seg oftest inne i en av katekassene alene, og kommer sjeldent ut om det er mennesker i rommet. Han interakterer også svært sjelden med noen av de andre kattene. Mange frivillige og ansatte ved senteret legger ned mye tid på Fuzzy, og har som mål å få ham mere sosial og trygg. Om Fuzzy er ute av kassen når folk er i rommet, holder han seg inntil veggene og under stolene. Ved matingstid får Fuzzy servert maten sin i en skål langt unna de andre kattene, så han kan sitte og spise i fred, og ikke bli redd og stresset.

Foreningen mener at man i utgangspunktet skal respektere kattene for de individene de er, men enkelte katter jobber de likevel med å prøve å forandre noe- om de føler det er for kattens beste. Foreningen enes om at Fuzzy ville hatt det bedre om han følte seg tryggere rundt andre mennesker og katter. I likhet med hos Alger sosialiseres også sky katter for å øke sjansen for adopsjon (Alger 2003).

Fuzzy er Claudias patenkatze, fadderkatt. Claudia er en av de frivillige jeg ofte jobbet sammen med. Hun er en eldre dame på nærmere sytti år. Hun er pensjonist, og får stor glede ut av å være på senteret noen dager i uka, forteller hun meg. Hun har også to katter hjemme, som hun snakker mye om. Å være fadder for en katt er noe annet enn å være fosterhjem. Som fadder bor katten på senteret. Fadderren får jevnlig oppdateringer per e-post om hva som skjer i kattens liv, og man betaler en liten sum inn til foreningen hver måned. Minstebeløpet er på fem euro, men man velger selv hvor mye man vil gi. På sine nettsider forklarer foreningen patenschaft-fadderskap, som perfekt for de "med stort hjerte, men liten lommebok." Claudia følger enkelt opp Fuzzy sosialt i tillegg til økonomisk, siden hun er frivillig ved senteret. Hun bruker mye tid på Fuzzy hver gang hun er der. Fuzzy liker ikke å bli klappet eller strøket på. Dette er viktig for alle som jobber ved senteret å vite, og er noe alle nye frivillige får beskjed om når de begynner å jobbe der. Claudia har imidlertid funnet ut at Fuzzy liker å bli strøket med fjær- altså de små fjærene som sitter ytterst på enkelte kattleker. Dette står også skrevet ned på tavlen i raum drei, sammen med andre opplysninger om de andre kattene i rommet. Jeg testet selv denne fjærstrykingen, og kan ikke si jeg la spesielt merke til at Fuzzy nøt det- men han godtok det i hvert fall. En dag sitter jeg og Monica i stolene i det grønne rommet og snakker. Fuzzy går forsiktig rundt i rommet. Han nærmer seg etterhvert stolene, og jeg bøyer meg forsiktig med og strekker ut en hånd- noe som etterhvert blir automatisk for meg å

gjøre når Fuzzy nærmet seg, ettersom han helst skal sosialiseres. Denne gangen skjer det noe uvanlig- Fuzzy kommer bort og stryker hodet lett mot hånden min. Monica ser gapende på meg. "Did you SEE that?" "Yes!" utbryter jeg begeistret. Dette skjer aldri igjen i min tid ved senteret, og det var en "stor" hendelse. Fuzzy viste tillitstegn, og nærmet seg mennesker frivillig. "Maybe he gets better. I really want him to get a home!" sier Monica. En godt sosialisert katt har lettere for å bli valgt ut av de som ønsker å adoptere en katt, og Fuzzy har allerede vært lenge på Katzenhafen. Monica mener han føler på at det ikke er et varig hjem, og at han er ekstra nervøs når han er rundt så mange andre katter.

En varm dag i mai dukker jeg som vanlig opp i leiligheten til Katzenhafen klokka ni om morgenen. Jeg skifter til innesko og hilser på de andre frivillige på jobb den dagen, Monica og Stefi. Vi småprater litt før vi setter i gang med de vanlige rutinene. Denne dagen tar jeg på meg jobben med å tømme toalettene og fylle på mer kattesand der det trengs. Jeg begynner på büro, og fortsetter inn raum zwei og etterhvert raum drei. Jeg har fått for vane å hilse på alle kattene etterhvert som jeg beveger meg gjennom rommene. Alle jeg har jobbet med har gjort dette, og nå er det også helt naturlig for meg å gjøre det samme. I raum drei hilser jeg på alle kattene som er ute på gulvet og leker, herjer eller bare sover. Jeg ser ikke Fuzzy, men han pleier jo å ligge inne i en kasse og gjemme seg. Det er vanlig å måtte lete litt etter ham. Etter å ha gått igjennom alle kassene i rommet, finner jeg ham fortsatt ikke. Litt etter kommer Monica inn i rommet med en kost for å feie over gulvene, og jeg spør henne hvor Fuzzy er. "Oh! I completely forgot to tell you. Fuzzy was adopted!" Jeg uttrykker min glede over nyheten. Det var tydelig at Fuzzy trengte et roligere miljø enn på senteret med så mange andre katter. Det hadde vært mye snakk om at han absolutt burde fått et permanent hjem. Fuzzy så aldri ut til å slå seg ordentlig til ro på senteret, selv om han hadde bodd der lenge. "It was an elderly man that adopted him. We met with him twice and knew they would be a good match. Fuzzy is also kind of old, and they are both so calm persons. They will have a good life together", forteller Monica smilende mens hun lener seg lett mot feiekosten. Jeg sier "that's good!" og fortsetter å plukke avføring fra toalettet, mens jeg kjenner meg oppriktig glad på Fuzzy sine vegne. Eksemplet med Fuzzy viser hvordan foreningen fokuserer på at katt og menneske skal være en god match, og at de passer sammen personlighetsmessig. Foreningen møtte Fuzzys nye eier to ganger for å forsikre seg om at de hadde tok et riktig valg. Når foreningen adopterer bort katter, er det ikke en enkel prosess. Selv om de vil at alle kattene skal ha kortest mulig tid på senteret, blir de altså ikke adoptert til hvem som helst. Det er ikke alle som kommer til senteret med ønske om å adoptere en katt som ender opp med et nytt kjæledyr. Det legges som sagt stor vekt på at kattens personlighet skal matche eventuell eiers personlighet. Foreningen har flere møter med interessenter

før en adopsjon eventuelt skjer. Menneskenes ønsker, livsstil og bosituasjon evalueres, for å se hvilke katter som passer best hos dem. Når de har kommet gjennom nåløyet og blitt godkjente for adopsjon, foretar noen fra foreningen et hjemmebesøk. Der sjekkes det at boforholdene er tilfredsstillende for katten. Foreningen ser helst at kattene har en uteplass- selv om de ikke har mulighet til å være ute på senteret, er dette noe de mener katter skal ha. Under hjemmebesøket læres de nye eierne opp litt i hvordan det er å ha katt, og de utsendte fra foreningen forklarer hvor det vil være best å plassere matskåler, senger også videre. Alle kattene har individuelle behov. For eksempel har foreningen lagt ut bilder på Facebook fra Fuzzy sitt nye hjem. Der har han fått en seng på et mindre trafikkert område i sitt nye hjem, så han kan trekke seg tilbake. Lekestativet og matskålen står derimot i stuen der menneskene oppholder seg oftest- slik at han er nødt til å være i nærheten av dem og venne seg til dem, og forhåpentligvis bli tryggere.

Når dagen har kommet for at de heldige adopterte kattene skal flytte til sitt nye hjem, er det foreningen som tar seg av det hele. Foreningen plasserer kattene i reisebager, setter dem i bilen og frakter dem til sitt nye hjem. Dette er for at kattene ikke skal assosiere stresset med flytting med sin nye familie. "It does not matter if they hate us. They are not going back here!", sier Monica. Når adopsjonsprosessen er over, holder de fleste nye eierne jevnt kontakt med foreningen, og sender dem oppdateringer i tekst og bilder.

En god del av notatene mine fra feltarbeidet på Katzenhafen har vært historier fra andre frivillige. De fleste dreier seg om katter som har vært på senteret tidligere, og hvordan det har gått med dem videre. Jeg har fått servert mang en solskinnshistorie, og da spesielt fra Monica. Når hun forteller meg disse historiene lyser hun opp, og det blir veldig tydelig at hun virkelig brenner for det hun driver med på Katzenhafen. Alger forteller fra sitt studie at alle de frivillige ved senteret de arbeidet på, var det de kaller ekte *kattemennesker*- mennesker som legger hele sin sjel ned i arbeidet de gjør for kattene. Ettersom de alle jobber frivillig er de ikke motiverte av penger, men av et oppriktig ønske om å gjøre en forskjell for kattene (Alger 2003). Det samme kan sies om de frivillige ved Katzenhafen, der de aller fleste arbeider på frivillig basis. Det er solskinnshistoriene som virkelig gjør det verdt å gjøre det de gjør, som de selv ofte sier.

Disse historiene handler i hovedsak om katter som har vært igjennom veldig vellykkede adopsjonsprosesser, og gjerne handler det om katter som er veldig sky eller er litt annerledes på andre måter. Stoltheten til de frivillige er tydelig når de snakker om disse kattene. Èn historie som jeg hørte flere ganger, handlet om en katt ved navn Eddie. Eddie var veldig sky, og kom aldri ut av

hulen sin på senteret. Det hele gikk så langt at Eddie ikke fikk i seg noe mat overhodet, og ble så mager at det ble farlig for henne. Akkurat da foreningen var på grensen til å tilkalle veterinær for å få hjelp, kom det noen innom som ønsket å adoptere en katt. Slik havnet Eddie hos en mann i sin beste alder. Med en gang Eddie hadde kommet inn i sitt nye hjem, var hun som en helt annen person, forteller Monica.

Hun hadde helt uredd gått rundt og undersøkt omgivelsene, og ligget ved siden av sin nye eieren i sofaen. Samme dag hadde hun også spist mat. Når min nøkkelinformant fortalte denne historien, sa hun at det var som om mannen og katten var ment for hverandre. Mannen jobbet med rehabilitering av rusmisbrukere, noe Monica mente hadde hatt mye å si for de to. Han hadde helt riktig lynne for akkurat den katten, mente hun. Jobben hans var å få tidligere rusmisbrukere tilbake i livet og ut i samfunnet, og Monica mener dette er mye av grunnen til at han passet så godt sammen med den sky katten. Katten trengte mye omsorg og spesialbehandling, og hun tror han har verktøyene for å gjøre dette på en god måte, på grunn av jobben hans. Fordi han har kompetanse med å arbeide med mennesker som har det vanskelig, har han en forståelse også for dyr som sliter. Monica mente også Eddie merket dette, og at hun dermed følte seg trygg hos ham fra første stund.

Adopsjonsprosessen er i stor grad lagt opp rundt hva foreningen anser å være til kattens beste. Den lange prosessen det er å eventuelt godkjenne mennesker for adopsjon, viser hvor viktig det er for foreningen å plassere kattene i så passende hjem som overhodet mulig. Hvem som er passende eiere for de ulike kattene, går i stor grad på personlighet. Først når foreningen føler at menneskenes og kattens personlighet passer bra sammen, undersøker de boforhold og andre praktiske elementer. Monica sier at de som jobber på Katzenhafen kjenner kattene godt fra før, og det er deres jobb å informere nye eiere om personlighetstrekk og preferanser.

KATZENHAFEN- EN FORM FOR ANIMISTISK ONTOLOGI?

"I must make it clear from the start, the cat I am talking about is a real cat, truly, believe me, a little cat. It isn't the figure of a cat. It doesn't silently enter the room as an allegory for all the cats on the earth, the felines that traverse myths and religions, literature and fables." (Derrida 2002):374.

Slik beskriver Jacques Derrida om en opplevelse der katten hans kom inn på badetrommet og så ham naken. Skammen han følte gjorde det klart for ham at katten i badetrommet var en virkelig katt, og han poengterer i artikkelen at det ikke enkelt og greit bare er en ambassadør for katterasen som ser på ham den dagen. Det er ikke et symbolsk vesen. Det er ett unikt uerstattelig individ. "Nothing can ever take away from me the certainty that what we have here is an existence that refuses to be conceptualized", fortsetter Derrida (Derrida 2002):378, og det er dette jeg vil vise med mine eksempler fra Katzenhafen. Kattene er ikke enkelt og greit bare katter- dyr på fire bein med lang hale som maler når man klapper på dem. De er heller ikke symbolske representasjoner av mennesker eller noe annet. Kattene er individuelle personer med individuelle behov, følelser og tanker- her og nå.

I kapittel 1 beskrev jeg noen av tendensene i tankegang generelt, og antropologi spesielt, i vesten de seneste årene når det gjelder relasjoner mellom mennesker og dyr. Endringene jeg poengterte der, vil jeg i dette kapitlet vise med en rekke empiriske eksempler fra feltarbeidet mitt hos Katzenhafen. Med dette vil jeg forsøke å gi en bekreftelse på tekstene til teoretikerne og forfatterne jeg refererer til i kapittel 1.

Den tradisjonelle tanken har vært at vi i den vestlige verden har vært svært påvirket av den kartesiske dualisme, og således satt oss selv som mennesker med innehavere av både kropp og sinn over dyrene, som bare har en kropp. I kapittel 1 beskriver jeg den ontologiske vending innen antropologien. Det handler blant annet om å ta andre menneskers verdener på alvor, og ikke bare verdenssyn. Ved å bruke begrepet verdenssyn, impliserer man at det ligger en annen, sann verden bakenfor, og at andres verdener bare er en feilaktig tolkning av denne (vestlige) sannheten.

Overveldende mange antropologiske eksempler på mennesker som ser dyr som subjekter eller personer, kommer fra ikke- vestlige samfunn, som eksemplet fra Remmes feltarbeid jeg beskriver i kapittel 1, hvor en informant oppfatter en ånd der Remme kun ser en fugl (Remme 2013). Descola mener antropologien fra tidlig av har vært "rather embarrassed" av påstander som den til Remmes

informant. Mange ganger har slike oppfatninger blitt beskrevet av antropologer som et forsøk av informanter på en forklaring på noe de ikke forstår, en forklaring som kan virke logisk i samfunn der skillet mellom mennesker og dyr ikke finnes på samme måte som i vesten. Ofte er slike beskrivelser av ikke- mennesker blitt forklart med en irrasjonalitet hos informantene. En annen måte for antropologer å takle slike påstander på, har vært å kalle de utelukkende symbolske- og her kommer vi tilbake til antropomorfisme-begrepet (Descola 2011) (Remme 2013). Kenrick mener antropologer som har studert andre samfunn med annerledes naturforståelse i årevis har brukt antropomorfisme som en måte å opprettholde sin vestlige antroposentriske bias. Selv om informantene har vært helt eksplisitte på andre arters individuelle personlighet, har antropologer maskert det med begrepet antropomorfisme (Kenrick 2002). Jeg skal diskutere begrepet nærmere litt senere i dette kapitlet. I senere år imidlertid antropologer gjort seg innforstått at andre folkegrupper i andre deler av verden selvfølgelig også innehar logisk sans, og at deres mindre antroposentriske syn på verden ikke er en feilslutning grunnet mangel på kunnskap. Antropologer har i lang tid brukt menneske-dyr-dualismen som standard, også i møte med ikke-vestlige kulturer og mennesker. Etersom så mange mennesker i verden har et syn på mennesker og dyr som ikke adskilt fra hverandre, mener Descola at det ikke lenger er hensiktsmessig å sette et menneske-dyr-skille som standard i antropologisk forskning (Descola 2011). Her føyer han seg inn i rekken av antropologer som mener det kreves en nytenkning rundt den innarbeidete dikotomien. I kapittel 1 beskriver jeg også kort to ulike ontologier: den naturalistiske og den animistiske, og jeg nevner at de frivillige Katzenhafen kan ses å leve i en form for animistisk ontologi, der de ikke setter seg selv som mennesker høyere enn kattene de arbeider med, men ser også dem som personer.

Jeg vil altså med mine etnografiske eksempler vise at det også i vesten finnes mennesker som tar dyr på alvor som tenkende subjekter. Mitt bidrag er kanskje beskjedent, men belyser en tendens i vår tid. For eksempel har Norge i disse dager vedtatt en prøveordning for et eget politi for dyr, som kun skal etterforske saker som omhandler dyrs velferd og rettigheter. En slik institusjon er et bevis godt som noe på at noe er i ferd med å skje. Som Shabana Rehman sa i en debatt på TV2: "Vi kan ikke skille mellom mennesker og dyr på den måten. De føler smerte på samme måte som oss. Dette engasjementet viser at vårt samfunn har utviklet seg" (Rehman 2014). Debattene rundt dette har rast på sosiale medier. Nyere brudd på dyrevelferdsloven har for første gang i norgeshistorien endt med strengere straff enn bøter. Fem menn er blitt idømt flere år i fengsel for ulovlig jakt på ulv. En annen må i fengsel for å ha druknet sin egen hund på en svært brutal måte. Disse dyrene blir tatt på alvor som individer med rettigheter, og dette er bare noen få eksempler på en strømning i vårt samfunn.

Jeg hiver meg i dette kapitlet på bølgen som mener begrepet antropomorfisme er feilaktig der det er snakk om faktiske relasjoner mellom mennesker og dyr, og dette vil jeg også vise ved hjelp av egen empiri fra Katzenhafen. Kay Milton (2005) er en av mange som argumenterer godt for at begrepet antropomorfisme er misvisende når det kommer til menneskers forståelse av andre dyr.

Antropomorfisme defineres som tillegging av menneskelige egenskaper hos ikke-mennesker, både objekter og levende vesener. Det Milton (2005) mener vi gjør i henhold til dyr er å oppfatte egenskaper som *allerede ligger i dem*. Å kalle det tillegging av egenskaper frarøver ikke-mennesker å *faktisk* inneha egenskaper som personlighet, følelser og lignende. Begrepet antropomorfisme innebærer at dyrene eller objektene som utsettes for det ikke har spesielle egenskaper, og at disse egenskapene kun er forbeholdt mennesker. Milton mener den utbredte bruken av begrepet antropomorfisme blant antropologer skyldes en grunnleggende holdning i faget om at man skal være ytterst forsiktig med å anta ting. I sin artikkel introduserer Milton et nytt begrep han mener er mer passende: egomorfisme. Egomorfisme innebærer å tillegge dyr egenskaper basert på personlig erfaring. Det betyr at jeg ser egenskaper i andre som ligner på meg selv, og ikke på mennesker generelt. Vi forstår andre mennesker som personer ut i fra erfaringer vi har oss om selv, og Milton ser ingen grunn til ikke å utvide dette til også å gjelde dyr (Milton 2005). For meg var det tydelig at mine informanter gjenkjente personlige trekk og egenskaper i de individuelle kattene. De fleste av de frivillige hadde sine favorittkatter, katter som de gikk ekstra godt overens med. Miko, for eksempel, var alltid veldig fornøyd når Sabine var på jobb. Om han hørte at hun var i et annet rom i nærheten, kunne han finne på å ljame høyt til hun kom bort til ham og klappet på ham og snakket til ham. Han virket derimot ikke å være spesielt begeistret for meg, og snudde seg gjerne bort og ignorerte meg om jeg begynte å snakke til ham. Vi fikk aldri et særlig tett bånd, men jeg tilbrakte for eksempel mye tid med Nala, som alltid lå lenge på fanget mitt under hver vakt. Det var tydelig for alle på Katzenhafen at enkelte frivillige og katter hadde et bedre forhold enn andre, basert på personlighet og lynne. For de frivillige er en katt ikke bare en katt, men et individ de knyttet personlige bånd til.

Det første eksemplet jeg vil komme med fra Katzenhafen, handler om en katt ved navn Marlou, og hvordan hans tid på omplasseringssenteret artet seg. Dette eksempelet er ment for å sette tonen for hvordan de frivillige i praksis behandler kattene som personer (ikke som *om* de er personer). Jeg vil argumentere for at de frivilliges behandling av Marlou *ikke* er en form for antropomorfisme, men at det snarere er en sannhet at han, i likhet med de andre kattene, er en person.

Marlou er en ganske stor, gråstripete katt som bor på raum zwei. Her bor han blant annet med sin søster Nala. De to er de nyeste kattene på raum zwei, og kom til senteret like før jeg begynte å jobbe der. På det tidspunktet bodde de fortsatt i rommets store bur for tilvenning. Alle nye katter som kommer til Katzenhafen må først bo i to uker i bur. Dette er for å venne dem til de andre kattene som bor i rommet på en trygg måte, og vice versa. Buret forhindrer altså at nye og gamle katter går i tottene på hverandre. De to ukene med Nala og Marlou inne i buret gikk relativt knirkefritt, harmonien i rommet var opprettholdt under hele perioden. De to grupperingene så ikke ut til å bry seg om hverandre i det hele tatt. Ingenting tydet på at det skulle bli noen gnisninger mellom de to og de to andre kattene i raum zwei, og etter de fjorten dagene ble burdøra åpnet uten videre bekymring fra de frivillige. Etter tilvenningstiden er det vanlig å la alle kattene være sammen på dagtid når frivillige kan holde et øye med dem. På kvelden og i timene mellom morgenskiift og ettermiddagsskiift blir imidlertid de nye innelåst i buret igjen. Dette varer så lenge de frivillige føler det er nødvendig. Først når man er helt sikker på at kattene går fint sammen, åpnes buret permanent.

Jeg fikk være vitne til hele tilvenningsprosessen til Marlou og Nala.

Når buret først åpnes, virker begge to svært nervøse ovenfor sine nye omgivelser. Selv om døra til buret nå er åpent, holder de seg helst der inne store deler av dagen. Under fütterrunde er min nøkkelinformant Monica nøy med å servere alle fire matskåler utenfor buret, for å hjelpe Nala og Marlou med å bli kjent med omgivelsene og de to andre kattene. "Now they will have to be very brave and come out!", sier hun når hun setter de fire metallskålene ned på gulvet, flere meter unna buret. Etterpå ber hun meg lokke ut Nala og Marlou fra buret, og passe på at de spiser noe. De to kattene kommer etterhvert ut og spiser litt mat før de løper inn igjen og gjemmer seg. De første dagene med åpent bur er de svært lettskremte, og en frivillig må alltid være der under fütterrunde og påse at de spiser. "They need to go to experienced people", sier Monica en dag vi står og ser på de nervøse kattene spise. Hun refererer til adoptivfamilien de forhåpentligvis får en dag. "Marlou is so jealous, and can get real angry if Nala gets more attention than him. It is important that they go to someone who understands that, and also gives Nala her time".

Nervøsiteten deres varer heldigvis bare i en ukes tid. Etter dette blir de fullt integrerte i raum zwei, og ser ut til å føle seg trygge. Nye katter som kommer til senteret plasseres som regel i det rommet der det er best plass. Da Marlou og Nala kom til Katzenhafen var det bare to katter på raum zwei fra før, og det var derfor naturlig å plassere dem der. Selv om gamle og nye katter har en relativt lang tilvenningsprosess med bur, er det slett ikke alltid de ender opp med å harmonere sammen. Det er

viktig at kattene i alle rom går bra sammen uten for mange gnisninger, sånn at senteret kan opprettholde lavstressmiljøet de ønsker.

Figur 4: Nala og Marlou utenfor buret

Etter at Nala om Marlou har vent seg til sine nye omgivelser, er det lenge stille og rolig i det røde rommet. Harmonien varer helt til noen dager før jeg drar fra felt. På dette tidspunktet begynner Marlou å holde seg mer og mer i høyden i rommet. Helst sitter han på toppen av det store buret hele dagen. De frivillige noterer seg dette, men bekymrer seg ikke nevneverdig over den endrede atferden. De bestemmer seg heller for å legge til rette for at han skal ha det bra der oppe, ettersom de mener han åpenbart trives der på toppen av buret. Det blir lagt håndklær over hele taket på buret så det blir mer behagelig å gå rundt der oppe, og han får også et par kattesenger opp dit. Etter noen dager med dette begynner også noen av de frivillige å gi ham maten sin der oppe, slik at han kan "spise mens han nyter utsikten sin."

Etterhvert begynner han imidlertid å markere fryktelig i håndklærne og sengene han har der oppe. I tillegg virker han veldig urolig. Det er mye hvileløs vandring frem og tilbake, og han blir mer reservert ovenfor menneskene ved senteret. Tidligere har han vært en av de mest kosete kattene på hele senteret, men nå responderer han ikke særlig om noen strekker ut en hånd for å klappe ham. Det blir til slutt nærmest rutine å klatre opp på en krakk flere ganger om dagen for å titte i sengene til Marlou og se om han har markert. Enkelte ganger finner frivillige også avføring i kurvene hans. Denne oppførselen varer helt til jeg avslutter mitt arbeid, og jeg vet ikke hvordan det endte for Marlou og hvilke tiltak som eventuelt ble satt inn for å prøve å endre det. Monica forklarer hele veien Marlou sin urolige oppførsel med at "he doesn't feel like this is a home!". Den samme forklaringen bruker hun også på andre katter som endrer atferd eller har en oppførsel som er litt utenfor det de frivillige ønsker. Katzenhafen har som mål å være et sted som føles rolig og godt for kattene som er innom. Selv om senteret er et midlertidig tilholdssted, ønsker de at kattene skal slå seg til ro og føle at det er et hjem. De frivillige og ansatte er imidlertid klar over at dette ikke nødvendigvis er tilfelle for alle kattene. Katter er territorielle dyr, og med mange katter på liten plass blir det fort tumult, selv om foreningen prøver å unngå det så godt de kan. Rutiner, omgivelser og menneskene på senteret er også annerledes enn kattene er vant med fra før, og det kan skape uro hos enkelte. Flere av kattenes krevende oppførsel blir forklart med dette: de føler seg ikke ordentlig hjemme på senteret, og de merker at det bare er et midlertidig oppholdssted. Å *føle seg hjemme* eller ikke er noe alle mennesker kjenner til, og noe de fleste har følt på en eller annen gang i livet. De frivillige nøler ikke med å påstå at det er denne følelsen kattene kjenner på, og det er ikke tvil om at det er derfor mange katter er urolige eller sky på Katzenhafen. Denne påstanden kan sies å verifiseres med adopsjonshistoriene fra kapittel 3. Mange katter som har vært problematiske eller virket lite sosialiserte på senteret, har endret atferd og blitt roligere og tryggere nesten umiddelbart etter at de har kommet inn i sine nye hjem. Dette er et godt eksempel på det Milton kaller egomorfisme. Monica snakker om at for å komme ut av buret og spise, må Nala og Marlou være veldig modige. Hun forstår at det er vanskelig for dem i den nye situasjonen, men at det er noe de er nødt til å kaste seg ut i for at de skal føle seg bedre på sikt. Dette er også en følelse de aller fleste mennesker kan kjenne seg igjen i, og dermed kjenner Monica igjen det hos Marlou og Nala. Hun gjenkjenner det ikke fordi hun er av arten menneske, men fordi hun er et følende vesen, som Milton (2005) poengterer. Dette er personlige karakteristikk, ikke nødvendigvis menneskelige. På seg selv kjenner man andre, sier ordtaket, og det er nettopp det som er hovedpoenget i egomorfisme.

Det som er det sentrale her, er at Marlou er en *virkelig person*. Selv om hans interioritet kan ha blitt tolket feil av de frivillige ved senteret- antakelig satt han ikke på buret for å nyte utsikten- blir den tolket som best de kan, og med største alvor. Akkurat som Derrida i hendelsen øverst i kapitlet følte på kroppen at det var et enestående individ som stirret på ham, er Marlou en helt egen person med sine behov og sine tanker. De frivillige prøver som best de kan å legge til rette for at nettopp han skal ha det bra, selv om hans oppførsel etterhvert skaper bekymring. Marlous behov er ikke et påfunn fra de frivillige, men noe som faktisk er der, og han gir uttrykk for det rett foran øynene på dem.

Marlou og Nala er et eksempel på en suksessfull tilvenningsprosess på senteret. Det er imidlertid ikke alltid nye katter glir like smertefritt inn i et rom, og da forklares det gjerne ut fra problemer med forskjellige personligheter som ikke går bra sammen. Et eksempel på dette var når to nye persere, Caroline og Paula, flyttet inn på raum drei.

Paula og Caroline er søstre, og flytter inn på Katzenhafen bare et par uker før jeg drar derfra. På dette tidspunktet har deler av senteret blitt pusset opp, hvilket betyr at raum drei har blitt delt i to (se figur 2). Det begynner derfor å bli noe trangt om plassen i dette rommet. Jeg spør Monica hvorfor de er blitt plassert i akkurat dette rommet, hvorpå hun trekker lett på skuldrene og sier "we just think they will fit best in here." De fire kattene i raum zwei er alle ganske sære, blir jeg fortalt av Monica. Det vil være enklere å få de inn i miljøet i raum drei, mener hun. Som tidligere nevnt, er det blant annet Marlou og Nala som bor på raum zwei. De er rolige og kosete, og lite interesserte i lek. Det samme gjelder de to andre kattene i det rommet. De er rolige og avbalanserte alle sammen. I raum drei er det katter av alle typer, blant annet energiske Flöhchen, som jeg skal komme tilbake til senere i dette kapitlet. Paula og Caroline er henholdsvis seks og fire år gamle, og ble gitt bort av sine forrige eiere da eierne fikk barn. Dette er en av de vanligste grunnene til at katter blir overlevert til Katzenhafen. Noen ganger er det fordi barnet utvikler allergi, men oftest er det et spørsmål om tid (eller prioriteringer, om man spør de frivillige og ansatte ved senteret).

Paula og Caroline blir, som alle nye katter, plassert inne i det store buret i rommet. Paula og Caroline viser seg å være to svært rolige katter, som bruker det meste av sin tid på å sove. Den første dagen jeg er på jobb etter deres ankomst, går jeg inn i buret for å hilse på dem for første gang. I prosessen våkner Paula fra sin dype søvn i den ene kattesenga, og gir meg et misbilligende blick når hun våkner. De to vil gjerne bli klappet på, og de leker litt, men aller helst vil de bare

ligge og sløve hele dagen. Jeg spør Monica om de to kanskje er litt ulykkelige, siden de bare ligger i hver sin seng store deler av dagen. Til svar får jeg "no no, they are just very lazy."

Figur 5: Caroline

Etter at de to første ukene har gått, er det som normalt tid for å åpne buret. Dette innebærer alltid spenning, og alle frivillige lurer svært på om alle kattene kommer til å være venner. Paula og Caroline og de andre kattene kan nå omgås så ofte de vil. De første dagene etter åpningen jobber jeg som vanlig morgenvakter ved senteret, og alt ser ut til å gå helt greit. Paula og Caroline ligger fortsatt stort sett i buret sitt og slumrer, der de ser ut til å ha funnet sine favorittplasser.

Når jeg kommer tilbake på jobb etter noen dager, ser jeg til min overraskelse at buret igjen er lukket, med Caroline og Paula inni. Jeg jobber som vanlig med Monica, og når hun kommer inn i rommet for å rense toaletter, spør jeg henne hvorfor de to perserne er tilbake i buret. "Well, you know, it has been over two weeks so they normally wouldn't have to be there anymore", sier hun, og jeg nikker. "But Paula had a huge fight with Sushi yesterday." Monica forteller videre at hun ikke hadde sett selve slåsskampen, "I only saw the aftermath." En av de andre frivillige hadde fortalt henne hvem som hadde vært involvert. Da Monica kom inn i rommet etter kampen, hadde Sushi sittet på toppen av buret og stirret apatisk ut i lufta. Det er veldig uvanlig til Sushi å være, sier Monica bekymret. Det hadde vært umulig å få kontakt med Sushi, og tilstanden hadde

vært sånn i godt over en time. Etterpå hadde hun vært helt fin. "She was really in shock. I was so happy when she was back to her old self", sier Monica. "They are so different, Caroline and Sushi." En mulighet ville vært å forklare uenigheten de to imellom som en oppvisning av dominans og et forsvar av territorie, noe som for eksempel var vanlig på senteret som Alger og Alger studerte (Alger 2003). Dette kunne spesielt vært en sannsynlig forklaring siden Paula og Caroline er nye ved senteret. Krangelen ble derimot forklart kun ut fra forskjellen i personlighetene til Caroline og Sushi, og Monica uttrykte et håp om at de skulle lære seg å like hverandre.

Hittil i dette kapitlet og i kapittel 1 har jeg skrevet mye om at kattene er individuelle *personer*. Men hva definerer en person? En person kjennetegnes i følge Knight som et vesen som innehar personhood. Han refererer til en ordboksdefinisjon som forklarer en person som en levende sjel, et selvbevisst vesen, et menneske. Vi ser at dyr ikke er inkludert i denne definisjonen, men, som Knight påpeker, alle mennesker har heller ikke alltid vært definert som personer. Han bruker slavehandel som et eksempel, der mennesker ble sett på som eiendeler og objekter. "(...)just as people are not always persons, persons are not always people."(Knight 2005):2. Han mener vi både kan og bør inkludere dyr i retten til å ha status som personer. Ser man et dyr som en person, gjenkjenner man dyrets individualitet og egenhet. Ved å se dyr på denne måten blir de en *noen*, istedenfor bare et eksemplar av en annen rase. Når mennesker har intime og nære forhold til de samme dyrene over lang tid, vil de ofte etterhvert se dyrenes personlighet. For eksempel er det mange bønder som oppfatter forskjell på de ulike husdyrene sine, og ser forskjellig personlighet og individualitet hos alle. Knight mener det er feil å kun se på mennesker som innehavere av personhood (Knight 2005). Russell skriver at grensene mellom mennesker og dyr i stor grad defineres ut fra nettopp begrepet om personhood, og også hun mener at det er på tide med en nytenking rundt dette. Individualitet, agency, personlighet og rettigheter er viktige elementer som ligger i begrepet. Er disse egenskapene kun forbeholdt mennesker? (Russell 2010). Sanders (2003) beskriver betegnelsen person som det mest grunnleggende for å ha sosial identitet. Det legger grunnlaget for alle sosiale relasjoner. Eiere av kjæledyr har en tendens til å skille mellom person og menneske, da de har nære forhold til sine dyr som individuelle personer, selv om de ikke ser på dem som mennesker (Sanders 2003).

Flöhchen

Flöhchen er en av kattene på Katzenhafen som i følge de frivillige har en veldig sterk

personlighet. Hun er en liten katt med mye energi, og det kan tidvis være svært krevende å prøve å holde tritt med hennes tempo, og møte hennes aktivitetsbehov. Hver eneste dag brukes det mye tid på henne, mer enn på de fleste andre kattene på Katzenhafen. De frivilliges håndtering av Flöhchen viser hvordan kattene blir behandlet som personer, og hvordan deres individuelle behov blir møtt, selv om det kan bryte med senterets regler. I eksempelet med lille Flöhchen kommer det også tydelig fram hvordan de frivillige snakker om kattene i "menneskelige" termer.

Min nøkkelinformant Monica introduserte meg for Flöhchen med disse ordene på min første dag som frivillig: «She is really a cat that wants to be everywhere all the time. She should really have a home by now, its not too good for her to be here. She and Sushi fights over who's the boss all the time. That will all go away when she feels she has a home of her own.» Sushi er en oransje katt som bor på samme rom som Flöhchen, og de to ryker ofte i tottene på hverandre- noe som blir forklart med at begge er energibunter med sterke personligheter.

Flöhchen er en liten, svart hunnkatt på drøyt to år. Hun har store, gule øyne som følger oppmerksomt med på alt som skjer rundt henne. Navnet "Flöhchen" kan oversettes til "liten loppe", et svært passende navn på den lille katten som spretter rundt som nettopp en liten loppe. Flöhchen bor i raum drei sammen med fem andre katter, blant annet Caroline og Paula. Om man skal inn på raum drei, må man være ekstra forsiktige når man åpner døren. Inn til de andre rommene er det rimelig enkelt å opprettholde regelen om at ingen katter skal slippe ut av sine tildelte rom, bare man er litt påpasselig. Døra inn til raum drei, derimot, må voktes nøye. De fleste frivillige lærer også fort at det kan lønne seg å holde en fot foran seg idet man går inn. Foten kan brukes som en sperre for Flöhchen, som veldig gjerne vil ut. Hun står tett inntil døra hver gang den åpnes, klar til å løpe ut i gangen. Unntaket er når det er leketid, og noen kommer inn med et leketøy i hendene- da kan man være rimelig sikker på at Flöhchen ikke prøver å komme seg ut. Flöhchen er uten tvil senterets mest ivrige katt når det kommer til leking. Hun kaster seg over leketøyene som til vanlig oppbevares på kjøkkenet, de består av et snøre med en leke i enden. Under leketid er det helst to personer i raum drei. Den ene leker med Flöhchen, og den andre leker med alle de andre. Prøver man å fange en annens katt oppmerksomhet med et leketøy oppdager Flöhchen dette raskt, og jager bort eventuelle andre katter som vil leke. Derfor er det mest praktisk at det finnes to personer med leketøy der samtidig, sånn at alle i rommet får mulighet til å leke.

Det er uoffisielt vedtatt av de ansatte og frivillige ved senteret at Flöhchen har et stort behov for

lek for å bruke opp noe av all energien hun har. Under hver vakt jeg var på Katzenhafen, sjekket vaktleder at Flöhchen hadde blitt lekt med. Om Flöhchen fortsatt var veldig urolig etter leketid, tok vaktleder ansvar for at hun fikk lekt enda mer. Det ble ofte vurdert at Flöhchen ikke hadde fått brukt tilstrekkelig med energi. Enkelte dager er hun ekstra full av liv, og det krever mye tid og lek før hun roer seg ned og legger seg for å slappe av eller sove. Disse dagene blir Flöhchen- lek en egen post på programmet for dagen. Mer enn et par ganger fikk jeg beskjeden: «Thea, you can go play with Flöhchen the rest of the day».

Senteret har ei stor bok der det skrives ned hva som har skjedd i løpet av vakta. Den ligger på skrivepulten på Büro. Dette er en slags loggbok, der vaktleder skriver ned om det har skjedd noe spesielt- for eksempel om noen av kattene har kastet opp, spist for lite eller lignende. Det er viktig at det blir skrevet i loggboka etter endt skift, slik at de som kommer på ettermiddagen vet hva som skjer med de forskjellige kattene, og om de må ta noen spesielle hensyn den dagen. For eksempel om en katt har kastet opp maten sin om morgenen, er det viktig å påse at det ikke skjer igjen på kvelden- da kan det være tegn på sykdom. Ikke sjelden var Flöhchen en helt egen post i dagsrapporten. Det ble ofte skrevet opp hvor mye det hadde blitt lekt med henne, sånn at neste skift kunne forberede seg på hvor mye tid som kom til å bli brukt på dette. Alle som jobber ved senteret har innsyn i loggen. Jeg jobbet som regel morgenskiift, og så flere ganger etter endt vakt at det var nevnt at Flöhchen ikke fikk lekt så mye som hun helst skulle ha gjort. Noen vakter tar Flöhchen mye tid fra de andre kattene på senteret, særlig om man kun er to frivillige på jobb. Dette rettfærdiggjøres av de frivillige ved at Flöhchen virkelig trenger all denne oppmerksomheten for å ha det bra, og at mange av de andre kattene er mindre sosiale og trives like godt med å få være i fred.

Om Flöhchen ikke får brukt opp mye energi på lek hver dag, går hun gjerne løs på de andre kattene og starter krangler. Senteret ønsker å opprettholde harmonien så godt det lar seg gjøre, selv om det ikke er mulig å unngå krangler og slåsskamper helt på et sted som huser nærmere 20 katter. De gangene det oppstår krangler, får kattene aldri skjenn. Det er en viktig regel på senteret at man aldri skal heve stemmen, da dette kan gjøre kattene opprørte, redde og stressede. Det er viktig å overholde denne regelen for å opprettholde et lavstressmiljø, noe foreningen er svært opptatte av. Urolighetene mellom kattene forklares oftest ut ifra ytre faktorer. Føler en katt seg trengt inn i et hjørne, kan det oppstå slåsskamper. Om noen prøver seg på en matskål noen andre spiser av, kan det oppstå gnisninger. Andre eksempler er når kattene stjeler leketøy fra hverandre, eller kommer så brått på hverandre at den ene skvetter. Om det oppdages at en katt er trengt inn i

et hjørne av en annen, går man aldri direkte inn i situasjonen og kjefter på eller løfter vekk kattene. Ansatte og frivillige ved senteret prøver heller å endre på de ytre faktorene. Ofte flyttes det forsiktig på møbler og sovekasser, sånn at katten som er fanget kommer seg unna. Slik kan man unngå konflikter uten å direkte blande seg inn blant kattene og håndtere de fysisk.

I studiet gjort av Alger og Alger brytes slåssing blant kattene opp ved fysisk innblanding av menneskene som jobber ved senteret. For å holde bråk og slåssing på et minimumsnivå, steriliseres og kastreres alle katter som kommer til senteret. Samtidig hevder senteret at de gjør alt de kan for å ivareta kattens autonomitet og frihet. Slåssing skal ikke være nødvendig, det godtas kun hos nye katter som ikke har lært seg dominanssystemet eller enda ikke er blitt sterilisert eller kastret. Det kan virke som de som arbeider ved senteret har et eget behov for ro og orden, et behov som de overfører til kattene. Det som antakelig bare er et normalt dominanssystem blir av de ansatte sett på som unødvendig bråk. På dette senteret blir også kattene direkte håndtert, løftet på, og satt i bur om de ansatte mener slåssingen går for langt (Alger 2003, Russell 2010). Dette skiller seg sterkt fra senteret i Berlin. Jeg var vitne til at en katt ble håndtert og løftet på kun én gang. Da Caroline ble satt i bur etter den store slåsskampen med Sushi, var det en så uvanlig situasjon at alle frivillige var svært sjokkerte, og snakket om hendelsen lenge etterpå. Å flytte på de fysiske omgivelsene for å prøve å stoppe en slåsskamp blir sett på som er riktig på Katzenhafen, da det betyr kattene fortsatt bestemmer over seg selv og sin situasjon, men at det er mer sannsynlig at kampen blir avsluttet om alle de involverte kattene har en mulighet til å slippe unna situasjonen. Krangler på Katzenhafen blir veldig ofte forklart ut fra at en katt føler seg fanget og trengt opp i et hjørne av en annen. Kattens uroligheter skyldes aldri på for eksempel et behov for å vise dominanse, noe som kunne vært en naturlig tanke. Enkelte katter starter slåsskamper oftere enn andre, men det blir forklart ut fra deres personlighet eller følelser rundt en situasjon. Noen ganger er forklaringen at noen katter går dårlig sammen fordi de har så ulik personlighet. Dette er tilfelle for eksempel med Caroline og Sushi, som beskrevet tidligere i dette kapitlet.

I løpet av månedene mine på Katzenhafen, blir det vanskeligere og vanskeligere å unngå at Flöhchen prøver å rømme ut av raum drei. Flere ganger hender det at hun smetter ut av døra og kommer seg ut i gangen. Derfra har hun også tilgang til kjøkkenet. På dette tidspunktet har Miko flyttet ut av kjøkkenet, noe som er heldig. "Imagine what a fight it would be! sier Monica til meg første gangen Flöhchen rømmer ut på kjøkkenet. Flöhchen står som vanlig klar ved døra på raum drei når den åpnes, og smetter ut mellom beina til Monica før hun får sukk for seg. De andre

kattene ser etter Flöhchen, men prøver heldigvis ikke å følge etter. Monica er relativt rask med å lukke døra og gå etter Flöhchen inn på kjøkkenet. Jeg følger etter. "Flöhchen! What are you doing? You know you shouldn't be in here". Monica står med armene i kors og ser på den lille, svarte katten som sitter på kjøkkenbenken. Jeg spør hvordan vi skal få henne inn igjen på raum drei. "I don't know. Let's see what she wants here first." Flöhchen fortsatte med å klatre opp på toppen av det høyeste skapet innerst på kjøkkenet. Det var såvidt plass til henne mellom skapet og taket, og hun ble sittende der en god stund. "Oh, Flöhchen, come down, will you?" sier Monica oppgitt, men gjør ikke noe aktivt for å få henne ned. Katten hopper etterhvert ned igjen på gulvet. "OK, let's try and get her back in her room", sier Monica og fisker opp en kattedodbit fra lomma. Hun går bort til døra til raum drei og lokker på Flöhchen med godbiten i hånda. Flöhchen går etterhvert bort til henne, og Monica får åpnet døra og lokket henne inn igjen. "She's so adventurous, this one", sier hun med en liten latter.

Etter dette klarer Flöhchen flere ganger å stikke av fra raum drei og ut i gangen og kjøkkenet. De første gangene der skjer, er det stor innsats for å få lokket henne inn på raum drei igjen fortest mulig, men etterhvert dabber det litt av. Stadig oftere får Flöhchen tilbringe tid på kjøkkenet, noen ganger en hel vakt. Forklaringen de frivillige gir på dette er at hun har det bedre om hun får bevege seg på et større område, og utforske litt.

På en av disse utfluktene til Flöhchen var en av senterets to daglige leder, Ine, på jobb. Der og da bestemmer hun at Flöhchen skal få lov til å stikke på turer til gangen og kjøkkenet hver gang hun vil. Forklaringen er at Flöhchen er en så eventyrlysten og energisk liten person. Hun er nødt til å få utløp for utferdstrangen sin for å ha det bra. Etter dette får Flöhchen lov til å være i gangen og på kjøkkenet så ofte hun bare vil. Det blir raskt den gjengse oppfatning blant de frivillige på Katzenhafen at Flöhchen har det bedre om hun får klatre på alle kjøkkenskapene og løpe frem og tilbake i gangen. Hennes personlighet tilsier at dette er noe hun har ordentlig glede av, og dermed blir det naturlig å la henne gjøre det- selv om det bryter med en av senterets viktigste regler om at alle katter må holde seg på sitt rom til enhver tid. De andre kattene som bor på raum drei, finner fort ut at Flöhchen får gå fritt inn og ut av døra når den åpnes. Flere andre prøver seg etterhvert også på å komme seg ut. Spesielt Sushi blir etterhvert veldig ivrig. Hun lykkes et par ganger, men blir raskt skysset inn på riktig rom igjen. I følge de frivillige har ikke Sushi den rastløse og eventyrlystne personligheten Flöhchen har, og har dermed ikke noe egentlig behov for å være på kjøkkenet. Hun har det like fint inne på raum drei.

Noen uker etter at Flöhchens eventyr har blitt en vane, starter en oppussing av senterets kjøkken. Det endrer ikke på at Flöhchen får lov til å gå ut på eventyr, og får fortsatt stort sett være på kjøkkenet så ofte hun vil. Helst skal ingen frivillige være på kjøkkenet under oppussingen, da ville vi bare vært i veien. Om jeg for eksempel ville hente meg et glass vann, måtte jeg først spørre om lov. En periode var det altså bare Flöhchen og snekkeren, Mattis, som hadde fri tilgang på kjøkkenet.

Oppussingen kommer i gang sent på vårparten, og begynner med fjerning av gammel møblement på kjøkkenet. Etter at omtrent halvparten av kjøkkeninnredningen blir revet ut, går det noen dager før Mattis får gjort noe mer. Disse dagene er Flöhchen på kjøkkenet hver eneste dag. Den "lille loppa" blir mer og mer ivrig på å komme seg ut, og tilbringer nå mye tid på toppen av det høye, gamle kjøkkenskapet. Etter at innredningen er revet ut, er det neste som står på oppussingsplanen å smelte bort maling i dørkarmen og vinduskarm. Dette smeltes med en veldig varm og stor maskin. Prosessen tar et par dager, og disse dagene er det strengt forbudt for alle, både to- og firbeinte, å gå på kjøkkenet. Flöhchen er ivrig som alltid, og det blir ekstra viktig å passe på at hun ikke kommer seg ut av døra. Et par ganger klarer hun likevel å løpe ut, og en av gangene ser jeg faktisk at frivillig Stefi løfter henne opp og lemper henne inn igjen på rommet. Dette er den første og siste gangen jeg ser noen håndtere en katt direkte, jeg har regnet med at det har vært en regel mot å løfte på dem uten at de "ber" om det. Monica ser derimot ikke ut til å reagere nevneverdig på dette.

Det neste som skjer på kjøkkenet, er sliping av gulvet. Da får heller ingen to- eller firbeinte være der. Etter alt dette gjenstår det bare maling av alle vegger og karmen. Denne delen er det jeg, Mattis og Monica som står for, og blir gjort på min aller siste dag ved senteret. Denne dagen klarer vi fint å holde Flöhchen inne på raum zwei. Perseren Leon, derimot, sniker seg på et tidspunkt ut av büro og overrasker oss. Han har aldri engang prøvd å komme seg ut av døra før, men denne dagen spankulerer han rolig rett ut i gangen med en gang døra blir åpnet. Monica ser veldig overrasket ut, og peker på ham med åpen munn. "Leon, where are you going?" Leon går rolig inn på kjøkkenet, og sitter lenge midt på gulvet og ser på at Mattis maler. De fleste veggene er på dette tidspunktet helt dekket av våt maling, men ingen ser ut til å bekymre seg over det. Spenningen over at Leon har tatt et sånn skritt ser ut til å overgå alle tanker om maling i den lange pelsen. Etter en liten stund går han selv tilbake mot büro, og Monica slipper ham døra. Etterpå ler hun bare litt, og lurar på hva som har gått av ham.

Dørstokken Flöhchen trer over ved å gå fra raum drei og ut i gangen og kjøkkenet, er en klar fysisk grense som egentlig ikke skal overtreddes. Samtidig trår hun over en symbolsk grense. Hun går inn i et rom som i teorien er strengt forbeholdt mennesker på denne tiden. Til og med Miko, som tidligere tronet der, har blitt flyttet til et annet rom. Flöhchen blir invitert inn i det menneskelige rom. Det hadde blitt problematisk om alle kattene skulle fått lov å trå over denne grensen- nærmere tjue katter kunne ikke ha klatret rundt på kjøkkenet mens det ble pusset opp. Flöhchen har ifølge de frivillige en sterk personlighet, og er en av kattene som tar mest kontakt med mennesker. Hun omgås mye med de frivillige, og de avdekker mange personlighetstrekk ved henne. Jeg mener det kan være derfor nettopp hun får lov til å trå over denne grensen. Ved å se mye personlighet i henne, føler kanskje de frivillige seg nærmere henne, og det virker mer naturlig å invitere henne inn i det, bokstavelig talt, menneskelige rom. Russell (2010) skriver at mange som arbeider for dyrs rettigheter, jobber ut i fra hvilke dyr som ligner mest på mennesker, dyr man kan se mest av seg selv i (Russell 2010). Kjæledyr lever tett inntil mennesker, og er oftest kontaktsøkende. I Flöhchen gjenkjenner de frivillige mange trekk de også ser i seg selv og andre mennesker, og jeg mener det kan være noe av grunnen til at hun får en slags spesialbehandling på senteret. Her blir Miltons (2005) begrep om egomorfisme igjen tydelig- de frivillige gjenkjenner personlige karakteristikk hos Flöhchen, og behandler henne deretter.

Det var altså Flöhchens personlighetstrekk som gjorde at de frivillige tillot henne å være på kjøkkenet, selv når ingen andre katter eller mennesker på senteret fikk lov til å være der. Russell mener det er problematisk at skillet mellom natur og kultur går mellom mennesker og alle andre dyr, og ikke er artsspesifikk (Russell 2010) Vi kan likne mer på, og føle oss nærmere, enkelte dyr enn andre. For eksempel blir kjæledyr vanligvis sett på og omtalt som familiemedlemmer med sine helt egne personlighetstrekk (Knight 2005), mens det samme sjeldent blir sagt om for eksempel ville dyr. Vi må bevege oss forbi den kartesiske dualisme som skiller sinn fra kropp, og mennesker fra dyr. Kultur og språk, som ses på som spesifikt menneskelig og det som skiller oss fra andre dyr, kan også bare ses på som en biologisk adaptasjon på lik linje med andre biologiske adaptasjoner hos andre arter. Om vi kan skape en nytenkning der vi ikke skiller kropp fra sinn hos mennesker, kan vi kanskje også klare å tilnærme oss andre arter på samme måte. Andre kulturer utenfor vesten definerer personer og personhood annerledes enn vi gjør, og er mye mer inkluderende i sitt begrep om person og personlighet. Dette har antropologien vist gang på gang, og både dyr så vel som overnaturlige fenomener eller planter kan inkluderes i kategorien person. Hos ikke- vestlige kulturer er altså grensene mellom menneske og dyr ofte i høyeste grad flytende. Dette belyser alternative måter å definere personhood på (Russell 2010)- som for

eksempel Katzenhafen gjør ved å "ta for gitt" at alle kattene ved senteret er individuelle personer med ulike behov, ønsker og lyster. Det blir aldri stilt spørsmål ved om dyrene har personlighet, det er en selvfølge.

Foreningen har en egen side på Facebook, der de legger ut stort og smått om hva som skjer med kattene på Katzenhafen. For kort tid siden ble det annonsert at Flöhchen hadde fått et permanent hjem: «Vår virvelvind Flöhchen har tatt spranget inn i et nytt hjem. Med sin nysgjerrige og lekne personlighet katapulterte hun rett inn i et menneskes hjerte. Under sin tid på senteret har Flöhchen holdt de tobeinte opptatte, og hun kommer til å gjøre det samme i sitt nye hjem. Vi ønsker den livlige frøkna og hennes nye familie alt godt, og én ting er vi sikre på: hos dem vil hun få all den kjærlighet, oppmerksomhet og sysselsetting hun trenger.» Foreningen har en regel om at katter som kommer inn på senteret sammen fra samme hjem, også skal forlate senteret til samme hjem. Flöhchen kom til Samtpfoten alene, men ble adoptert inn i et hjem som allerede hadde en katt. Foreningen vurderte det sånn at hun trives best med en lekekamerat, og stilte derfor det som krav til nye adoptivforeldre. Med hennes viltre personlighet er det bra for henne å ha noen å leke og springe rundt med.

At foreningen legger stor vekt på de forskjellige kattenes individualitet som personer, kommer spesielt godt fram av denne hendelsen med Flöhchen. Hun er, som de andre kattene, en reell person, og det må tas hensyn til. Andre katter (Sushi og Leon) var også innom kjøkkenet et par ganger, men det var kun Flöhchen som var der flere dager på rad. Å slippe til henne på kjøkkenet såpass ofte var et brudd på reglene foreningen hadde. Reglene kunne brytes fordi det var for Flöhchens beste, og hennes behov ble møtt. Flere av de frivillige har jobbet ved senteret i årevis, og mener de har utviklet en lærdom om å tolke hva kattene vil, ønsker og har behov for. Det var ingen spørsmål rundt motivasjonen Flöhchen hadde til å stikke av fra raum drei, det skyldtes enkelt og greit at hun er en person med utferdstrang, i motsetning til for eksempel Leon og Sushi.

Av eksemplet med Flöhchen og hennes utferdstrang, ser vi tydelig at grensene mellom mennesker og dyr på Katzenhafen stadig endres og redefineres. Eksemplet viser eksplisitt at Flöhchen går fra et fysisk rom for dyr til et fysisk rom strengt forbeholdt mennesker, og slik trår over en konkret grense og dørstokk. Samtidig blir en mental grense uklar her, da Flöhchen på mange måter blir behandlet som et menneske ved å gå rundt på kjøkkenet. Grensen mellom mennesker og dyr er ikke så absolutt som mye vestlig litteratur og tankegang har gitt uttrykk for.

Intersubjektivitet

Fra disse eksemplene ser vi også relasjonene som oppstår mellom mennesker og ikke-mennesker på Katzenhafen. Den gjeldende interessen for relasjoner mellom mennesker og dyr i academia handler i stor grad om sosiale relasjoner, skriver Candea (2010). Men hva teller som en sosial relasjon? Hvem får være deltakere i en sosial relasjon? Candea definerer en sosial relasjon som et forhold mellom subjekter, og mener at dyr bør inkluderes i begrepet. Å la de ha en rolle i sosiale relasjoner er å gi dem subjektstatus heller enn bare å bare se de som objekter i samfunnet (Candea 2010). Interaksjonen mellom menneske og katt på Katzenhafen vil jeg uten tvil definere som sosiale relasjoner, og jeg vil gjerne sette dette i sammenheng med intersubjektivitet. Om den sky Fuzzy ikke får servert maten sin på et avskjermet sted alene i rommet, spiser han ikke i det hele tatt. Om perseren Leon ikke får oppmerksomheten han ønsker, stiller han seg på to bein inntil deg, og strekker opp forlabbene sine langs beina dine helt til du løfter ham opp og holder ham inntil deg helt til han vrir voldsomt på seg. Han vil vri seg til du oppfyller hans neste ønske: å bli sluppet ned på gulvet igjen. Det er tydelig en form for intersubjektivitet i spill på senteret, og, som begrepet tilsier, intersubjektivitet kan kun finnes mellom subjekter. Alger beskriver i sin studie av et kattesenter et sosialt system som på mange måter blir definert av intersubjektivitet mellom de frivillige og kattene. De nevner flere faktorer som blir tolket likt av menneskene og kattene ved senteret- om et menneske klapper seg på låret, for eksempel, er det en invitasjon og et ønske om at katten skal hoppe opp på fanget (Alger 2003). Kay Milton setter også intersubjektivitet i nær sammenheng med egomorfisme, da en viss intersubjektivitet er nødt til å være til stede for at man skal gjenkjenne egenskaper hos andre. Milton bruker mer ekstreme eksempler på intersubjektivitet mellom mennesker og dyr, som barn som blir forlatt i villmarken og oppfostret av dyr. Men han legger til at intersubjektivitet også er til syne i utallige daglige relasjoner mellom for eksempel eier og kjæledyr eller bonde og husdyr (Milton 2005). Mange faktorer liknende de hos Alger finnes hos Katzenhafen, og det er ikke tvil om at en stor grad av intersubjektivitet er til stede mellom de frivillige og kattene.

På Katzenhafen finnes mange liknende gestuser som blir tolket likt av både menneske og katt, og som er med på å sørge for at kattene får oppfylt sine individuelle behov.

Allerede på en av mine første vakter som frivillig på Katzenhafen, får jeg tydelig oppleve intersubjektiviteten mellom de frivillige og kattene ved senteret. Jeg og skiftleder Monica gjør

unna de daglige rutinene, som beskrevet i kapittel 3. Etterpå går vi begge to inn i raum drei for å bli bedre kjent med hverandre, og for å sosialisere, leke og kose med kattene der. Monica leder vei inn gjennom døra, og setter seg i skredderstilling på gulvet midt i rommet. Det står to tomme stoler i rommet. Jeg følger likevel Monicas eksempel og setter meg på gulvet ved siden av henne. Vi snakker litt løst og fast, før en grå katt kommer luntende mot oss. Den beveger seg usikkert, og er veldig prøvende og noe ustø når den klatrer opp i fanget mitt. "Is he ok?" spør jeg, da jeg synes denne katten oppfører seg litt merkelig. Monica forklarer meg at han er blind. "He and his brother. Did I really forget to tell you that?" sier hun og peker på en gråstripete katt på andre siden av rommet som ligner på den som ligger i fanget mitt. Hun kan fortelle meg at de to er født blinde, men at de fungerer svært bra tross handicapet. "They are so confident, and they climb and jump everywhere." "I can see that", sier jeg. "He just climbed right up into my lap." Monica forklarer meg så hvordan hvordan menneskene ved senteret kommuniserer med de to blinde. De gjør det ved å knakke forsiktig på gulvet, og kattene orienterer seg ut i fra lyden. Sitter en av de blinde kattene på fanget, knakker man på gulvet sånn at de kan beregne cirka avstand ned. Legges det ned godbiter eller mat som de ikke snuser seg fram til, knakkes det i gulvet for å hjelpe dem med å finne det. Jeg vet ikke om denne kommunikasjonen begynte i deres forrige hjem, eller om det er de på senteret som har kommet opp med det. Uansett er det et system som fungerer godt både for katt og menneske, og som gjør at de blinde kattene føler seg trygge. Knakkingen er en felles plattform for forståelse mellom de blinde kattene og menneskene på Katzenhafen.

I dette kapitlet har jeg ved hjelp av egen empiri fra Katzenhafen forsøkt å vise hvordan senteret på sett og vis kan ses på som en del av en animistisk ontologi, i motsetning til en naturalistisk ontologi som blir sett på som standard i vesten. Den animistiske ontologi anerkjenner at forskjellen mellom mennesker og dyr ligger i deres kropper og fysikalitet, men at våre indre verdener likner hverandre. På Katzenhafen blir kattene tatt på alvor som personer, akkurat som menneskene der.

Selv om man på mange måter kan si at en animistisk tenkemåte råder på Katzenhafen, er det samtidig tydelig at noen grenser mellom de frivillige og kattene råder, noe som blir ekstra tydelig i eksemplene i kapittel 5. Kattene får ikke selv bestemme hvor de skal oppholde seg, og det er områder på senteret som i teorien kun er forbeholdt tobeinte. Disse grensene er imidlertid mulige å flytte på, som vi ser i eksemplet med Flöhchen. Grunnen til at hun fikk komme inn i et menneskelig område, er at hennes personlighet tilsa at hun virkelig ønsket det og hadde et behov

for det. Hun måtte likevel få godkjenning av mennesker for å få være på kjøkkenet. En fullt ut animistisk ontologi kan man derfor ikke kalle Katzenhafen- grensene mellom mennesker og dyr er til stede, særlig fysisk. Jeg vil allikevel påstå at de frivillige på senteret ligger nærmere en animistisk tankegang enn en naturalistisk. Kattene er fullverdige personer som fortjener å bli behandlet som de individuelle subjektene de er, og det ser man blant annet på intersubjektiviteten mellom katt og menneske som finnes på senteret.

HVOR MYE OMSORG ER FOR MYE OMSORG?

Laurel Braitman er biolog og historiker og er en av mange som hadde innlegg i TedTalks serie med temaet Animal Voices. I dette foredraget snakker hun om dyr og psykiske lidelser. Her forteller hun at hun for noen år siden adopterte en hund, som etterhvert viste seg å lide av post-traumatisk stressyndrom. Dette åpnet øynene hennes for hvor stort spekter av indre liv dyr kan ha: "Had you asked me ten years ago if my dog, or dogs generally, had emotions, I would have said yes, but I'm not sure I would also tell you they can wind up with an anxiety disorder, a prozac description and a therapist." Temaet i hennes innlegg handler om medisinsk behandling av dyr, med vekt på psykiske sykdommer man gjerne ser på som utelukkende menneskelige. Braitman snakker blant annet om den gjengse oppfatning om at man ikke kan vite hva dyr tenker. Hun sier seg enig i at man ikke kan vite sikkert, men poengterer at selv om man spør et menneske man bryr seg om om hva de føler, er det heller ikke alltid de klarer å fortelle deg det. Det betyr ikke at man ikke kan eller bør finne det ut. Før det tyvende århundre var det vanlig at leger diagnostiserte menneskepasienter med psykiske lidelser kun ved å observere dem, ikke ved å snakke med dem- dermed bør vi nå kunne prøve å finne ut hva som plager et dyr selv om vi ikke kan kommunisere med språk. I sitt innlegg skiller Braitman mellom "good anthropomorphism" og "poor anthropomorphism", der god antropomorfisme innebærer for eksempel å få diagnostisert og medisinert den urolige hunden din, og dårlig antropomorfisme for eksempel kan være å kle opp hunder i kjole og arrangere "bryllup". Alt som Braitman mener er til dyrenes eget beste, går for henne under kategorien "good anthropomorphism" (Braitman 2014).

Selv om jeg argumenterer for at de ved Katzenhafen ikke bedriver antropomorfisme, er det interessant å se på skillet Braitman lager mellom positiv og negativ behandling av dyr som subjekter og personer. I forrige kapittel ble det beskrevet situasjoner der dyrenes individuelle behov ble møtt på måter som kan sies å komme katten til gode. Grensene mellom menneske og dyr ble forskjøvet i mange tilfeller, for å på best mulig måte møte kattens individuelle behov. Dette kapitlet skal derimot handle om det Braitman ville kalt "poor anthropomorphism". De empiriske eksemplene i dette kapitlet handler også i stor grad om en forskyvning av grensene mellom menneske og katt, men med en diskusjon om det til syvende og sist egentlig er til kattens beste. Å gjøre kjæledyr delvis menneskelige kan innebære store moralske implikasjoner, og trenger ikke nødvendigvis være positivt.

Braitman snakker i sitt innlegg i hovedsak om kjæledyr med psykiske lidelser. På Katzenhafen bor en liten katt ved navn Puma som blant annet har en egen terapeut.

Puma

Puma er den eneste katten på senteret som omtales som vanskelig, som et spesialtilfelle. Det er alltid mye snakk rundt Puma på senteret, og mange var svært engasjert i den lille katten og hennes tilstand. Som nevnt i kapittel 2 tar senteret i hovedsak imot katter som av en eller annen grunn ikke kan være hos eieren sin lengre, men beskjeftiger seg egentlig ikke med spesielt mishandlede, skadede eller såkalt vanskelige katter- katter med medisinske eller sosiale problemer. Puma er en såkalt vanskelig katt, den eneste på senteret, og behandles veldig annerledes enn de andre kattene på Katzenhafen. Dette kommer til uttrykk både rent praktisk og hvordan hun snakkes om blant ansatte og frivillige.

Målet for alle kattene som kommer inn på senteret er at de skal adopteres inn i en passende familie. For Puma stiller det seg litt annerledes- det gis uttrykk for at Puma aldri kommer til å bli adoptert. Ofte høres det lavmælte, bekymrede samtaler på tysk om at de ikke ser noen framgang hos Puma. Puma er den eneste katten på senteret som de ansatte prøver å gjøre store forandringer hos. De andre kattene godtas stort sett for dem de er, da atferden deres oftest forklares ut fra deres individuelle personlighet. Problemene til Puma, derimot, bunner ikke bare i hennes personlighet. Det er tydelig noe annet som plager henne, og som alle i foreningen ønsker å gjøre noe med. De andre sky kattene prøves forsiktig å sosialiseres, men ingen bekymrer seg nevneverdig over dem. Puma er et ordentlig uromoment på senteret.

Puma bor i et helt eget som innerst i leiligheten foreningen disponerer (se figur 1). Puma er på lik linje med de andre kattene også avhengig av de daglige rutinene ved senteret. Hun må føres og få sosial omgang, og toalettet må renses. Noen ved senteret må innom rommet hver dag, men det er stort sett de fast ansatte, eller frivillige som har vært mange år på senteret. Om man er ny, som meg, får man bare komme inn dit med invitasjon og følge fra en som har jobbet der lenge. Det blir forklart med at et besøk hos Puma kan være både farlig og ubehagelig. Man kan fort bli i dårlig humør av en visitt hos henne, blir jeg forklart. Dette samsvarer ikke med hvordan de frivillige ellers forholder seg til arbeidet som skal utføres på senteret. Tanken er at man under ei vakt skal gjøre det man helst har lyst til den dagen, selv om alle rutinene selvsagt må

gjennomføres. Om jeg ikke har lyst til å rense kattetoaletter en dag, kan jeg heller bruke alle fire timene på å leke og kose med kattene. Det er helt sikkert noen andre som vil plukke avføring. Med Puma stiller det seg annerledes. Noen må altså inn flere ganger om dagen, og jeg har aldri opplevd at det har vært lystbetont. Det er en plikt. Samtidig snakker ingen direkte om henne som en belastning eller i negative former. Det kommer mer fram indirekte: "Nå *må* jeg inn til Puma. Hun *må* få leke, hun *må* få mat."

Min første vakt ved senteret går ut på å bli kjent med leiligheten, kattene og rutinene, som beskrevet i kapittel 2. Monica tar meg med på en runde rundt i lokalet, og vi hilser på alle kattene i tur og orden. Når runden er ferdig, nevner Monica en katt ved navn Puma. Hun sier at det finnes en katt vi ikke har hilst på, som bor i et annet rom. Monica peker på døra innerst i raum drei og forklarer at Puma bor der inne, alene. Hun forteller meg at Puma er veldig vanskelig, og at jeg ikke trenger å ha noe med henne å gjøre. "It's not good. She's not good", sier hun bare. Katten virker helt utenfor alt annet som foregår på senteret. Dette inntrykket skal forsterkes når jeg møter Puma selv, på min tredje vakt på Katzenhafen.

Denne gangen jobber jeg med Jochen, en av senterets to daglige ledere. Maddie, ei frivillig som har jobbet ved Katzenhafen i flere år, jobber sammen med oss denne morgenen. Etter at vi har tatt fütterrunde og vask, spør Jochen meg om jeg har lyst til å være med inn til Puma. Jeg er svært nysgjerrig på hva som foregår bak den lukkede døra, og lar meg ikke be to ganger. Vi går inn gjennom døra innerst i raum drei, og kommer inn i et ganske lite rom. Godt over halve rommet består av et bur som går fra gulv til tak. Inne i buret finnes flere planker festet i veggene i ulik høyde, ett kattetoalett og tre kattehuler og -senger med pledd og håndklær i. Innerst i rommet er et vindt, og i karmen sitter en veldig liten, helsvart katt med store, gule øyne. Puma. Førsteintrykket er ikke spesielt skremmende. Hun er uten tvil den minste katten på senteret, og ser veldig redd ut.

Før vi går inn i buret til Puma, gir Jochen meg noen råd: "Please watch your face. And your legs. She bites hard. Don't ever look her in the eyes. Watch her pupils. When they are small it is OK, when they are big it is not." Jeg blir brått nervøs for å gå inn. Maddie har vært inne hos Puma mange ganger før, og har surret et tykt pledd utenpå jeansene. Det er for å beskytte beina, forteller hun meg. Hun har nemlig blitt bitt igjennom buksene før.

Med en gang vi entrer rommet, legger jeg merke til at både Jochen og Maddie demper stemmene. Ikke gjør noen brå bevegelser, forteller de meg. Dette er for å unngå å trigge et angrep, og de ber meg være rolig og forsiktig. Vi åpner døra til buret sakte. Puma blir med en gang urolig, og begynner å gå frem og tilbake på plankene langs veggen. Jochen har med seg en skål med mat som han setter forsiktig ned på gulvet samtidig som han holder godt øye med Puma for å unngå et angrep. Etter at metallskåla med fôr er forsiktig plassert på gulvet, og Jochen med beherskede og rolige bevegelser har reist seg opp igjen, er det tid for å leke med Puma. Jochen ber meg igjen om å forholde meg helt rolig, og at han og Maddie skal ta seg av leken. Det er under lek de fleste angrep skjer, forteller han meg stille. "But it is important for her socializing, so we have to play." Maddie og Jochen tar frem noen papirark fra lommene sine. De river arkene i småbiter og ruller små papirballer. De begynner å kaste ballene forsiktig rundt i rommet, én etter én. De andre kattene på Katzenhafen leker med butikkjøpt leketøy, helst pinner med snor og fargerike baller eller lignende i enden. Under leketid i de andre rommene prøver de frivillige å engasjere flest mulig, og lage litt liv og røre. Inne hos Puma er det noe helt annet, der vi står musestille og ser på om Puma vil fange de små ballene som lydløst blir kastet rundt i rommet. En gang i blant går hun bort til en kastet papirball og snuser på den eller er borti den med labben. Når dette skjer er ikke Jochen og Maddie sene med å gi ros. "Gut, Puma!" sier de med lyse, lave stemmer. Puma gir ingen reaksjon på dette.

Etter omtrent ti minutter inne hos Puma, går vi rolig ut gjen. Jochen og Maddie senker skuldrene merkbart med én gang vi lukker burdøra, og jeg merker selv at jeg har vært anspent. Ingen angrep fra Puma denne gang, men det er en sjeldenhet, skal jeg tro Maddie og Jochen.

Etterpå sitter jeg og Jochen på gulvet i raum drei- de to stolene i rommet er okkupert av katter. Jochen forteller meg mer om Puma og hennes bakgrunn. Han forklarer den problematiske oppførselen hennes først og fremst med at hun ble tatt vekk fra moren sin altfor tidlig som kattunge. Det vanlige er at mor og unge blir skilt da kattungen er rundt tolv uker. Puma var bare fem uker ved adskillelsen, og Jochen mener dette har gjort uopprettelig skade hos Puma. I tillegg har den lille katten tidligere bodd hos en familie som ikke behandlet henne bra. De var slett ikke snille mot henne, forteller Jochen meg. Familien hadde to små barn som hadde behandlet henne dårlig. De hadde slått henne og dratt henne i halen, sier Jochen. Å behandle en allerede skeptisk katt på en så dårlig måte ødelegger ekstra mye, mener han.

Flere uker etter mitt første møte med Puma forteller Monica meg en oppsiktsvekkende nyhet: Puma har blitt diagnostisert med epilepsi. Monica og en annen frivillig ved senteret hadde aldri klart å slå seg til ro med at det "bare" var dårlig behandling og manglende sosialisering som var årsaken til Pumas ustabilitet, og hadde vært hos flere veterinærer med henne før de fant ut at hun hadde epilepsi. Monica er tydelig lettet når hun forteller meg om diagnosen. "Now we can fix her, hopefully." På senteret er det mye snakk om at Puma er en tapt sak, og at hennes oppvekst har gjort uopprettelig skade. Etter diagnosen opplever jeg at fokuset blir snudd- plutselig øyner man en god fremtid for henne. Jeg hører mindre av "die arme Puma"- "Stakkars Puma"- og mer snakk om en lysere framtid. Epilepsien endrer hvordan de frivillige snakker om og behandler Puma. Tidligere hadde det vært vanlig å prøve å leke så mye med henne som de orket, da dette hadde blitt sett på som positivt for sosialiseringprosessen, og som et ledd i å få henne til å knytte seg mer til mennesker og få tillit til dem. Etter diagnostiseringen blir leken svært restriktiv- veterinæren hadde gitt beskjed om at stresset ved lek kunne utløse epileptiske anfall. Det som tidligere ble sett på som rene angrep med biting og kloring, ble nå til epilepsianfall. Når dette skjedde framover, var det viktig å la Puma være i fred en god stund etterpå.

Monica forteller meg om prosessen hun og andre hadde hatt med å finne ut hva som feiler Puma. Blant annet hadde en katteterapeut blitt hyret inn på et tidspunkt. Puma hadde hatt flere timer med terapeuten, som hadde vært i samme rom som Puma og observert henne, og slik prøvd å finne ut hva som eventuelt feilet henne. Terapeuten fant ingen tegn på psykisk sykdom hos puma, men hadde konkludert noe vagt med at katten hadde atferdsvansker, og at om Puma noen gang gikk to måneder uten angrep, kunne hun begynne å være sammen med de andre kattene. Denne beskjeden hadde brakt stor oppstandelse og oppgitthet blant de ansatte, forteller Monica meg. "We all knew that would never happen", sier hun. "We thought we had to give up getting her better." Derfor er lettelsen ekstra stor når epilepsidiagnosen blir satt. "Its stupid to be so happy about a disease, but you know..", sier Monica. Diagnosen snur Pumas diffuse atferdsvansker om til noe mer håndfast som det er enklere å forholde seg til. Puma blir snart satt på medisiner. En pille skal lures inn i maten hennes hver dag, og det er viktig å følge med på om hun virkelig får den i seg. Monica forteller meg at medisinen egentlig er utviklet for mennesker. Egne epilepsimedisiner for katt finnes ikke. Monica uttrykker derfor usikkerhet ved om medisinen vil virke, da veterinæren hadde sagt at slett ikke alle katter responderer på den. Etter at Puma blir diagnostisert, er det ikke lenger noen som snakker om dårlig sosialisering. Sykdommen blir heretter sett på som eneste årsak til hennes problemer.

Puma går altså igjennom mye før hun endelig får diagnosen sin. Etter diagnostiseringen uttrykker flere frivillige ved senteret sin dårlige samvittighet for hvordan de hadde behandlet henne før de visste om epilepsien. Mange snakker om at de ikke ville ha lekt så mye med henne om de hadde visst at det triggert anfall. Monica snakker mye om dette i ukene etter diagnostiseringen, og er lei seg over dette. I tillegg mener hun at møtet med katteterapeuten bare hadde stresset Puma enda mer, og at det kan ha forverret epilepsien.

Etter at Puma har fått sin diagnose, er det stor optimisme rundt henne på senteret. De fleste frivillige forventer at hun nå skal bli en "normal" og sosial katt. Det skal imidlertid vise seg at det ikke er så enkelt som alle håper på. I en periode på rundt to uker etter at hun begynner med medisiner går det bedre med Puma. I denne perioden er det færre anfall med kloring og biting, og mer enn én gang kommer Izabella smilende ut av rommet og sier "today was really good!" Dessverre varer ikke denne gode perioden særlig lenge. Under mitt aller siste skift som frivillig ved Katzenhafen, en varm sommerdag med temperaturer opp mot 35 varmegrader, kommer Monica ut av det lille rommet og ser svært nedtrykt ut. Dette hadde hun gjort de siste dagene. "Not good today?" spør jeg. Monica forteller meg at de siste dagen hadde vært ekstra ille, med rekordmange episoder der Puma hadde bitt og klort. "I am not happy now. I get so nervous before I go in", sier hun og rister sakte på hodet mens hun tar av seg den ekstra arbeidsbuksa hun har utenpå jeansen for å unngå å bli bitt. "I get so scared when I'm in there now. I need half an hour to calm down afterwards. And I think she can also sense it. But she is better. She gets this medication now. But she still sometimes bite. She bites when she has seizures. And when she bites you and gets you, she will not let you go. Just like a dog, you know. And its difficult because you just want to get out of the situation, and you dont wanna make it worse. It's reflexes, you know, «I dont wanna be here». But yeah, she's better, I guess."

Puma blir på mange måter behandlet som et lite barn på senteret. Gjennom kapitlet her har jeg referert til den lille katten som Puma, som er navnet hun ble gitt av sin tidligere familie. På senteret blir hun derimot oftest bare kalt for Püppi. Püppi er et vanlig tysk *kosename*, kosenavn, oftest brukt på jenter. Ordet kommer fra *Puppe*, dukke, og kan oversettes til "lille dukke". Også på matplanen for kattene som henger på kjøkkenet, refereres hun til som Püppi. Hun er i tillegg den eneste av kattene som har et hjerte tegnet ved siden av navnet sitt på matplanen. Puma er et navn som konnoterer ting som sterk, farlig, aggressiv. Mye tyder på at den tidligere familien ga henne det navnet fordi det var slik de så henne- en ubehagelig katt de ikke turte å ha for mye med å gjøre. Klengenavnet ansatte og frivillige på senteret refererer til helt andre egenskaper.

Püppi, eller det lignende meine kleine Puppe (min lille dukke), brukes ofte som kjælenavn på barn i Tyskland (jeg har tidligere bodd hos en vertsfamilie i Tyskland, og hørte dette ofte). Om man legger inn et søk i Google på "Püppi", får man opp "vanlige kosenavn på barn" som et treff. Lille Puma er den eneste katten på senteret som har et etablert kjælenavn. I tillegg til dette er hun den eneste katten som har et lite hjerte ved siden av navnet sitt på matplanen som henger på kjøkkenet. De frivillige ved senteret refererer til Puma omtrent som de skulle referert til et menneskebarn. Å gi Puma et positivt klengenavn vanligvis brukt på små barn, gir assosiasjoner til at Puma er som et lite barn som trenger mye forståelse og kjærlighet. Det kan virke som dette gjør det enklere for de frivillige og ansatte ved senteret å forholde seg til henne og hennes uforutsigbare oppførsel. Det kan være en strategi de ansatte og frivillige bruker for å vise omsorg uten å direkte kunne gjøre det fysisk. Det er nær sagt umulig å klappe og kose på Puma uten å bli klort og bitt, men ved å snakke om henne med kjælenavn viser de allikevel ømhet ovenfor henne. Dette er en veldig menneskelig prosess, og Puma har kanskje ingen anelse om at hun har blitt gitt dette kjælenavnet. Jeg mener dette er en form for egomorfisme, som beskrevet i kapittel 4. Puma blir, i likhet med alle katter på senteret, behandlet som en individuell person. Puma er til og med kanskje den katten som de frivillige ser flest egenskaper i som de gjenkjenner fra seg selv. Selv om hun er et spesialtilfelle og også fysisk er adskilt fra resten av senteret, er hun antakelig den katten som får mest oppmerksomhet- om enn indirekte. Kjælenavnet Püppi er en helt tydelig indikasjon på hvordan de frivillige ser på henne. Joanna Swabe (2005) mener at selv om mange kjæledyr blir overøst med både kjærlighet og gaver og sett på som familiemedlemmer, er det ikke utelukkende positivt å gi et dyr delvis menneskelig status. Når det kommer til medisinske avgjørelser mener hun mange kjæledyreiere tar feil beslutninger på grunnlag av sin kjærlighet til dyret de ser på som sin beste venn eller barn. Swabe understreker at dyr er dyr, uansett hvor mye man ser seg selv i dem (Swabe 2005). Det Milton kaller egomorfisme trenger altså ikke være utelukkende positivt (Milton 2005). Pumas behandling med katteterapeut og diverse veterinærer var ikke direkte livsforlengende behandling som i mange tilfeller Swabe beskriver, men alternativet til å finne ut av hva som feilet henne, hadde på lang sikt sannsynligvis vært avlivning. Pumas problemer blir håndtert omtrent som man ville håndtert liknende problemer hos mennesker, med terapeuter, diagnostikk og medisiner. Den store forskjellen er at Puma ikke snakker vårt språk, og kan ikke fortelle hvordan hun selv har opplevd prosessen. Vi kan ikke være sikre på at det har vært for hennes eget beste. Puma ble som nevnt tiltalt som Püppi mesteparten av tiden, et kjælenavn som er vanlig å bruke på barn i Tyskland. Swabe (2005) mener mange kjæledyreiere har en tendens til å behandle dyrene som sine egne barn. Hun finner at spesielt mange kvinner har denne tendensen. De aller fleste frivillige og ansatte ved

Katzenhafen er kvinner- selv møtte jeg bare to menn på mitt halvår der. Swabe poengterer at det på mange måter er en bra ting å oppføre seg som en forelder ovenfor kjæledyret sitt- de har behov for omsorg og beskyttelse. Det er likevel rom for kritikk, mener Swabe. Selv om kjæledyr har mange behov som må dekkes av eieren, er det ikke riktig å behandle dem som menneskebarn (Swabe 2005)

På Katzenhafens nettsider har det ikke blitt oppdatert noe om Puma siden jeg forlot senteret. Heller ikke i nyhetsmailene har hun blitt nevnt. Dette leder meg til å tro at det ikke har skjedd noe mer med Puma siden jeg dro, selv om hun endelig fikk diagnose og medisiner. Når det skjer noe godt med noen av kattene, er Katzenhafen raske med å oppdatere Facebook og ofte også nettsidene. Siden Puma ikke har vært representert, tyder det på at de ikke har sett noen forbedring hos henne. I de siste nyhetsbrevene på e-mail har heller ikke Puma vært nevnt. Det kan virke som prosessen med flere veterinærer, terapi og menneskemedisiner ikke har gjort livet noe enklere for den lille katten.

Swabe har gjort en undersøkelse blant veterinærer i Nederland angående livsforlengende praksis på smådyr. Her ser hun på hvordan grensene mellom menneske og dyr blir utfordret i medisinske kontekster. Hun fant en overraskende enighet blant alle intervjuede veterinærer om kjæledyreieres moralske ansvar når det kommer til dyret sitt. Mange pekte på at eiere ofte ikke ville godta eller ta på alvor at kjæledyret deres faktisk var av en annen art, og har annerledes behov enn et menneske. Veterinærene var svært klar over vanlige handlinger som bryter barrieren mellom kjæledyr og menneske, og uttrykte stor bekymring og kritikk over dette. (Swabe 2005).

Veterinærene i Swabes undersøkelse brukte cellegift og organ"donasjon" (i gåsetegn, for donasjon er noe som skjer frivillig. Dyrene som gir fra seg for eksempel en nyre, kan ikke sies å ha gitt samtykke på noen måte) som eksempler på livsforlengende medisinsk behandling som absolutt ikke er ensidig bra for dyret. Flere veterinærer var enige om at når grensen mellom eier og kjæledyr blir mer utydelig, blir det gjerne tatt avgjørelser som ikke nødvendigvis er til dyrets beste. Ved å gjøre kjæledyret kvasi- menneskelig, kan det gjøre mer skade enn godt, når det gjelder medisinsk behandling. Å forlenge eller beholde et kjæledyrs liv for enhver pris, er mer et møte av menneskets behov, og ikke dyrets. Der Braitman stiller seg svært positiv til all medisinsk og terapeutisk hjelp for våre kjæledyr, stiller veterinærene hos Swabe seg skeptiske til hvor moralsk riktig dette egentlig er. Braitman mener medisinsk behandling er bra

menneskeliggjøring av kjæledyrene, mens hun bruker eksempler om kostymer som dårlig menneskeliggjøring av kjæledyrene. Swabe ser på begge disse praksisene som dårlig for kjæledyret. Hun nevner det som to ting i samme kategori, der utkledning er den trivielle delen, og medisinsk behandling den alvorlige. (Swabe 2005) (Braitman 2014).

Puma var igjennom mye som stresset henne mentalt. Andre katter ved senteret var gjennom ting som var påkjennende rent fysisk, som Aimi.

Aimi

Aimi er en liten hunnkatt på fire år. Hun er av rasen perser, og bor på büro sammen med fem andre katter, blant annet sønnen sin Leon. Aimi er grå med hvite tegninger, har lang, myk pels og- i likhet med alle persere- en inntrykket snute. Persere er en katterase som har flere helseplager enn andre, da den inntrykkede nesens kan gjøre det vanskelig for dem å puste. De har også ofte rennende øyne grunnet den korte hodeskallen. Persere er en rase som ofte blir brukt som innekatt- ikke bare er det en dyr rase, men den trives best på et fang, og ikke ute i trærne. Den lange pelsen krever nøye daglig pelsstell, noe mange eiere ikke tar seg tid til. Dermed blir pelsen flokete. Dette er svært plagsomt for kattene, og ofte ender man med å måtte barbere av dem pelsen. Perserne ved Katzenhafen blir børstet nøye hver eneste dag, og har fin pels. Aimi og Leon har sluppet unna øyesykdommer som er svært vanlig hos rasen, og de puster også ganske bra til å være persere. Alt i alt er de to generelt friske og raske, noe man ikke alltid kan regne med hos persere.

Utpå våren blir Aimi skadet, og det blir dermed brukt mye tid på henne av den grunn. Vanligvis er hun en av de rolige kattene man ikke trenger å bekymre seg stort over, da hun er storfornøyd med å få mat og kos, og etterpå sove i et par timer.

Büro er, som beskrevet i kapittel 2, ganske lite, men det fungerer likevel greit å ha så mange som seks katter der. De fire andre kattene på kontoret er ganske sky, og gjør lite ut av seg på daglig basis. De holder seg som regel i høyden, oppå buret og i hyllene som går langs veggen. De to perserne liker seg best på bakkenivå, og oppe på skrivepulten. Det oppstår sjelden konflikter kattene imellom på kontoret, da de to grupperingene holder seg mest for seg selv, og holder fred seg i mellom. Aimi og Leon er svært oppmerksomhetssyke og elsker å få kos og klapp. De er av de få kattene på senteret som gjerne ligger i fanget, som ofte oppsøker menneskelig kontakt. Leon satte

seg gjerne ned ved føttene mine og strakk forlabbene opp mot meg, for å vise at han ville bli løftet opp. På nettsiden til foreningen presenteres de slik for eventuelle adoptivfamilier: "Ihre Menschen sollten viel Zeit zum Schmusen und Kuschn haben – davon können Aimi und Léon gar nicht genug bekommen."- "Menneskene deres må ha mye tid til kos og klapp- Aimi og Leon kan ikke få nok av det."

En varm lørdag i april er jeg som vanlig på senteret og har morgenvakt sammen med blant andre Monica. Jeg står på kjøkkenet og trakter morgenkaffen når Monica roper meg inn på büro. "Look at Aimi", sier hun når jeg kommer inn, nøye med å lukke døren etter meg. "She walks kind of funny, right? And she doesn't wanna eat." Jeg ser på Aimi, og legger merke til at hun går sakte og drar den ene bakfoten etter seg. "I hope nothing happened to her", sier Monica. Jeg stemmer i, men ser at noe ikke er som det skal med den haltende katten. Monicas bekymrede blick forteller meg at hun tenker det samme.

Vi lar Aimi være i fred en stund og fortsetter med våre daglige rutiner, men litt lenger ut i skiftet klarer ikke Monica la det ligge lenger. "Something is wrong. I am sure of it" sier hun til meg mens jeg renser toalettene på büro og hun skriver i loggboka. Monica går bort til Aimi som ligger og slumrer i en kurv med håndklær, og tar forsiktig på foten hun drar etter seg. Aimi setter i et høyt skrik, og både jeg og Monica skvetter unna den lille katten som ligger under skrivepulten. "Oh my god!" Monica har tårer i øynene. Aimi halter seg bort til et av de små provisoriske kattehusene laget av pappeskene føret blir levert i, og kryper langt inn i det. Der blir hun liggende resten av skiftet, mens Monica sitter bekymret utenfor og prøver å lokke henne ut. "I can't pick her up, so what can i do", sier hun med rynkede øyenbryn. "I wonder what happened, she is really in pain." Det skjer ikke noe mer med Aimi før morgenskiiftet er over, og jeg går hjem. Monica blir igjen for å se til Aimi.

Morgenen etter er jeg tilbake på Katzenhafen. Monica er allerede der da jeg kommer litt før klokka ni. Hun låser meg inn, og forteller meg at hun ringte veterinær dagen før. Veterinæren hadde ikke bedt henne komme inn til klinikken, men hadde gitt råd over telefon. "It is probably her hip. They think she broke it, but they are not sure until they see her. We are not doing anything now, but if she's not better tomorrow we are calling again. Aimi lå fortsatt inne i et av de små kattehusene på büro og nektet å komme ut. Denne søndagen fikk hun maten sin servert i en skål der inne, men hun spiste lite. "I really really hope it's nothing serious" sier Monica.

Når jeg kommer tilbake til senteret et par dager senere, møter Monica meg i døra og vinker meg med inn på büro. "Come, look at Aimi." Jeg følger etter henne inn på büro, der Leon som vanlig ligger på kontorpulten og sover. Midt i rommet er det blitt plassert et stort, men veldig lavt, bur. "It's small, because she is not supposed to jump or run at all", forklarer Monica. Inne i buret ligger masse puter, pledd og håndklær, samt en katteseng og en provisorisk liten kattedo laget av en liten balje. I senga ligger Aimi, barbert over hele kroppen med unntak av hodet. Hun har en bandasje på venstre bakbein. Bandasjen er surret rundt hele kroppen hennes, sånn at den skal holde seg på plass. Rundt hodet har hun en skjerm i plast. Aimi ser veldig liten ut uten all den lange pelsen hun normalt har. Jeg blir overrasket og litt sjokkert over synet, og spør Monica hva som har skjedd. "She broke her hip and had a big operation. We think she had a fight with Leon, he can be really grumpy sometimes. Jeg har selv aldri opplevd Leon som noe annet enn rolig og kosete. Monica forklarer meg at han lett kan bli sjalu på Aimi om hun får mer oppmerksomhet eller kos enn ham. Aimi og Leon kom til senteret sammen, og de er aldri langt fra hverandre inne på büro. Den dagen de blir adoptert, skal de også få holde sammen og flytte inn i samme hjem. "You know, I feel like I know her so much better after all this", sier Monica og lener seg mot kontorpulten mens hun ser på den lille, bandasjerte katten som sover i medisinsrus i buret på gulvet foran oss. Et lite snork unnslipper den lille, halvveis barberte kroppen, og Monica fniser. "She's the bravest one we have ever had in here, I'm sure". Hun setter seg ned på huk og stikker et par fingre inn i buret for å stryke Aimi forsiktig på magen.

Figur 6: Nyopererte Aimi

De to neste ukene bor Aimi alene inne i det lave buret på büro. Her har hun alt hun trenger av tepper og toalett, men ingen katterhus eller -kasser hun kan gjemme seg inne i. Dette er for at vi frivillige skal kunne ha full oversikt over henne til enhver tid, så vi ser fremgang eller eventuelt komplikasjoner. Siden hun føler seg syk, hadde hun antakelig gjemt seg hele tiden om hun hadde hatt muligheten, mener Monica. To ganger om dagen må hun ha medisiner, både gjennom pipette og i pilleform. Hun motsetter seg ofte pipetten, og Monica må holde henne fast for å få i henne det hun trenger.

En av de siste dagene i Aimis tilfriskningsprosess, er det Claudia som åpner døren for meg om morgenen. Det er nesten alltid skiftleder Monica som åpner, så jeg gir Claudia et overrasket blick. Hun svarer med å smile og peke inn på büro. Jeg skifter til innesko og går inn, og finner Monica liggende inni buret til Aimi sammen med henne. Hun ligger veldig sammenkrøket, buret er veldig lavt, og også kortere enn Monica. Hun stryker forsiktig på lille Aimi som ligger og sover på kattesenga. "Hi, Thea", sier Monica, og spør om jeg kan hente en våt klut til henne. Jeg henter en klut fra kjøkkenet, og gir den til Monica mellom sprinklene på

buret. "Perfect!" sier hun, og forklarer at hun vil vaske Aimi litt i bartene og under haka. Hun begynner forsiktig å vaske Aimi i ansiktet, som våkner sakte opp. Hun lener seg mot kluten, og ser ut til å nyte å bli ren. "Oh, look, she really enjoys this!". Det er umulig for Aimi å vaske selv i ansiktig mens hun har kragen på, og med lang pels og våtfór blir det fort grisete i bartene. "She is so tough. I hope she'll feel better soon." sier Monica. "She is just so brave. Her soul definitely does NOT match her body!" Jeg forstår hva hun mener, og ler. Aimi er liten og har masse lang, myk pels. I ansiktet har hun hvite tegninger som ser ut som en skikkelig snurrebart. Som de fleste persere ser hun veldig morsom ut. Hun viser imidlertid at hun er tapper etter operasjonen. Bare det å gjennomgå narkose er svært kritisk for persere, da de på grunn av avl har problemer med pust. Aimi har klart alt med glans, og unngått komplikasjoner av alle slag.

I tillegg til buret, bandasjen, kragen, medisinene og søvnen hun trenger for å bli frisk, begynner Aimi også med fysioterapi omtrent en uke etter operasjonen. "I'm going with her. I want to be there, so I can learn the exercises and do the with her on the weekends", sier Monica. Det er altså ikke nok at Aimi må transporteres bort til fysioterapeuten flere ganger i uka, også i helgene har Monica planer om å gjøre øvelser med henne. På samme måte som når Puma hadde vært hos terapeut, ble jeg overrasket over å høre at Aimi skulle få fysioterapi. Jeg visste ikke engang at det fantes egne terapeuter og fysioterapeuter for smådyr.

Ikke lenge etter hofteoperasjonen, må Aimi inn på sykehus og under kniven igjen. En av mine siste dager ved senteret legger jeg merke til at Aimi ikke er der, og spør etter henne. "Aimi had an operation yesterday. She has this disease that make her teeth rot in their roots." To ganger på kort tid er hun i full narkose, noe som er risikabelt for et lite dyr.

I begynnelsen av kapitlet siterte jeg biologen Laurel Braitman, og forklarte hvordan hun skiller mellom good og poor anthropomorphism. Hun plasserte medisinsk hjelp til kjæledyr under det hun kaller good anthropomorphism, og poengterte i sitt innlegg at kjæledyreiere absolutt kan og bør gå til det ytterste for å finne ut hva dyret sliter med være det seg mentalt eller fysisk (Braitman 2014). Her skiller hun seg sterkt fra Swabe, som mener at medisinsk behandling av kjæledyr slett ikke alltid er en god ting, sett fra kjæledyrets ståsted (Swabe 2005) Man kan spørre seg om langvarig behandling og kompliserte operasjoner virkelig er til dyrets eget beste, eller om det egentlig tjener mennesker, ved å prøve å redde dyret de har blitt glad i. Aimi er en eldre katt, i tillegg til at hun er av rasen perser. Begge disse faktorene øker

risikoen for komplikasjoner under narkose. Katzenhafen uttrykte stolthet over hva de utrettet med Aimi. Da jeg dro fra senteret fungerte hun greit i hverdagen, men var fortsatt hos fysioterapeut flere ganger i uka. Disse timene krevde transport, og Aimi måtte inn i et lite bur, og kjøre bil hver gang. Dette er ting som ofte virker stressende på katter- som nevnt i kapittel tre henter aldri nye adoptivforeldre kattene fra senteret. De blir kjørt av noen i foreningen, så kattene ikke skal assosiere stress med sine nye eiere. Hvor stor var egentlig påkjenningene på den lille kroppen, og var det i bunn og grunn til Aimis beste?

De empiriske eksemplene fra mitt feltarbeid i dette kapitlet viser en hvordan grensene mellom menneske og katt i stor grad er og ble uklare. Grenser er ikke statiske, som Shir-Vertesh (2012), påpeker, men kan endres over tid og i ulike situasjoner. Henness feltarbeid var blant kjæledyreiere i Israel, der han så på hvordan dyrenes status i familien endret seg i eiernes ulike livssituasjoner. Det hun fant oftest var at et kjæledyr hadde status som barn hos par som ikke hadde egne barn, men at dette raskt kunne endre seg når de faktisk ble gravide. Forfatter nevner flere eksempler der kjæledyr har blitt nærmest glemt bort og ikke lenger fått sove i senga, ligge på sofaen eller leke med eierne sine. Enkelte ganger endte det også med at kjæledyrene ble gitt bort etter at parene fikk barn (Vertesh 2012). Dette samsvarer i stor grad med hva mine informanter kunne fortelle meg om katter som ble levert til senteret etter familieførøkelse. Det mer interessante hos forfatter er hvordan de individuelle kjæledyrene går igjennom faser av personhood. Her ønsker jeg å trekke linjer til Puma. På mange måter er hun en katt, man kan nesten si villkatt- bare navnet tilsier det. Hun har en uforutsigbar oppførsel som ingen ved Katzenhafen føler de har kontroll over. Puma er på den ene siden et slags vilt dyr gjemt bort fra resten av senteret. På den andre siden har hun høyst menneskelig kallenavn, og når hun også får tildelt en terapeut blir grensekryssingen nesten total. Da blir hennes status endret til nærmest menneskelig, noe som bare forsterkes da hun blir gitt daglige doser medisin som er utviklet for mennesker. Grensene det er snakk om mellom mennesker og andre dyr er altså i høyeste grad flytende. Aimi er de fleste dager en lat, liten katteperson på senteret. Hun blir børstet fordi hun er en langhåret katt, og blir i likhet med de andre kattene på senteret gitt kattefôr og kattemøbler. Når hun blir syk skjer det imidlertid en forskyvning også hos henne. Narkose og fysioterapi gjør at hun også er i ferd med å krysse grensen over i menneskeland.

Det er denne grensen Swabe (2005) er svært kritisk til å krysse, da det kan gjøre mer skade enn godt for kjæledyret (Swabe 2005). Donna Haraway skriver om en historie hun en gang

leste i Washington Post. Det var skrevet av en kvinne som hadde en hund, Bear, som hun var fryktelig glad i. Etterhvert oppdaget hun at noe var galt med ham nevrologisk, og tok ham med til veterinær. Etter et dyrt besøk ble hun, eller Bear, henvist videre til spesialist for å ta MR. Forfatteren av artikkelen skrev at hun hadde slitt fryktelig med å skille mellom rett og galt i situasjonen. Hun slet med politiske, økonomiske og etiske dilemmaer. Hvem skulle bestemme når det var på tide å la Bear dø? Og *hva* var faktorene som skulle bestemme det- økonomi, smerte, livskvalitet? Hvor mye omsorg er *for mye* omsorg? Haraway tar også, i likhet med Swabe, opp temaet med cellegift for kjæledyr som lider av kreft, og hvor vanskelig det er å vurdere hva som er etisk riktig- å kurere kjæledyret for enhver pris, eller å la det slippe å gå igjennom en hard og lang behandlingstid? Haraway setter det hele i sammenheng med trendene om å kjøpe stadig dyrere leker, tilbehør og til og med klær til dyrene våre, og påpeker at dette setter sinnene i harme til de som mener at hunder har hundebehov og katter har kattebehov, og at vi ikke må blande dem med våre egne ønsker og behov (Haraway 2008). Rock og Babinec utførte i 2008 en undersøkelse bland kjæledyreiere hvis dyr hadde blitt diagnostisert med diabetes. De fant at ved å la dyret gå igjennom regelmessig behandling mot sykdommen, anerkjente de det som et sansende vesen, som et selv. De poengterer også at de ved behandling bryter den vestlige grensen mellom mennesker og dyr- de ser at også dyrene har interioritet, og fortjener medisinsk assistanse, akkurat som mennesker. Ingen av eierne var noen gang i tvil om at dyret deres virkelig hadde diabetes, og så således ingen biomedisinsk kategorisk forskjell på mennesker og dyr. Det var en selvfølge for alle sammen at dyrene kunne rammes av sykdommer de selv kunne komme ut for (Rock and Babinec 2008). Dette er helt i tråd med den ontologiske vending som beskrevet av Remme (Remme 2013). Dyrene er mer enn bare fysiske kropp. De kaller det en forlengelse av omsorgen man føler overfor et kjæledyr. Medisinsk behandling koster både tid og penger, og å gå til det steget er en bekreftelse på dyret som et eget individ som føler ikke bare smerte, men også livsglede. Eierne i undersøkelsen ble blant annet spurt om hvordan de oppdaget at dyret hadde utviklet diabetes. De fleste svarte at de merket at dyret oppførte seg annerledes, og ikke var helt seg selv. En eier opplyste at han hadde gjenkjent seg selv i hunden sin. Hunden hadde oppført seg akkurat som han selv hadde gjort før han selv hadde blitt diagnostisert med samme sykdom. Dette spiller på egomorfisme som beskrevet av Kay Milton. Fordi dyrene også er et selv, gjenkjenner eiere oppførsel i dem, en oppførsel de klarer å tolke. Ikke alle eierne ønsket å gi dyret sitt medisinsk behandling, men valgte heller avlivning. Forklaringene på dette gikk ut på dyrets personlighet- for eksempel en katt som uansett aldri viste noen livsgnist ble avlivet heller enn behandlet (Rock and Babinec 2008). Det er tydelig at eierne i undersøkelsen tar for

gitt at deres dyr er personer med ønsker, personlighet og følelser, akkurat som det er åpenbart for de frivillige ved Katzenhafen er tenkende individer. Forfatterne av artikkelen påpeker også risikoen ved behandling av diabetes hos dyr. Mangelen på selvregulering når det kommer til matinntak og dosering av insulin utgjør en reell fare for å ta livet av dyrene- med insulin, eller med snillhet, som forfatterne sier (Rock and Babinec 2008). Også her ser vi at grensekryssing mellom oss og dem ikke alltid trenger å være positivt, heller ikke for dyrenes del.

Veterinærpraksisene jeg har nevnt i dette kapitlet er en del av et større bilde der dyr blir, gjerne på en kommersialisert måte, mer og mer behandlet som mennesker, og det skaper bekymring hos mange.

Dette kapitlet har vist en stor forskyvning i grensene mellom mennesker og dyr på Katzenhafen, noe jeg har illustrert med empiriske eksempler på katter som har fått terapitimer, tung narkose og fysioterapi. Puma og Aimi blir i så henseende det Swabe (2005) kaller kvasi- menneskelige. Kattene kommer svært nær menneskene. Jeg har brukt Swabe (2005) med flere for å gi et kritisk blikk på hva nære kjæledyrforhold gjør med grensene mellom oss og dem. Mellom eier og kjæledyr forskyves grensene ofte svært mye, og kan i enkelte tilfeller nesten sies å oppløses helt, noe Swabe mener slett ikke er bra for dyrene (Swabe 2005). I tidligere kapitler har jeg referert til antropologer og andre som ser på grenseforskyvning som noe nytt og interessant, derfor ville jeg i dette kapitlet vise et mer nyansert bilde. Å komme nærmere andre dyr har definitivt mye godt for seg, men er ikke et svart/hvitt- bilde.

Samtidig vil jeg påpeke at selv om skillet mellom menneske og dyr i disse eksemplene blir veldig uklare, er slik medisinsk behandling og "ekstrem" menneskeliggjøring også med på å understreke grensene, da det gjør det åpenbart hvem det er som tar avgjørelser. Avgjørelsene som tas om behandling ligger fullt og helt i menneskenes hender. Selv om eksemplene jeg her har kommet med fra Katzenhafen ikke er like ekstreme som for eksempel organdonasjon eller cellegift som beskrevet av Swabe (2005) og Haraway (2008), har kattene på senteret fortsatt ingen selvbestemmelsesrett. Menneskene bestemmer hva de mener er til dyrenes beste, og dyrene har ingenting de skulle ha sagt. De frivillige ved Katzenhafen handlet helt klart med de beste intensjoner, og det var selvfølgelig for dem å gjøre alt de kunne for at lille Püppi og tapre Aimi skulle bli friske. Samtidig innrømte de at Pumas lange vei til en diagnose gjorde

henne enda mer stresset og usikker enn hun tidligere hadde vært, og de var også fullt klar over at narkose er svært risikabelt for en eldre perserkatt.

Også Russell (2010) nevner at en kryssing av grensene mellom oss og dem har etiske implikasjoner, uten å utdype dette ytterligere. Hun konkluderer imidlertid med at tendensen stort sett er å flytte på grensene, heller enn å fjerne dem helt. Vi mennesker i vesten setter fortsatt oss selv som standard, og slik vil det kanskje alltid være (Russell 2010).

KONKLUSJON

I denne avhandlingen har jeg sett på temaet relasjoner mellom mennesker og dyr. Jeg har fulgt samtidens tendenser i antropologien, og rettet et kritisk blikk mot den kartesiske dualisme som i århundrer har rådet i vesten. Jeg har innledningsvis argumentert, med grunnlag i flere andre antropologers tekster, for at det i dag foregår en endring i vestens holdning til dyr.

Ved hjelp av empiri fra et omplasseringssenter for katter i Berlin har jeg kommet med et eksempel på et vestlig deltidssamfunn som daglig utfordrer grensene mellom oss og dem, og jeg trekker linjer mellom Katzenhafen og animistiske ontologier i andre deler av verden. Jeg har vist den ontologiske vending med et praktisk eksempel.

Menneskene jeg jobbet med så på kattene som fullverdige personer med individuelle ønsker og behov. Jeg har vist at det både finnes gode og dårlige sider ved dette, og har poengtert at grenseoverskridelser fører med seg visse etiske implikasjoner. Selv om grensene mellom mennesker og dyr stadig blir mer tøyelige også i vesten, er de fortsatt i stor grad til stede.

REFERANSELISTE

Alger, J. M. a. S. F. (2003). *Cat Culture: the social world of a cat shelter*. Philadelphia, Temple University Press.

Berlin, A. (2015). "Berlin Angloinfo." Retrieved 23.03, 2015, from <http://berlin.angloinfo.com/information/family/pets/>.

Braitman, L. (2014). Depressed Dogs, Cats with OCD- What Animal Madness Means for us Humans. *TEDTALKS: Animal Voices*. <http://www.ted.com>.

Candea, M. (2010). "I Fell in Love with Carlos the Meerkat- Engagement and Detachment in Human- Animal Relations." *American Ethnologist* **37**(2): 241- 258.

Cherry, E. (2010). "Shifting Symbolic Boundaries: Cultural Strategies of the Animal Rights Movement." *Sociological Forum* **25**(3): 450-474.

DeMello, M. (2012). *Animals and Society. An Introduction to Human-Animal Studies*. New York, Columbia University Press.

Derrida, J. (2002). "The Animal That Therefore I Am (More to Follow)." *Critical Inquiry* **28**(2).

Descola, P. (2011). "Human Natures." *Quaderns* **27**: 11-25.

Franklin, A. (1999). *Animals and Modern Cultures. A Sociology of Human- Animal Relations in Modernity*. London, SAGE Publications.

Frøystad, K. (2003). Forestillingen om det "ordentlige" feltarbeid og dets umulighet i Norge. *Nære steder nye rom: Utfordringer i antropologiske studier i Norge*. M. Rugkåsa and K. T. Thorsen. Oslo, Gyldendal Akademiske: 32-64.

Haraway, D. (2008). *When Species Meet*, University of Minnesota Press.

Irvine, L. (2004). *If You Tame Me: Understanding Our Connection with Animals*. Philadelphia, Temple University Press.

Johnson, J. (2009). *Dogs, Cats, and Their People: The Place of the Family Pet and Attitudes about Pet Keeping*. Ontario, Canada, University of Waterloo. **Masters**: 92.

Kenrick, J. (2002). *Anthropology and Anthropocentrism: Images of Hunter- Gatherers, Westerners and the Environment*. A. Barnard, H. Stewart and S.-a. O. I. o. H.-. Gatherers. Osaka, National Museum of Ethology.

Kirksey, S. E. and S. Helmreich (2010). "The Emergence of Multispecies Ethnography." *Cultural Anthropology* **25**(4): 545 - 557.

- Knicht, J. (2005). Animals in Person- Cultural Perspectives on Human- Animal Intimacies. Oxford, Berg.
- Lien, M. (1997). Marketing and Modernity. Oxford.
- Luckman, B. (1978). The Small-Life Worlds of Modern Man. Phenomenology and Sociology. T. Luckman. Harmondsworth, Penguin.
- Milton, K. (2005). Antropomorphism or Egomorphism? The Perception of Non-human Persons by Human Ones. Animals in Person- Cultural Perspectives on Human-Animal Intimacies. J. Knight. Oxford, Berg.
- Mullin, M. H. (1999). "Mirrors and Windows: Sociocultural Studies of Human-Animal Relationships." Annual Review of Anthropology **28**: 201- 224.
- Ones, O. T. "jusstorget.no- hva er en forening?" Retrieved 18.11., 2014, from <http://www.jusstorget.no/article.asp?Key=2&FagKey=148>.
- Pálsson, G. (2004). "Akvariets regime: natur og samfunn i postmoderne tid." Norsk Antropologisk Tidsskrift **01-02**: 35.
- Pálsson, G. (2004). "Akvariets regime: natur og samfunn i postmoderne tid." Norsk Antropologisk Tidsskrift **01-02**.
- Rehman, S. (2014). TV2 Nyhetene. T. Nyhetskanalen.
- Remme, J. H. Z. (2013). "Den Ontologiske Vendingen i Antropologien." Norsk Antropologisk Tidsskrift **24**(1): 6-25.
- Rock, M. and P. Babinec (2008). "Diabetes in People, Cats and Dogs: Biomedicine and Manifold Ontologies." Medical Anthropology **27**(4): 324- 352.
- Russell, N. (2010). "Navigating the Human-Animal Boundary." Reviews in Anthropology **39**(1).
- Sabloff, A. (2001). Reordering the Natural World. Humans and Animals in the City. Toronto, University of Toronto Press.
- Sanders, C. R. (2003). "Action Speaks Louder than Words: Close Relationships between Human and Nonhuman Animals." Symbolic Interaction **26**(3): 405- 426.
- Serpell, J. (2000). Domestication and history of the cat. The Domestic Cat: The biology of its behaviour. D. C. Turner and P. Bateson. Cambridge, Cambridge University Press. **2**.
- Serpell, J. A. (2003). "Anthropomorphism and Anthropomorphic Selection—Beyond the “Cute Response”." Society and Animals **11**(1).

Swabe, J. (2005). Loved to Death? Veterinary Visions of Pet-keeping in Modern Dutch Society. Animals in Person- Cultural Perspectives in Human-animal Intimacies. J. Knight. Oxford, Berg.

Thomas, K. (1983). Man and the Natural World: Changing Attitudes in England 1500-100. London, Allen Lane.

tierschutz-berlin.de. "Tierschutzverein für Berlin- Tierheim Berlin." Retrieved 15.03, 2015, from <https://http://www.tierschutz-berlin.de/>.

Vertesh, D. S.-. (2012). "Flexible Personhood: Loving Animals as Family Members in Israel." American Ethnologist **114**(3): 420-432.

Waal, F. D. (1996). Good Natured. The Origins of Right and Wrong in Humans and Other Animals. Good Natured. The Origins of Right and Wrong in Humans and Other Animals: 16.